

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií
Katedra magisterského oboru
Katedra studií občanské společnosti
Husníkova 2075, 155 00 Praha 13

**„Rozvoj vybraných aspektů občanské společnosti v příhraničních oblastech jižních Čech
po roce 1989“**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Autor:

Bc. Ondřej Mynařík, Dis., UČO: 12893,

imatrikulační ročník: 2006

Vedoucí diplomové práce:

Mgr. Selma Muhič Dizdarevič, Ph.D.

PRAHA – 2009

Prohlášení:

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a s použitím literatury uvedené v seznamu literatury.“

„Souhlasím s tím, že tato diplomová práce může být zveřejněna v elektronické knihovně FHS UK a může být využita i jako studijní text.“

V Českých Budějovicích dne 10.11.2009

Bc. Ondřej Mynařík, Dis.

Poděkování:

Na tomto místě bych chtěl poděkovat vedoucí mé diplomové práce Mgr. Selmě Muhič Dizdarevič, Ph.D. za vstřícný přístup, ochotu pomoci a především za trpělivost s nezbednými dálkovými studenty jejího diplomního semináře, mezi něž se počítám. Dále bych chtěl poděkovat bývalému starostovi obce Kvilda panu Frydlewiczovi za to, že si na mne udělal čas a předal mi něco ze svých bohatých vzpomínek.

Obsah

1. Úvod.....	8
1.1. Obecné vymezení cíle práce.....	10
1.2. Teoretická východiska práce ve vztahu ke zvolené problematice a danému území.....	11
1.3. Některé další aspekty občanského sektoru v tržní společnosti.....	16
1.4. Stanovení výchozí hypotézy, cíle práce a použitých metod.....	17
2. Vymezení území	19
2.1. Zeměpisné a územně správní členění Šumavy	21
2.1.1. Geografické a geomorfologické podmínky	22
2.1.2. Územně správní členění	24
2.2. Účelové členění	27
2.3. Šumava, součást Sudet.....	29
3. Život na Šumavě	33
3.1. Řemesla a počátky industrializace z historického hlediska.....	33
3.2. Lidové umění	36
4. Kvilda, obec v centru Šumavy	38
4.1. Kvilda – prostor v čase	39
4.2. Kvilda – příběhy z pohraničí.....	49
4.2.1. Analýza zaznamenané Oral History.....	67
5. Vývoj aspektů občanské společnosti po roce 1989 - Kvilda	70
6. Od východisek k současnosti OS na Šumavě	74
7. Akcentované oblasti z hlediska rozvoje struktury OS ve vymezeném území.....	76
7.1. Oblast dobudování pohraničí – regionální rozvoj	78
7.2. Ochrana přírody.....	81
7.3. Přeshraniční spolupráce	85
7.4. Aktivity směřující k rozvoji cestovního ruchu	87
8. Závěr.....	90
9. Shrnutí výsledků	94

10. Seznam použité literatury a zdrojů.....	96
11. Přílohy	100
Příloha 1 - Historie šumavského osídlení	100
Příloha 2 - Domov na Šumavě	113
Příloha 3 - Rodina	117
Příloha 4 – Šumavské tradice a zvyky.....	120
12. O autorovi	124
13. Rejstřík důležitějších jmen a pojmů	125
14. Slovník vybraných pojmů.....	126

Abstrakt

Obsahem této magisterské práce je poukázat na historická specifika vývoje občanské společnosti v příhraničních oblastech jižních Čech, zejména Šumavy. Tato specifika vyplývají z geografické polohy území, z násilného přerušení přirozeného vývoje regionu po druhé světové válce vzhledem k odsunu německé menšiny a z uzavření území v důsledku vzniku „železné opony“, vytvořené komunistickým režimem. Tím došlo k mnoha společenským změnám i přerušení tradic občanské společnosti v daném regionu. Vývoj po roce 1989 se ubírá zcela novým směrem s důrazem na rozvoj turistiky, ochrany přírody, přeshraniční spolupráce a ekonomických aktivit všeho druhu. Naproti tomu neformální složky a místní tradice občanské společnosti založené na náboženství, vzájemné solidaritě, vztahu k půdě, k práci a k regionu zaostávají, ačkoliv některé vzdělávací a kulturní programy i podnikatelské projekty včetně přeshraničních se úspěšně rozvíjejí a jsou podporované regionální politikou, statutárními orgány i veřejnou správou. Institucionální základna aktivit občanského sektoru je v současnosti širší díky demokratickému systému vlády i strukturám a fondům EU.

Klíčová slova:

občanská společnost, Šumava, jižní Čechy, Sudety, odsun, pohraničí, přeshraniční spolupráce, ochrana přírody, cestovní ruch, Národní park Šumava, Kvilda

Abstract

The thesis aims at specifying chosen historical aspects of civil society development in border areas of South Bohemia, namely the Šumava Mountains. These specifics are determined mainly by forced disruption of the natural development in the region after the World War II, considering especially the forced evacuation of German minority and the closure of the area due to the origin of so called „iron curtain“, generated by the communist regime. These events caused the disruption of civil society traditions in the region of interest, and the continuity can be restored only partially, being impacted by the current crisis of traditional values in the society. On the other hand, the development after 1989 displays completely new trends focused on tourism, nature conservation, cross-border cooperation as well as other profit-oriented activities. The informal components and traditions of regional civil society based on religion, solidarity, relationship to land and environment still lag behind though the sphere of educational and cultural programs, including shared cross-border cultural and educational and information programs, develops successfully, being supported by communal policy, statutory bodies and public administration. The institutional basis of civil sector activities is broader, mainly due to democratic government and the EU structures and funds

Key words:

civil society, the Šumava Mountains, South Bohemia, Sudetenland, displacement, borderland, cross-border cooperation, nature conservation, tourism, the Šumava National Park, Kvilda

1. Úvod

Nejprve bych chtěl krátce ozřejmit, jaké důvody mne vedly k výběru tématu této diplomové práce. Jedním z důvodů byl samozřejmě fakt, že pocházím z Českých Budějovic, které jsou metropolí jižních Čech, tedy jednoho ze dvou krajů, na jejichž území se Šumava nachází, jak uvidíme v kapitole věnované geografickému vymezení regionu (viz Obr.2.). Do pohraniční oblasti, která je předmětem mého zájmu, to mám, co by kamenem dohodil. Dalším důvodem k výběru tématu byl fakt, že Šumava pro mne byla vždy místem, kde jsem se cítil doma a kde jsem jako děcko prožíval neobyčejná dobrodružství, která dokáže vykouzlit jen dětská fantazie. Měl jsem to štěstí, že jsem se mohl jako kluk podívat do uzavřených oblastí v jihočeském pohraničí ještě před definitivním pádem železné opony a jejich zpřístupněním veřejnosti. Bylo to v letech 1988 a 1989 a mně bylo tehdy 10 let. V roce 1988 jsme procházeli na propustku s otčímem a nevlastním bratrem hlídaným pásmem za levým břehem lipenské přehrady a já se bál, když nás po každých pár ušlých kilometrech legitimovaly hlídky pohraniční stráže se samopaly. Ale bylo to i ohromné dobrodružství, pamatuji si, jakou jsem měl velikou legraci z volacích jmen jednotlivých skupin pohraničníků. Tehdy jsem jaksí nevnímal vážnost situace, nepřišly mi na mysl mnohdy tragické osudy lidí, kteří tudy utíkali na západ za svobodou, ani osudy těch, kteří tu žili před válkou a o jejichž přítomnosti už svědčily jen ruiny starých obydlí, vracející se pomalu do lůna přírody. Nevěděl jsem, kolik vesnic bylo opuštěno a zničeno v průběhu relativně nedávných historických událostí, ani že ta tajemná krajina, kde tu a tam je vidět rozvaliny, které mi přišly jako z pohádky, byla dříve poměrně živou kulturní krajinou plnou vesniček, kde žili Němci a Češi vedle sebe. Ani o rok později, když jsme zabloudili v oblasti Třístoličnicku a po neoznačených cestách se prodírali porostem tu na německé, tady na rakouské, či české straně hranice, mi nedocházelo, proč je krajina kolem tak tajemná a

zádumčivá. Bylo to proto, že už tu nebyli ani ti předtím tak dotěrní a všudypřítomní pohraničníci, člověk kraj opustil na nějakou dobu úplně, vzniklo prázdno. Takový pocit se podaří zažít málokomu a já si jej pamatuji dodnes.

Až o mnoho let později, když jsem jednou o víkendu stál u kostela svatého Tomáše pod zříceninou Vítkova kamene, přelo a za prastarou zdí hřbitovního kostela se válela mlha, přišlo mi najednou, jako by Šumava truchlila. Jako by najednou plakala pro svoje děti, pro všechny obyvatele bez rozdílu národnosti, kterým dala drsný život ve svém náručí a které ji za to respektovaly. Přišlo mi, že Šumava změnila náladu, že pod tíhou válečných a poválečných let se stala melancholickou, trochu smutnou dámou, která nechce hovořit o bolestných zážitcích své minulosti, s níž se ještě nestihla vyrovnat. Je nejistá, ale už na ni neúprosně tlačí nová doba a turbulentní vývoj společnosti kolem, již chybí slitování a nemá čas na téměř zapomenuté hodnoty. Psal se rok 2003 a dole pod kostelem se tenkrát začala přestavovat bývalá schwarzenberská Lesovna na nový moderní hotel. Napadlo mne, že Šumava si teď bude muset vyměnit prostý selský šat za líbivý sváteční kroj pro lidi, kteří se na ni přijedou podívat a možná si k ní i najdou nějaký vztah.

Postupem času se mi šumavská krajina a její „příběh“ vtiskly do mysli a staly se součástí struktury mojí osobnosti. V mých kognitivních mapách se šumavská krajina stala předobrazem všech jiných krajinných celků, které jsem za svůj život měl možnost poznat, a nejednou jsem se přistihl, jak přirovnávám vzdálená, ač často zdánlivě nesrovnatelná místa, kde jsem se právě nacházel, k Šumavě, k jejímu geniu loci, k její atmosféře. Ať už to bylo v americkém Grand Canyon, ve francouzské Provence, norských fjordech, skotských highlands nebo na holandských pláních, vždy jsem porovnával vnímané okolní rozhledy, přírodní i společenské podmínky se „zónou stability“ (Šípek, 2001), jinými slovy jsem je filtroval přes svůj přetrvávající vztah k Šumavě. Tento vztah, nebo

kořeny, chcete-li, mi umožňovaly obohatit se, pochopit jiné kultury, poznat jiné zvyklosti a rozšířit si názory na svět kolem nás a přitom dojít ke kompromisu, který udával směr ve víru plurality nově nabytých prožitků, názorů a chování, se kterými jsem se setkal. V základě fungujeme všichni podobným způsobem, protože jak jinak vysvětlit fakt, že lidé rozdílných povah, osobností i názorů, žijí-li ve stejném regionu, si zachovávají i v době celosvětové globalizace svoji identitu a vztahují se ke stejným hodnotám. Je to proto, že pocházejí ze stejného sociokulturního rámce, který je pevně spjat mimo jiné i s místem a dobou, ve které žijí. „Říkáme-li region, myslíme na společný krajinný základ. Takže v tomto proměnlivém světě hledáme záchranu v tradici a krajina se tu objevuje jako něco, co nás stabilizuje, občerstvuje, vrací nám samým. Je to domov, odkud vyrazíme vstříc novým výbojům a novým zítřkům“ (Cílek, 2003:77).

1.1. Obecné vymezení cíle práce

Obsahem této magisterské práce je poukázat na historická specifika vývoje občanské společnosti v příhraničních oblastech jižních Čech, zejména Šumavy. Tato specifika vyplývají z geografické polohy území, z násilného přerušení přirozeného vývoje regionu po druhé světové válce vzhledem k odsunu německé menšiny a z uzavření území v důsledku vzniku „železné opony“, vytvořené komunistickým režimem. Tím došlo k mnoha společenským změnám i přerušení tradic občanské společnosti v daném regionu. Vývoj po roce 1989 se ubírá zcela novým směrem s důrazem na rozvoj turistiky, ochrany přírody, přeshraniční spolupráce a ekonomických aktivit všeho druhu. Naproti tomu neformální složky a místní tradice občanské společnosti založené na náboženství, vzájemné solidaritě, vztahu k půdě, k práci a k regionu zaostávají, ačkoliv některé vzdělávací a kulturní programy i podnikatelské projekty včetně přeshraničních se úspěšně rozvíjejí a jsou podporované regionální politikou, statutárními

orgány i veřejnou správou. Institucionální základna aktivit občanského sektoru je v současnosti širší díky demokratickému systému vlády i strukturám a fondům EU. Zapojit se do ní však vyžaduje flexibilitu a schopnosti, které někdy chybí.

Text této práce si neklade za cíl hloubkovou studii historických, geografických a sociokulturních podmínek života v jihočeském pohraničí, ale je spíše reflexí skutečnosti, jak vývoj občanské společnosti na Šumavě, ve kterém se do jisté míry odráží i celková situace v Čechách, po roce 1989 navázal na potenciál předválečného období, neboť škody napáchané v průběhu druhé světové války byly devastující a období nesvobody, které následovalo po ní, bylo příliš dlouhé. Pokud platí, že „každá cesta začíná v určitém východisku – v místě, jež fyzicky, psychicky i duchovně vnímáme jako domov“ (Šípek, 2001:75), a zároveň že „naše setkávání se světem je vždy také setkání s dobou, která vše kolem nás i v nás modeluje, tvaruje, a proto se musíme také věnovat atmosféře doby, v níž žijeme“ (Šípek, 2001:15), pak toto lze uplatnit i v případě problematiky vývoje občanské společnosti v pohraničních oblastech jižních Čech.

1.2. Teoretická východiska práce ve vztahu ke zvolené problematice a danému území

„Čechy jsou (či bývaly a opět budou) bohatá směsice krajů, povah, přístupů k životu a spiritualit. Jsou velmi bohaté, rozmanité a skryté. Nemají však moře a lidé zde pijí víc piva než vína. Proto Češi bývají malí povahou, závistiví a schází jim vznět. Obzor krajiny je blízko a je nutné se o něj dělit se sousedem“ (Cílek, 2003:80).

Výše uvedený citát s nadsázkou, avšak výstižně poukazuje na propojení různých faktorů při utváření soužití lidí, geografii území nevyjímaje.

Abychom pochopili směr vývoje občanské společnosti v šumavském regionu, musíme se zabývat také geograficko-environmentálním, sociokulturním a historickým kontextem. Tento kontext by měl být východiskem k dané problematice, respektive k tomu, abychom mohli zjistit, jakým směrem se vývoj občanské společnosti v regionu po roce 1989 ubírá.

Nejprve je však potřeba definovat, co pojem občanská společnost znamená, zda a jak je v praxi institucionalizována. Definic vedoucích ke konceptu občanské společnosti je více a nemusí být vždy jednoduché se orientovat v tom, co všechno tento pojem obsahuje. Občanská společnost je založená na myšlenkách vzájemné solidarity a humanismu, které byly ustaveny a popsány v roce 1948 ve Všeobecné deklaraci lidských práv (Dohnalová, 2006). Jedná se především o právo na svobodu shromažďování, sdružování a vyjadřování, které by společnost měla lidem zaručovat, aby byla zajištěna jejich účast na řešení skupinových, ale i celospolečenských problémů. Cesta ke konceptu občanské společnosti byla dlouhá a přispěl k ní například R. Putnam (sociální kapitál), G.W.F. Hegel (vztah občana a státu, vlastnictví, rodina jako instituce), M. Foucault (poznání společnosti skrze archeologii vědění) nebo Alexis de Tocquevil (otázka důvěry mezi spolkovým životem a politickým zřízením) a mnozí jiní (Smith, Rousseau, Comte, Durkheim,...). V současnosti je pojem občanská společnost chápán stále komplexněji. „V nejširším významu pojem občanská společnost označuje soubor komunit či sdružení, která existují a fungují nezávisle na státu“ (Brokl in Dohnalová, 2006:25). Z autorů konce 20. a počátku 21. století, kteří se konceptem občanské společnosti zabývají, zmiňují například Mullera, který definuje organizovanou globální občanskou společnost, kde jsou si lidé rovni před zákonem, dále Habermase, pro nějž je občanská společnost

založená na solidaritě a otevřené komunikaci, nebo třeba Howarda, pro kterého je občanská společnost sférou organizací, skupin a asociací, které jsou formálně ustaveny, chráněny zákonem, jsou samostatné a mohou se k nim dobrovolně připojovat běžní občané (Dohnalová, 2006). Právě rys dobrovolnosti a jev dobrovolnictví jsou významnými faktory občanské společnosti. (Dohnalová, 2006). „Občanská společnost jako prostor mezi rodinou, státem a trhem, veřejný prostor, třetí sektor. Přikláním se k používání označení *občanský sektor*. Tento pojem zdůrazňuje prvek občanství, úlohu, kterou organizace plní zároveň vedle svých mnoha dalších. Dobrovolnické organizace občanů, nestátní, soukromoprávní, všeobecně prospěšné, samosprávné. V jejich prostředí vznikají a rozvíjejí se takové lidské vlastnosti, jako je altruismus, dobročinnost, solidarita, filantropie“ (Dohnalová, 2006:32).

Pro činnost organizací občanského sektoru není primární funkcí obchod, zisk. Mají důležitou funkci, poskytují totiž prostor pro uspokojení „naléhavé potřeby někam patřit, něčeho se zúčastňovat, něco měnit“ (Mulgan a Landry, 1995 in Frič a Bútora, 2005:153). Důležitým pojmem je zde „kolektivní identita“ (Frič a Bútora, 2005:167), jež představuje pro jednotlivce velkou hodnotu vzhledem k naplnění přirozené potřeby sdílení a participace. V duchu této teorie bychom dnes mohli usuzovat, že jakýmsi prvním stupněm jejího naplnění je například široká a velmi spontánní účast ve veřejných diskusích na internetových serverech. Tyto diskuse se vztahují k politickým i jiným tématům a aktualitám a umožňují prezentovat názor či zaujmout stanovisko k názorům druhých. Pomyslný druhý, vyšší stupeň občanské aktivity potom znamená ve jménu participace obětovat vlastní prospěch v zájmu celku a vybudovat i organizační strukturu, zajišťující přetrvání dané aktivity v čase (Frič a Bútora, 2005:167). Do této oblasti už tolik lidí čas a energii neinvestuje, je to cesta náročnější a předpokládá i teoretické informace, např. jak sestavit petici, založit občanské sdružení či

obecně prospěšnou společnost, jak čerpat prostředky z fondů a nadací atd. I zde však se nabízejí možnosti, jak potřebné informace získat, např. server Občanská společnost, <http://obcan.ecn.cz> .

Svémi slovy bych se pokusil pro účely této práce o definici v širším smyslu, tedy nejen jako společnost obyvatel určitého státu, ale jako velmi širokou množinu formálních, neformálních a institucionálních struktur, kde se snoubí tradice, kultura, náboženství, sousedské vztahy a zvyklosti, ale i institucionalizované občanské dobrovolnické aktivity zaměřené nejrůznějšími směry jako jsou pomoc a ochrana poskytnutá potřebným všeho druhu, suplování selhání státu nebo naopak zefektivnění spolupráce se státní správou a samosprávou, ale i třeba pomoc při získávání dotací ekologického zemědělství a ekologického stavebnictví, ochrany přírody nebo spolupráce v oblasti cestovního ruchu, či přeshraniční spolupráce. Zkrátka jako uskupení výše zmíněných struktur stojících mimo stát a soukromou výdělečnou sféru, které posilují sociální vazby mezi lidmi a vytvářejí novou, obecně prospěšnou kvalitu. Rozvinutá občanská společnost je místem dialogu, nutným doplňkem a znakem dobře fungující demokratické společnosti.

Martin Potůček hodnotí roli občanského sektoru suplujícího selhání trhu jak z hlediska kritérií ekonomické efektivity, tak kritérií jiných, k nimž patří např. zmenšení nerovností v rozdělování statků, kultivace a uplatnění lidského potenciálu, trvale udržitelný způsob života. Ekonomická teorie rovněž vymezuje nesplnění předpokladu ideálního tržního prostředí – jedná se např. o faktor existence veřejných statků jako je kulturní dědictví země, její obrana a integrita, existence přirozeného monopolu na straně nabídky či poptávky, informační asymetrie v oblasti tržních transakcí, měnící se preference účastníků těchto transakcí nebo zanedbávání budoucnosti (Potůček, 1997:28).

Aplikujeme-li teoretická východiska uvedená výše na oblast Šumavy, může se zdát, že všech aktivit v rámci rozvinuté občanské společnosti je na Šumavě dost. Při bližším průzkumu je však patrné, že v posledních letech převažují aktivity zaměřené na podporu ekonomických složek, např. rozvoje turismu, ekologického stavebnictví, čerpání nejrůznějších grantů EU apod., což je pro oblast ekonomicky prospěšné, ale děje se tak i na úkor historického a kulturního kontextu. Selhání státních struktur, pokud k němu v tomto smyslu dochází, např. v oblasti koncepce větších územních celků, udržitelného rozvoje, provázanosti aktivit apod., se může v budoucnu projevit jako negativní faktor. Zde by se měla činnost občanského sektoru více a důrazněji uplatňovat. Někdy dokonce může vzniknout pocit, že když se v Čechách pokoušíme dostát celoevropskému trendu znovuoživení venkova, naše snahy narážejí na určitý osobní exhibicionismus místo objektivní a věcné výměny názorů a adekvátní činnosti zúčastněných struktur; vidíme, že díky moderním informačním technologiím je vše jakoby dovoleno a anonymita poskytuje prostor k vulgaritě, která se poslední dobou tak často manifestuje i ve veřejných politických diskusích. Vztah k místu a závislost na všech jeho konstituentech a zdrojích, který dříve determinoval společenské tradice a hodnoty, jako by se vytratil.

Když kupříkladu porovnáme, jak bohatá byla před válkou nabídka služeb v obcích jihočeského pohraničí a řemesel, která zde lidé vykonávali (Vávrová, 2005), kolik zde bylo spolků a zájmových sdružení, pak se zdá, že tvorba skutečného prostředí pro každodenní život v dané oblasti pokulhává oproti zřizování veřejných ubytovacích zařízení všeho druhu, kulturní akce jsou zaměřené především na turisty a nová informační centra stále jen těžko dokáží nahradit to, co bylo vlivem historických událostí ztraceno. Pospolitost lidí stále více podléhá virtuální realitě.

1.3. Některé další aspekty občanského sektoru v tržní společnosti

V současné době, kdy se stále více projevuje další důležitý faktor, jímž je vznik hospodářské krize celosvětové ekonomiky, se zdá, že lidé zapomněli na tradiční hodnoty a vítězí konzum, který nás žene stále dál, mít víc, chtít víc a mít to hned, bez trpělivosti a odříkání. Zde může pravděpodobně hrát svou roli i absence náboženského cítění, charakteristická pro současnou českou společnost obecně, jižní Čechy nevyjímaje. Podle zpravodajského serveru ČTK ceskenoviny.cz, který dne 5.10.2009 v souvislosti s návštěvou papeže Benedikta XVI. v České republice zveřejnil průzkum provedený Střediskem analýz a empirických výzkumů SANEP, věří v České republice v Boha necelá čtvrtina obyvatel (24%) a pouhá desetina se pravidelně modlí a navštěvuje kostel. Respondenti, kterých bylo celkem 16 890, byli ve věku 18 – 68 let a patřili k různým sociálním skupinám (ceskenoviny, 2009).

Ať už jsou důvody jakékoli, lidé dnes obecně příliš nechápou, proč dělat něco zadarmo, nebo proč si nekoupit na dluh věc, na kterou právě nemají, když půjčit si peníze je tak lehké. Podstatu tohoto jevu vystihl Tomáš Baťa již v roce 1932, když na obdobnou situaci reagoval slovy:

„Příčinou krize je morální bída. Přelom hospodářské krize? Nevěřím v žádné přelomy samy od sebe. To, čemu jsme zvykli říkat hospodářská krize, je jiné jméno pro mravní bídu. Mravní bída je příčina, hospodářský úpadek je následek. V naší zemi je mnoho lidí, kteří se domnívají, že hospodářský úpadek lze sanovat penězi. Hrozím se důsledku tohoto omylu. V postavení, v němž se nacházíme, nepotřebujeme žádných geniálních obrátů a kombinací. Potřebujeme mravní stanoviska k lidem, k práci a veřejnému majetku. Nepodporovat bankrotáře, nedělat dluhy, nevyhazovat hodnoty za nic,

nevydírat pracující, dělat to, co nás pozvedlo z poválečné bídy, pracovat a šetřit a učinit práci a šetření výnosnější, žádoucnější a čestnější než lenošení a mrhání. Máte pravdu, je třeba překonat krizi důvěry, technickými zásahy, finančními a úvěrovými ji však překonat nelze, důvěra je věc osobní a důvěru lze obnovit jen mravním hlediskem a osobním příkladem“ (Baťa, 1932).

Zdá se mi to výstižně řečeno a Baťova charakteristika krize a jejích následků je nadčasová, připomíná i současné problémy, které česká ekonomika a celá společnost řeší.

1.4. Stanovení výchozí hypotézy, cíle práce a použitých metod

Tato práce si klade za cíl shromáždit a zhodnotit argumenty ve smyslu následující hypotézy: Předválečná historie OS ve vymezeném území, které je výrazně determinováno svou pohraniční polohou, byla přerušena druhou světovou válkou a po ní následujícími historickými událostmi, které negativně poznamenaly občanskou platformu. Po roce 1989 proměnila charakter občanských aktivit změna ekonomického a politického systému, a to v pozitivním i negativním smyslu. Vstup do Evropské unie v roce 2004 přinesl celou řadu dalších změn, zejména v institucionální rovině, které mají převážně pozitivní dopad na rozvoj občanského sektoru, ale nutně předpokládají větší flexibilitu struktur OS, místní samosprávy i kooperativní roli státu. V průběhu posledních 20 let od r. 1989 se v oblasti Šumavy postupně obnovuje koexistence a vzájemné pozitivní vymezování kultur tří sousedících států na bázi OS.

Nejdříve se tedy budu metodou kompilace a utříděním dostupných informací k vymezené problematice z literatury, odborných publikací

a internetu zabývat popisem východisek současné situace. Průzkum pak doplním metodou oral history v podobě rozhovoru s bývalým starostou obce Kvilda, již jsem si vybral jako konkrétní případ významné obce centrální Šumavy.

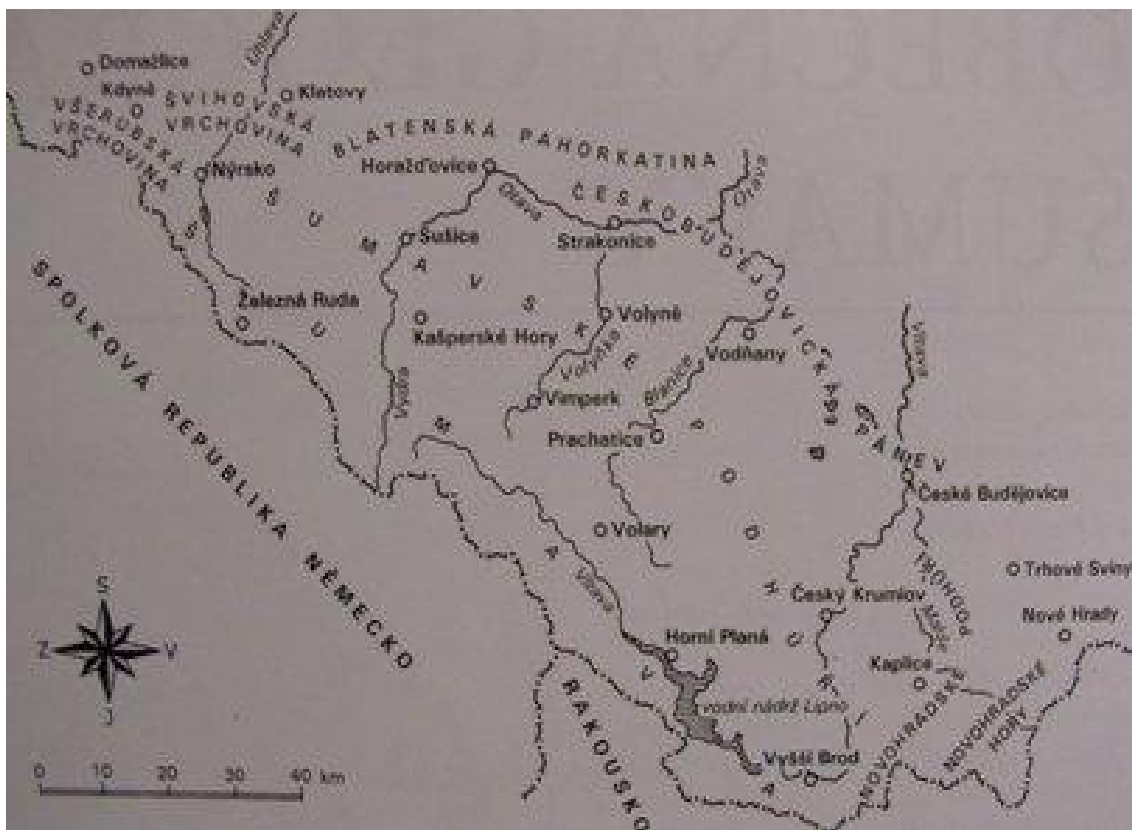
„Orální historie jako jedna z metod historiografie je součástí kvalitativního výzkumu a její nezastupitelnost je zřejmá zejména tam, kde je řada pramenů z různých důvodů nepřístupná nebo byla zničena“ (oralhistory, 2009). Na tomto místě bych chtěl poznamenat, že svou hodnotu má tato metoda i jako perspektivní zkratka. Díky ní lze získat autentický, subjektivní pohled na danou problematiku, který lze následně porovnat s dosažitelnými zdroji. Zaznamenaná oral history a její následná analýza takovouto jednotící perspektivu nabízí. „Některé klíčové události písemné dokumenty vůbec nezachycují. K vyplnění této mezery přispívají vzpomínky a vyprávění účastníků, které pomáhají rozšířit i naši faktografickou základnu a spolu s ostatními prameny slouží k analýze historických faktů“ (oralhistory, 2009). „Tak jako mnohé sociologizující nebo ekonomizující směry v historickém bádání preferují spíše přístupy kvantitativní, tak orální historie na straně druhé prvoplánově pracuje s rozhovory jakožto produkty bádání kvalitativního, přičemž se samozřejmě snaží v široké míře reflektovat i prameny a výsledky získané jinými cestami (např. na základě archivního výzkumu). Oba přístupy mají své klady i zápory, a proto jedině kombinací obou se lze dobrat co ‚nejobjektivnějšího‘ obrazu minulosti“ (Weber, 2009).

Další použitou metodou bude aplikace teoretických východisek pro analýzu vývoje soudobé občanské společnosti v regionu. V závěru práce bych se chtěl dobrat k podloženému postoji ke zkoumané problematice a zhodnotit, zda použité materiály potvrdí výše uvedenou hypotézu.

2. Vymezení území

V této kapitole bych se chtěl věnovat vymezení území, které je nutno pro účely této práce definovat. Region, který mne zajímá, je součástí pohraniční oblasti jižních Čech a tvoří jej především Šumava, která je poměrně rozsáhlým pohořím na jihozápadní hranici naší země, zasahujícím svou rozlohou do tří evropských států, jimiž jsou Česká republika, Německo a Rakousko. Na české straně leží na území dvou vyšších územně samosprávních celků, a sice Jihočeského a Plzeňského kraje. Současné geografické vymezení Šumavy je dobře patrné z následující mapky, kde je dobře vidět celkové ohraničení Šumavy a jejího podhůří a také názvy sousedních geografických celků (viz Obr.1).

Obrázek 1. Mapka Šumavy a sousedních celků

Zdroj : Anděra a kol., 2003: 14

Pro účely ještě větší územní konkretizace zvolené oblasti se budeme v rámci této práce pohybovat zejména v oblasti Šumavy chápané v užším slova smyslu, jak bude vysvětleno dále v této kapitole, a to v především v její části spadající do správy obcí s rozšířenou působností Sušice, Vimperk, Prachatice a Český Krumlov, s důrazem na Vimpersko. Je to zhruba oblast kopírující proti proudu tok Vltavy od Vyššího Brodu, podél obou břehů Lipenské přehrady až k jejím pramenům a dále do oblasti Kvilda, Zadova a Stach až k Železné Rudě (srovnej Obr.1). Tedy územní části v rámci klatovského, prachatického a českokrumlovského okresu. V této lokalitě se zaměříme hlavně na oblast centrální Šumavy s obcemi spadajícími celým katastrem na území NP Šumava, s modelovou obcí Kvilda. Ta „byla před druhou světovou válkou důležitým hospodářským a kulturním centrem a dnes je střediskem turistů a přátel Šumavy“ (Vávrová, 2005).

Cílem kapitoly by neměl být jen geografický popis Šumavy, ale i přiblížení její atmosféry a zařazení do celku českého pohraničí, které sdílelo osud šumavského území v průběhu nedávné historie od druhé světové války do roku 1989.

Když mluvím o celku českého pohraničí, mám na mysli především oblasti, jež spadají pod širší pojem slova Sudety, který si vysvětlíme v samostatné podkapitole, jelikož je důležitý z hlediska trans-regionálního přesahu popisované problematiky. Protože jak uvidíme, má téměř celé pohraničí České republiky, tedy významná část české venkovské krajiny, minimálně jedno ze tří východisek k současnému vývoji občanské společnosti téměř stejné. Tím východiskem je historický vývoj, který byl ve všech sudetských oblastech velmi podobný. Ani východisko sociokulturní se v zásadě v jednotlivých oblastech českého pohraničí příliš neliší, i když nelze podceňovat dílčí regionální vlivy, např. v oblastech sousedících s Polskem. Co se týče hlediska environmentálního, tak ani tady nelze při malé rozloze České republiky, její poloze v srdci Evropy a převládajícímu

mírnému až chladnému kontinentálnímu středoevropskému podnebí hovořit o příliš velkých rozdílech. Geomorfologické rozdíly tu samozřejmě jsou, ale krajina a rozhledy jsou z pohledu potřeb soužití člověka s okolní krajinou od Chebska až po Nízký Jeseník velmi podobné.

Považuji za důležité se o tom zmínit z toho důvodu, že hovoříme-li o vývoji občanské společnosti na Šumavě po roce 1989, nejde jen o jakousi marginální venkovskou oblast, ale že můžeme uplatnit velmi podobná východiska i pro celé území Sudet, tedy prakticky pro celou pohraniční oblast České republiky, snad vyjma hranice se Slovenskem, a dojdeme pravděpodobně k velmi blízkým závěrům. Problematika vývoje a stavu občanské společnosti je a měla by být celonárodním tématem, čemuž nasvědčují i v současnosti stále intenzivnější politické i apolitické debaty týkající se krize hodnot ve společnosti, excesivní spotřeby, ubývání zdrojů jakožto průvodních jevů celosvětové hospodářské krize.

2.1. Zeměpisné a územně správní členění Šumavy

„Je možné, že název Šumava vznikl od staroslovanského slova označujícího les. Dokladem této teorie je skutečnost, že v srbochorvatštině se pro les dodnes používá výrazu ‚šuma‘. S existencí lesa také přímo souvisí i německé označení Šumavy – Böhmerwald (doslova Český les). Tímto termínem se však v některých německých publikacích neoznačuje pouze samotná Šumava, ale také sousední Všerubská vrchovina a Český les.“ (Anděra, 2003:13). Pro Šumavu se v minulosti používaly ještě jiné názvy, např. Silva Gabreta, což je označení antické, keltského původu, nebo také nepřesně výraz Kašperské hory, který se pro celé pohoří používal zejména v dílech z konce 18. a počátku 19. století.

2.1.1. Geografické a geomorfologické podmínky

Z hlediska geografického a geomorfologického vymezení je Šumava pohořím na jihozápadní hranici České republiky, náležícím do geomorfologické oblasti Šumavská hornatina, která se člení na 4 geomorfologické celky: Šumava, Šumavské podhůří, Novohradské hory a Novohradské podhůří. Na Šumavskou hornatinu na severozápadě navazuje Českoleská podsoustava, která se dělí na Český les, Podčeskoleskou pahorkatinu a Všerubskou vrchovinu. Šumava je pohořím velmi starým, a proto zde již nenajdeme žádné majestátní horské štíty ani bezedné rokly. Zub času již obrousil hrany zdejších hor. „Ať už se v kterémkoliv století, z kterékoliv strany blížíme k šumavskému pohoří, jedno je jisté: Šumava na nás z dálky nehrozí ani nás nesvádí, jako jiné hory, vztyčenými skalisky, roklemi a proláklínami. Ano - z naší, české strany jako by se krajina nemohla rozhodnout, zda být horami, nebo jen obyčejnou náhorní plošinou“ (Antikomplex, 2006:133). Z geologického hlediska patří Šumava mezi nejstarší pohoří v Evropě a je tvořena hlavně horninami prvohorního až předprvohorního původu (Demek, 1987). To znamená, že byla utvářena v období cca 540 milionů let před naším letopočtem, tedy někdy v době prvních živočichů žijících na naší planetě, a proto byl její povrch již značně metamorfován a zarovnan. „Šumava je nejvyšší částí Šumavské hornatiny. Délka protáhlého pohoří orientovaného SZ - JV činí 190 km, přičemž jako jeho přirozená hranice je bráno údolí Chodské Úhlavy na SZ a Vyšebrodský průsmyk na JV. V nejširším místě měří pás pohoří asi 45 km. Na severozápadě navazuje na Šumavu Český les, na východě její podhůří hraničí s Novohradskými horami. Šumava má charakter ploché hornatiny s poměrně příkrými jihozápadními svahy na bavorské straně, zatímco severovýchodní svahy na české straně pozvolna přecházejí do Šumavského podhůří. Německá (nikoli rakouská) strana bývá někdy také nazývána Bavorský les (Bayerischer Wald), popř. Zadní bavorský les (Hinterer Bayerischer Wald). Vlastní Bavorský les ve skutečnosti leží o něco

jižněji v německém vnitrozemí. Jeho hlavní hřeben se jmenuje Pfahl a od Šumavy je oddělen údolím řeky Řezná. Jeho nejvyšším bodem je vrchol Breitenaurigel (1 114 m). Až k hranici nicméně sahá Národní park Bavorský les (Nationalpark Bayerischer Wald) a Přírodní park Horní Bavorský les (Naturpark Oberer Bayerischer Wald)“. Nejvyšší horou Šumavy je Velký Javor (*Großer Arber*) v Německu (1 456 metrů), na české straně hranice je to Plechý (1 378 metrů) . Plechý je zároveň i nejvyšší horou rakouské Šumavy (Wikipedie, 2009).

„Šumava s četnými prameništi a rašeliništi je také vodohospodářsky významnou oblastí, kterou prochází hlavní Evropské rozvodí mezi Severním mořem (povodí Vltavy) a Černým mořem (povodí Dunaje). Povodí Vltavy tvoří řeky Úhlava, Otava, Volyňka, Blanice a Vltava; povodí Dunaje tvoří toky Řezná, Čertova voda, Wurmbraudbach, a Schedebach“ (Vacek a Podrázský, 2008:12). Rašeliniště Šumavy byla vždy velmi důležitou součástí života v této oblasti. Zrádné slatě byly potencionálním nebezpečím pro ty odvážlivce, kteří by se bez dobré znalosti okolní krajiny odvážili vstoupit na rozhoupanou půdu zdejších mokřadů. Na druhou stranu ale poskytovaly útočiště legendárním pašerákům, převaděčům a pytlákům, kteří se většinou rekrutovali z řad místních lidí. Rašeliniště dávala obživu i mnoha dalším lidem, kteří pracovali na jejich odvodňování a těžbě rašeliny. Nejrozsáhlejšími rašeliništi na Šumavě jsou Tříjezerní slať, Jezerní slať, Chalupská slať a Rokytská slať. V období čtvrtohor vzniklo na Šumavě osm ledovcových jezer, pět na straně české a tři na straně německé. Těmi jsou Plešné, Prášilské, Laka, Černé, Čertovo, Roklanské a Malé a Velké Javorské jezero (Wikipedie, 2009).

„První přesnější geografické vymezení Šumavy provedl v první polovině 19. století významný český geolog Jan Krejčí“(Anděra, 2003:14). Ten rozdělil Šumavu na dvě základní části, a sice Český les a Šumavu v užším slova smyslu. V práci Krejčího a jeho kolegy profesora Wenziga se objevily také další pojmy, které jsou dodnes

používány k označení některých podcelků Šumavy a jejího podhůří. Těmi jsou například: 1. předhoří Šumavy, 2. centrální plošina Šumavy - jinak označované též jako Pláně nebo Kvildy, 3. Prachaticko-krumlovské pohoří, 4. Želnavské pohoří, 5. Královský hvozď (dtto).

2.1.2. Územně správní členění

Mnoho aktivit zaměřených mj. na podporu rozvoje turismu, ochrany přírody, ekonomický a kulturní rozvoj je územně vázáno. Abychom lépe pochopili jejich strukturu, je nutné se zabývat také územně správním členěním v rámci České republiky i Evropské unie.

Po roce 1989 započala na území ČR reforma státní správy. Došlo ke zrušení krajských národních výborů, ale územní jednotky zůstaly prozatím zachovány. Až v roce 2001 zahájilo svou činnost 14 nových krajů. „Byly poskládány ze stávajících okresů (platných od roku 1960, resp. 1996). To způsobilo značnou velikostní nevyrovnanost, mnohem větší, než jakou vykazovaly kraje existující v letech 1949-60 (jichž byl stejný počet a měly úplně stejná sídla; jediným rozdílem bylo, že Praha neměla postavení kraje). Ustavení vyšších územně správních celků (krajů) bylo tzv. I. etapou reformy veřejné správy. V roce 2002 vyvrcholily přípravy tzv. II. etapy, jejíž podstatou je zrušení okresních úřadů a jejich nahrazení novými správními obvody obcí s rozšířenou působností (někdy nazývané jako malé okresy; těch je celkem 206, vč. Prahy), to vše s účinností od 1. 1. 2003. Po ukončení činnosti okresních úřadů byla významná část jejich kompetencí přenesena právě na tyto obce s rozšířenou působností“ (NUOV, 2009). Na území samotné Šumavy se v současné době nachází pět obcí s rozšířenou působností: Klatovy, Sušice, Vimperk, Prachatice a Český Krumlov.“(Anděra, 2003).

Je ovšem třeba zdůraznit, že současně nebyly zrušeny dosavadní okresy jako územní jednotky. Ty jsou nadále spolu s obcemi základem územního členění státu. Je zřejmé, že okresy lze tedy i nadále používat k identifikaci příslušnosti jednotlivých sídelních lokalit. „Současně územím okresů má svoji územní působnost vymezena řada specializovaných orgánů státní správy (např. katastrální úřady, úřady práce, okresní správa sociálního zabezpečení apod.)“ (NUOV, 2009).

Z tohoto pohledu spadá Šumava a její podhůří na české straně do území dvou vyšších správních celků, kterými jsou Jihočeský a Plzeňský kraj, a do území pěti okresů, jimiž jsou Domažlice, Klatovy, Strakonice, Prachatice a Český Krumlov. Od roku 2000 u nás také platí klasifikace NUTS (La Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques), jež „byla zavedena Statistickým úřadem Evropských společenství (Eurostatem) ve spolupráci s ostatními orgány EU pro potřeby klasifikování jednotné unifikované struktury územních jednotek.“ Toto dělení je poměrně důležité z hlediska grantů a dotací z EU, protože se používá v rámci žádostí u projektů v jednotlivých fondech a jejich operačních programech, které bývají územně vymezeny. „Hlavním důvodem pro zavedení společné evropské klasifikace je snaha o získávání zejména ekonomických informací o území na srovnatelné bázi“ (NUOV, 2009). Šumava tedy dle tohoto členění (viz Tab.1) spadá na úrovni NUTS 2 do oblasti Jihozápad (srovnej Obr.2) a NUTS3 a 4 do výše zmíněných krajů a okresů.

Tabulka 1. Zařazení územních jednotek České republiky v systému NUTS:

NUTS	jednotka	počet jednotek
NUTS 0	stát	1 ¹
NUTS 1	území	1 ²
NUTS 2	oblast	8 ³
NUTS 3	kraj	14 ⁴
NUTS 4	okres	91 ⁵

Zdroj : www.nuov.cz, [cit. červen 2009]

Obrázek 2. Mapa regionů NUTS II a NUTS III (krajů)

Zdroj : www.nuov.cz, [cit. červen 2009], vlastní orientační vyznačení NP a CHKO Šumava

2.2. Účelové členění

Za účelem dosažení efektivnější podpory rozvoje jednotlivých regionů vznikala po celé České republice uskupení, takzvané mikroregiony. Tyto jednotky nemají nic společného s územně správním členěním státu, jsou to právnické osoby, dobrovolná sdružení obcí, podnikatelů a NNO (nestátních neziskových organizací). Tato uskupení vznikala jako každá právnická osoba dle příslušných zákonů (v tomto případě většinou dle Občanského zákoníku), mají svá sídla, stanovy i statutární zástupce a sledují své cíle. Všechny členské subjekty na území daného mikroregionu, které je vymezeno územím jeho členských obcí, se většinou zaváží k dodržování nějaké společné regionální rozvojové strategie. V rámci této strategie pak bývá důraz kladen na propagaci regionu, rozvoj podnikatelských aktivit, rozvoj obecných a soukromých investic formou pomoci při získávání prostředků z fondů a dotací EU, administrativní a informační servis a společný postup v dalších regionálně naléhavých tématech. Na Šumavě se nacházejí dva mikroregiony, jejichž působnost je vymezena územím jejich členských obcí. Jedná se o Mikroregion Šumava – Západ, kde jsou sdruženy obce Borová Lada, Čachrov, Dlouhá Ves, Hamry, Horská Kvilda, Kašperské Hory, Kvilda, Modrava, Prášily, Rejštejn, Srní, Sušice, Železná Ruda (Sumavanet, 2009), a Mikroregion Horní Vltava – Boubínsko, kde se sdružují obce Vimperk, Volary, Borová Lada, Horní Vltavice, Kubova Huť, Kvilda, Lenora, Nová Pec, Stožec, Strážný a Zbytiny (MRHVB, 2009).

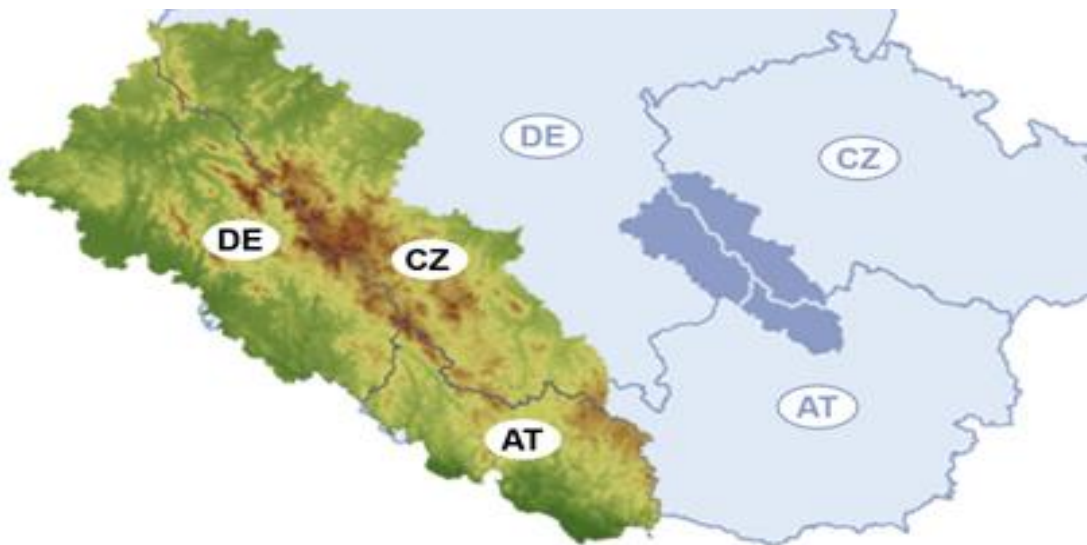
Nezávisle na těchto lokálních uskupeních zajišťujících zájmy místních členských subjektů existuje ještě na zdejším území další důležitý formální účelový region, tzv. Euroregion Šumava – jihozápadní Čechy, který byl založen zejména za účelem zjednodušení a zefektivnění mezinárodní spolupráce s příhraničními oblastmi v sousedních zemích. Toto zájmové sdružení je dobrovolným sdružením obcí, měst a jejich sdružení a dalších právnických osob

okresů Domažlice, Klatovy, Strakonice, Prachatice a Český Krumlov. Sdružení je také právnickou osobou, založenou jako sdružení právnických osob ve smyslu § 20, písm. f) Občanského zákoníku. „Sdružení a jeho orgány ve své činnosti vychází ze závěrů iniciačních schůzek v Železné Rudě na jaře roku 1991 a v Srní na Šumavě v prosinci roku 1992. Zakladatelé sdružení jsou k jeho založení vedeni myšlenkou, že region Šumavy je oblastí specifickou svými přírodními, hospodářskými, kulturními a sociálními podmínkami. Obdobná specifika mají i příhraniční oblasti v sousedních zemích, to jest ve Spolkové republice Německo a Rakousku. Myšlenka co nejširší vzájemné spolupráce těchto regionů a jejich přirozeně utvářených částí se samosprávnými prvky a její posilování v budoucnosti je významnou podmínkou pro další rozvoj všech aktivit v daném území, při současném zachování jeho nesporných přírodních a kulturních hodnot“ (Stanovy Euroregionu Šumava, 2007).

Toto uskupení funguje zejména tak, že připravuje a předkládá stanoviska týkající se rozvoje dotčeného území ve všech jeho sférách orgánům státní správy a samosprávy, a to ve spolupráci s dalšími regiony v rámci své přeshraniční struktury. Dalšími aktivitami je např. tvorba propagačních materiálů, účast na veletrzích apod.

„Jak už bylo řečeno, euroregion je přeshraniční struktura, proto zahraničními partnery Euroregionu Šumava jsou Euregio Bayerischer Wald – Unterer Inn v Bavorsku a Regionalmanagement Mühlviertel v Horním Rakousku (viz Obr.3). Dohromady s těmito partnery tvoří Euroregion Šumava jeden přeshraniční celek“ (Euregio, 2009).

Obrázek 3. Znárodnění Euroregionu Šumava

Zdroj : www.risy.cz, [cit. červen 2009]

2.3. Šumava, součást Sudet

Název Sudety se odvozuje od keltského slova „Sudéta“, což by mohlo znamenat les kanců (v jazyce Keltů se slovo *sud* používalo pro kance a *éta* znamenalo les), nebo od starogermánského „Sudtha“, což se překládá jako les. Tyto termíny jsou známé již od starověku z děl římských autorů. Samotný pojem Sudety byl používán (i zneužíván) ve více kontextech. Již zmínění Keltové jej užívali ve spojení s popisem zalesněných masívů Krkonoš a Jeseníků. Tento název používali prakticky pro celé území kolem naší severní hranice od východu na západ. Jihozápadní hranice naší země pro ně byla „Silva Gabréta“ (Gabrétský les, tj. les kozorohů).

Po první světové válce se vedly konflikty o některá pohraniční území, zejména o jižní část Slezska (hranice s Polskem). Němci žijící na těchto územích následně vytvořili autonomní oblasti a požadovali právo na sebeurčení. Vytvořili v česko-německých oblastech zemská hejtmanství a sledovali tím jeden společný cíl, kterým bylo přičlenění k nové německé republice. To však nedovolila česká revoluční vláda, která veškerý odpor proti svým požadavkům

považovala za ilegální, a do nepokojů zasáhlo četnictvo i armáda. Na jaře roku 1919 došlo i k obětem na životech, zemská hejtmanství byla zrušena, veškerý odpor mezi německým obyvatelstvem v česko-německých pohraničních oblastech byl zlikvidován. Marné bylo i varování amerického zvláštního vyslance při mírové delegaci Archibalda C. Coolidge před německo-českou budoucností v Československu. Ten řekl, že jestliže z hospodářských důvodů byla ještě před krátkou dobou v německých kruzích snaha o udržení sounáležitosti s Čechy, pak dnes existuje v těchto kruzích již jen nepřátelství, které bylo zapříčiněno krví prolitou 4. března, když na mnoha místech stříleli čeští vojáci do převážně německého davu. Ač bylo celkem pouze 54 potvrzených obětí, což ve stínu 1.světové války byla jen kapička krve, tato krev byla prolita takovým způsobem, že jen těžko může být odpuštěno, a nelze očekávat, že by se vztahy v brzké době zlepšily. „Světlo světa spatřil nový stát a proti všem českým nadějím nebyl zas ničím víc než dítkem lidské nedokonalosti, zrozeným způsobem lidským – z krve a slz.“ (Siebt,1996:239).

Němci žijící v oblasti jihozápadního Slezska si podle vzoru Němců žijících v Alpách a nazývajících se alpští Němci začali říkat sudetští Němci. Tento název „Sudety“ se postupně rozšířil na celou soustavu pohoří Krkonoško-jesenické subprovincie, od dolního toku Ohře až po řeku Odru, a ve 20. a 30. letech minulého století se tak již běžně nazývalo celé pohraniční území Čech, Moravy a Slezska, kde žila početná německá menšina čítající zhruba 2 - 3,5 milionu lidí (Obr.4). Při určení počtu se literatura rozchází, proto uvádím toto rozpětí.

Obrázek 4. Členění a názvy území, která obývali Němci do roku 1945

Zdroj : Antikomplex, 2006: 25

Šumava se tedy začlenila do tohoto celku českého pohraničí, který po nějakou dobu působil jako místo setkávání kultur, jejich vymezování a tříbení. Češi a Němci zde žili vedle sebe, pojil je vztah k půdě a okolní krajině, kterou všichni považovali za svůj domov. Jejich styky byly výsledkem každodenní reality života. „Je možno říci, že německy mluvící lid je ve vztahu k česky mluvícímu nejenom podstatně početnější, ale i geopoliticky a co do kulturního výrazu průraznější. Míšení v linii doteku obou etnik tedy probíhalo prostorově asymetricky. Němci a Rakušané se přelévají směrem k nám“ (Antikomplex, 2006:28). Tedy jinými slovy byla německá menšina na našem území natolik početná a soudržná, že dokázala do jisté míry odolávat asimilačním vlivům, a i díky tomuto jevu docházelo k tomu, že se v těchto oblastech učily obě národnosti žít společně, ale dělo se tak pouze na naší straně hranic. Sudety v období první republiky vypadaly mnohem kultivovaněji, zabydleněji a živěji než dnes a plnily úlohu pro společnost velmi důležitou, a sice utvářely multikulturní prostor, kde se jedna skupinová identita stýká s druhou, kde se jeví, osvědčuje a vymezuje a kde vzniká inspirace a

poznání. V provincionálních vzdělávacích institucích a střediscích, která nebyla tolik ovlivněna politickými dogmaty, konzervativními názory a byrokratickými postupy centrálních institucí, často vznikaly originální myšlenky, objevy a vynálezy. „Hranice představující okrajovou zónu hrály vždy důležitou úlohu jako sféra, jež je ze své povahy určena pro zrod nového a uzdravování starého“ (Antikomplex, 2006:30).

Jedním z impulsů k dnes úctyhodným prvorepublikovým výkonům české společnosti v oblasti ekonomiky, kultury a politiky byla bezesporu i nutnost vyrovnávat se s Němci, se silou lidí, kteří spoluutvářeli naši krajinu a do jisté míry podporovali i náš národní rozvoj.

Vlivem pozdějších událostí, navazujících na neustále se zhoršující česko-německé vztahy, které vyvrcholily odsunem německého obyvatelstva po druhé světové válce a uzavřením pohraničních oblastí železnou oponou, se tato živá periferie stala postupně téměř mrtvou zónou. „Tragédie české společnosti spočívá mimo jiné v tom, že si ze své hraniční, či okrajové zóny, ze které měly v ideálním případě vyzařovat inovace a podněty k jejímu rozvoji, či která se měla ve Foucaultově smyslu stát výrazem její positivity, učinila svoji černou mûru, oblast degradace, zapomnění z potlačovaného pocitu viny. Centrum českého veřejného, politického a morálního života však nebude uzdraveno, dokud nebude znovuoživena jeho periferie, jež se musí stát plnohodnotnou součástí veřejného a politického systému.“ (Antikomplex, 2006:31).

3. Život na Šumavě

3.1. Řemesla a počátky industrializace z historického hlediska

Využití zdrojů v oblasti je určující pro charakter osídlení, ekonomické aktivity a prosperity společnosti. Jaká byla situace v oblasti Šumavy, ukážeme dále.

Základem života Šumavanů byla řemesla. Kromě zemědělství byli proslulí také těžbou a zpracováním dřeva. První větší těžba dřeva v šumavských lesích je spojena s kolonizací ve 13. století. Těžbu dřeva umocnily také místní sklárny, které zde vznikaly už v 16. století. Intenzivní těžba začala v 18. století. Na přelomu 18. a 19. století bylo toto řemeslo tak rozšířené, že na Šumavě vznikalo mnoho nových osad pouze pro dřevařské dělníky. Stále nové dříví potřebovaly mlýny, hamry a papírny. Dřevo bylo také v mnohých rodinách zpracováváno. Vyrábělo se vše od nářadí, přes lyže až po šindele na střechu. S těžbou dřeva je spojena také jeho plavba ve vodních kanálech. Takto se dřevo splavovalo již od konce 15. století. Největším přínosem pro tuto dopravní cestu bylo vybudování Schwarzenberského plavebního kanálu v letech 1789 až 1822. Jeho cílem bylo umožnit dopravu kmenů z nepřístupných oblastí na severních úbočích Šumavy až do Vídně. Tento přes 58 kilometrů dlouhý kanál proplulo dřevo za osm dní (Wikipedie, 2009). Známý je také Vchynicko-tetovský kanál, zde byla zahájena plavba v roce 1801. Obchází nesplavný úsek Vydry pod Antýglem. Vodní cesta o celkové délce 13,6 km spojovala řečiště Vydry s říčkou Křemelná. Oba kanály zůstávají svědectvím dobré práce stovek zručných tesařů, kameníků, dřevorubců a dalších dělníků, kteří tu pracovali v ne právě lehkých podmínkách (Anděra, 2003).

Typickým zdrojem příjmů obyvatel venkova byla domácí výroba. Rozvíjelo se zde manufakturní textilní podnikání, kdy dodavatel přinesl dělníkům materiál, ti ho zpracovali podle zakázky a za to pak

dostali zapláceno. Takovýto zdroj příjmů byl docela častým a vítaným zdrojem obživy. Příjmy z domácí textilní výroby byly často vyšší než ze zemědělství (Anděra, 2003:599). Konec domácího zpracování textilií je spojen se zaváděním strojů do továren. Systém se začal hroutit a příjmy klesaly.

Široce rozšířenou domácí výrobou bylo již výše zmíněné opracování dřeva. Kromě veškerého nářadí se specializovala šumavská výroba na zhotovování šindelů. Ze dřeva se také vyráběla jednoduchá pracovní obuv, dřeváky. Místní dřeváky byly oblíbenou obuví bavorských sedláků, kteří je pod názvem *Böhmerschuhe* zkupovali ve velkém (Anděra, 2003:601). Pro světově proslulou sirkárnu v Sušici vyráběli místní řemeslníci krabičky. Pro tiskárnu ve Vimperku se podomácku vázaly knihy. Byly to především levné knihy, kalendáře apod.

Obyvatelé Šumavy se okrajově zabývali i těžbou železných rud a jejich zpracováním, přesto tato oblast nikdy nedosáhla takového významu jako železářské oblasti podbrdské a krušnohorské. Více expandoval například hamr v Nemilkově, který se specializoval na postřihačské nůžky. Důležitý byl i hamr v Cetvinách, specializující se na výrobu kos a srpů.

K základním atributům Šumavy patří výroba skla. Vyrábělo se zejména sklo užitkové jako byly lahve, flakony apod. Od počátku 19. století se ve větším vyráběla také skla do brýlí a sklíčka do hodinek. Starší tradici měla také výroba prstýnků a skleněných knoflíků. Nejtypičtějším šumavským výrobkem jsou známé páteřinky. Jejich název vznikl ze staročeského páteř (souvisí s latinským výrazem *pater*), jak byl nazýván růženec složený z korálků, tedy páteřinků. Páteřinků se vyrábělo ohromné množství, v roce 1764 jich například Šeravská huť vyrobila 22 milionů (Anděra, 2003:622). Méně kvalitní a odpadové sklo se využívalo na malbu obrázků na skle, které byly tak typické pro interiéry šumavských domů. Nejstarší dílna na výrobu

podmaleb vznikla v Kvildě v osmdesátých letech 18. století. V 19. století na ně navazuje proslulá dílna Verderberů. Velice významnou sklárnou byla ve Vimperku sklárna Josefa Meyra. Znamé jsou také sklárny na Hůrkách, a to zejména díky románu Karla Klostermanna *Skláři* (1897). Již v průběhu 18. století mnoho skláren zaniklo a další ukončily výrobu na počátku století následujícího. Důvodem krachu velkého počtu šumavských skláren byla izolace od evropských center i od amerických trhů a neschopnost obstát v široké konkurenci. Jedinou sklárnou, jejíž provoz přežil téměř do současnosti, je sklárna v Lenoře. Tato sklárna zanikla teprve v roce 1996.

Se šumavskými pláněmi plnými slatí je spojena těžba rašeliny. Ta sloužila na Šumavě vždy jako známé a často používané topivo. S její těžbou se ve větším rozsahu začalo v roce 1811. Podnětem k velkému vzestupu její těžby bylo zdražení dřeva v polovině 19. století. Poté začalo tzv. píchačů borek přibývat. Jako významné topivo se rašelina později objevuje také jako dodávka pro některé šumavské továrny.

Na Šumavě byly logicky rozšířeny i papírny. Jejich počátky jsou datovány už do 16. století. Zlatá doba šumavských papíren je v první polovině 19. století, a to navzdory hospodářské stagnaci. V tuto dobu je tu v provozu 15 papíren. Nejznámější papírny byly v Prášílech založeny Kašparem Eggerthem. Jedna z jeho papíren a výrobky z ní dosáhly takové proslulosti, že dostala ocenění na světové výstavě v Londýně a v Paříži. Ve druhé polovině 19. století však nastoupil rychlý zánik téměř všech papíren na Šumavě. Zdejší papírny nebyly modernizované a neobstály v konkurenčním boji.

Velice významná byla tiskárna ve Vimperku. Roku 1855 si tu Johann Steinbrener otevřel knihařskou dílnu. V sedmdesátých letech začal vydávat proslulé kalendáře a brzy se k nim přidaly i modlitební knihy. Modlitební knihy byly vydávány v jedenácti jazycích, na počátku 20. století již ve dvaceti třech jazycích. Po druhé světové

válce přešla tiskárna do rukou státu. Ve výrobě však pokračovala dál (Anděra,2003:639-644).

Nejznámějšími šumavskými výrobky byly sirky ze Sušice. Sirky začal vyrábět na počátku 19. století Vojtěch Scheinost, který tyto dřevěné pružinky nazýval *Holzdraht*. Své první výrobky prodával s manželkou po okolí při trzích a poutích. Od roku 1843 vlastnil podnik Bernard Fürth. Tato továrna byla první továrnou na sirky v Čechách (Anděra, 2003).

V současnosti z výše uvedené skrovně industrializované výrobní sféry šumavské oblasti zbývá málo – pokračuje pouze těžba a zpracování dřeva. Důraz se přesunul do zcela jiných oblastí podnikání, jak bude ukázáno níže. Novými komoditami se stalo průmyslem a dopravou příliš nezničené životní prostředí, čistý lesní vzduch, voda horských potoků, horizont ohraničený zelení lesů. Dvacáté první století začalo psát novou kapitolu v historii ekonomického rozvoje šumavské oblasti.

3.2. Lidové umění

Občanská společnost, existující v určité oblasti, se rozvíjí nejen na základech daného administrativního a tržního rámce, ale i tradic a kulturního dědictví. Ukažme si, jaká byla tradice lidového umění na Šumavě.

Lidové umění mělo v historii jen zřídka funkci čistě estetickou. I u takovýchto výrobků byla často na prvním místě praktičnost. Projevy lidového umění se uplatňovaly ve všech oblastech života. Vzestup lidového umění se projevilo na konci 18. století. K nejvýraznějšímu vyjádření lidového výtvarného umění patřily dřevěné plastiky. Řezbou plastik se zabývali nejen řemeslníci a domácí výrobci, ale i samoukové. Tematika byla převážně náboženská, častý byl motiv Madony jako ochránkyně rodiny či různých patronů, objevovaly se i

lidové krucifixy. Tyto řezby umísťovali hospodáři do světnice. Patrony, kteří měli chránit dům, dávali hospodáři na průčelí domu či jim zřizovali malé stylizované kapličky. Náboženskou a upomínkovou funkci měly také podmalby na skle. Jejich vznik je spojen s odbytovou krizí šumavského sklářství. Podmalby byly na konci 18. století nesmírně módní a měla je snad každá domácnost. Podmalby se na Šumavě vyráběly a prodávaly až do konce 19. století. Stejně tak oblíbené byly i malované lahvičky, tzv. prysky neboli lahvičky na kořalku. Na konci 18. století se žádná svatba nebo křtiny bez prysek neobešly. Malované lahvičky se vyráběly i na šňupací tabák, byly to tzv. házečky. Šňupací tabák byl na Šumavě velmi rozšířen, prodával se v každém kupeckém krámu a šenku.

S rozvojem industrializace se některé oblasti lidového umění vytrácely, což postupně postihlo také nábytek a oděv. Mnohé kusy si původně lidé zhotovovali sami, jiné nakupovali na trzích a od řemeslníků. Tradiční projevy lidového umění doznaly ve druhé polovině 19. století proměn. Na venkov proniklo továrně zhotovované zboží, jež bylo nejen módní, ale i cenově dostupné (Anděra, 2003).

K projevům lidového umění vždy patřila hudba. V německy osídlených částech Šumavy byly velmi populární ländler, neboli melodická čtyřverší. Českým specifikem byly zase oblíbené kolečkové tance. Téměř v každé obci byla jedna či dvě kapely o sedmi až osmi muzikantech, to znamená, že prakticky každý mladý člověk se nějakým způsobem uplatnil v oblasti lidové hudby. Součástí života vesničanů byl i zpěv. Téměř v každé rodině se večer po práci zpívalo. Hrdými znalkyněmi písní byly ženy, které se písně naučily od svých matek a babiček a dále je učily své dcery. Pro české oblasti Šumavy byli typičtí tzv. světáci. Šlo o muzikanty, kteří si od jara do podzimu, nebo nepřetržitě po několik let, vydělávali účinkováním v cirkusových kapelách a cestovali s cirkusem po Evropě (Anděra: 2003:537-540).

Projevem lidového umění je i divadlo. Největší pozornost si jistě zaslouží pašijové hry v Hořicích. Pořádal je zde od konce 19. století až do roku 1936 Johann Josef Ammann. Sláva hořických Pašijí rostla, brzy nabyly takové důležitosti, že přilákaly i krajany ze zámoří. Nacistický režim veškerá lidová představení zakázal. Ihned po válce nastal z české strany pokus o jejich obnovení, avšak tentokrát je zakázal pro změnu režim komunistický. Nové pašijové hry jsou zde hrány od roku 1993 (Anděra, 2003:547-548). Účinkující jsou místní občané a tato iniciativa v rámci Společnosti pro obnovu pašijových her na Šumavě, založené r. 1990, se úspěšně drží mezi významnými kulturními podniky v oblasti.

Výše uvedené oblasti lidového umění byly přirozenou základnou pro setkávání lidí a pro obohacení jejich každodenního života. Nesly osobitou pečeť svých tvůrců a byly projevem sdílení určitých hodnot společných mnoha lidem.

4. Kvilda, obec v centru Šumavy

Tuto obec jsem vybral, protože je významným turistickým střediskem dnešní centrální Šumavy a z historického hlediska byla důležitým bodem na spojnici obchodních cest. Dalším důležitým faktorem je to, že je jednou ze sedmi šumavských obcí, které celým svým katastrem spadají na území Národního parku Šumava, který je objektivně důležitým faktorem ovlivňujícím vývoj regionu i chod zdejšího života po roce 1989. Podílem německého obyvatelstva na populaci obce před rokem 1945 navíc spadá i do konceptu Šumavy jako součásti Sudet. Obcí, které alespoň částečně svým katastrem zasahují na území parku, je 22 (viz Tab.3). Historie obce Kvilda byla v minulosti přehledně a uceleně zpracována v díle Mgr. Vávrové, což znamenalo snadnější přístup k potřebným informacím.

Tabulka 3. Obce s celým katastrem nebo jeho částí v NP Šumava

22	Název obce	starosta	kontakt	@	www
1	Město Hartmanice	Jiří Jukl	376 593 218, 602 486 742	podatelna@muhartmanice.cz	www.muhartmanice.cz
2	Město Horní Plana	Jiří Hůlka	380 738 107, 380 724 410, 724 095 111	starosta@horniplana.cz	www.horniplana.cz
3	Město Kašperské Hory	Ing. Alena Balounová	376 503 411, 725 042 582	starosta@kasphory.cz	www.sumavanet.cz/khory
4	Město Volary	Martina Pospíšilová	388 333 238, 607 533 580	starosta@mestovolary.cz	www.mestovolary.cz
5	Město Železná Ruda	Michal Šnebergr	376 361 211, 724 181 624	starosta@zeleznaruda.cz	www.sumavanet.cz/zeleznaruda
6	Městys Čachrov	Josef Bejvl	376 399 838, 725 041 257, 606 373 060	obeccachrov@iol.cz starosta@cachrov.cz	www.cachrov.cz
7	Obec Borová Lada	Ing. Jana Hrazánková	388 434 135, 724 187 016	borovalada@sumavanet.cz	www.borova-lada.cz
8	Obec Horní Vltavice	Jiří Fastner	388 436 303	ou.vltavice@worldonline.cz info@vltavice.cz urad@vltavice.cz	www.hornivltavice.cz
9	Obec Horská Kvilda	Jan Janoušek	388 435 830	obec@horskakvilda.eu	www.horskakvilda.eu
10	Obec Kvilda	Václav Vostradovský	388 435 522, 388 435 532, 606 620 179, 724 192 150	vostradovsky@kvilda.org ou.kvilda@tiscali.cz	www.kvilda.sumava.net.ou
11	Obec Lenora	Mgr. Jaroslava Krnáková	388438804, 776 123 911	obeclenora@centrum.cz	www.lenora.cz
12	Obec Modrava	Antonín Schubert	376 599 327, 376 599 050, 724 009 184	modrava@sumavanet.cz	www.sumavanet.cz/modrava
13	Obec Nicov	Vladimír Voldřich	388 428 153, 728 944 503	ou.nicov@tiscali.cz	www.nicov.cz
14	Obec Nová Pec	Věra Lavičková	388 336 024, 388336029, 728 947 785	ou.npec@lipensko.cz	www.novapec.info
15	Obec Nové Hutě	František Hala	388434119, 388 434 211	nove.hute@quick.cz	-
16	Obec Prasíly	Mojmír Kabat	376 589 021	prasily@cmail.cz	www.prasily.net
17	Město Rejstěj	Horst Hasenohrl	376 582 822, 774 402 654	mesto.rejstejn@seznam.cz	www.sumava.net/murejstejn
18	Obec Srní	Ivana Pěčová	376 599 281, 721 747 634	ousrni@tiscali.cz	www.sumavanet.cz/srni
19	Obec Stachy	Stanislav Princ	388 428 304, 724 190 330	stachy@ipnet.cz	www.stachy.cz
20	Obec Stozec	Ing. Zdeňka Lelková	388 335 162, 731 286 047, 603 169 165	obec.stozec@tiscali.cz	www.stozec.cz
21	Obec Strážný	Jaroslav Pupal	388 437 128, 602 860 879	ou.strazny@quick.cz	www.strazny.cz
22	Obec Želňava	Vilém Bohm	388 336 106, 724 190 378	urad@obeczelnavy.cz zelnavy@email.cz	www.obeczelnavy.cz

Zdroj : www.npsumava.cz , [cit. srpen 2009]

4.1. Kvilda – prostor v čase

Tato malebná střešumavská obec získala své jméno z německého výrazu *Gefilde*, a to asimilací a počeštěním tohoto výrazu. Kdo měl možnost zavítat na Kvildu, jistě pochopí toto příhodné označení, neboť „*Kfilda*“ znamená v překladu pláně či louky bez lesů (Vávrová, 2005).

Oblast Kvildy a okolí patřila královské koruně a tvořila přirozenou hranici sousedním zemím. Strategická poloha tohoto místa, které tvořilo významnou komunikační tepnu, umocnila jeho hospodářský

význam. Přitažlivost regionu zvyšovaly šumavské potoky, které byly známy pro svou zlatonosnost. Díky těmto skutečnostem se v roce 1345 oblast Kvildy dostává do písemných pramenů. Jan Lucemburský zde potvrzuje vlastnictví této oblasti Tomáši a Janovi, synům správce píseckého panství. Novým majitelům je uznáno vlastnictví daných oblastí a veškerý užitek z nich (Vávrová, 2005:17). Důkazem zlatonosnosti zdejších vodních toků jsou dodnes zachovalé tzv. sejpy, což jsou hromady propraného materiálu ze zlatonosného pramene. Již výše zmíněná strategická poloha, spojující obchodními stezkami sever a jih Evropy, vedla ke vzniku tzv. Kašperskohorské obchodní cesty. Tuto významnou obchodní cestu, nazývanou se od 16. století Zlatou stezkou, nechal vytyčit roku 1356 Karel IV. Kašperskohorská cesta spojovala Pasov s Čechami. Nejdůležitějším obchodním artiklem pro české země byla sůl, které bylo zapotřebí nejen jako kuchyňského dochucovadla, ale zejména jako konzervačního činidla pro potraviny. Kromě soli byly do Čech dováženy drahé látky, bavorské plátno, jižní plody, koření, víno apod. Opačným směrem cestovalo hlavně pivo, slad, chmel, obilí, med, sádlo, ryby, vlna a kůže (Vávrová, 2005:24). Neméně důležité pro obyvatele českého království byly nové myšlenky, kulturní podněty a v neposlední řadě noví kolonisté, kteří osídlovali nehostinný pohraniční hvozd. Čilý obchod zde proudil až do husitských válek, kdy kvildská oblast zpustla, zhoršila se kvalita cest a kupci se této oblasti vyhýbali. Až roku 1458 nechal majitel hradu Kašperka Zdeněk ze Šternberka kašperskohorskou cestu opravit.

Obchodní komunikace přinášely hospodářský užitek a zisk všem osadám, které ležely v jejich blízkosti. To byl také hlavní důvod vedoucí k založení Kvildy. Vlastní obec vznikla jako servisní osada Kašperskohorské obchodní cesty. První písemný doklad o existenci obce, a zároveň první použití českého výrazu, je zachycen v Zemských deskách z roku 1569. Uvádějí, že k panství Velký Zdíkov patří i část obce Kwilda (Vávrová, 2005). Trvale osídlenou obcí se

Kvilda stala v 16. století s novou kolonizační vlnou. Obec Kvilda patřila k velkozdíkovskému statku, který až do konce 18. století vlastnili Malovcové. Poté se zde vystřídalo velké množství pro obec nedůležitých majitelů, až o padesát let později velkozdíkovský statek získal hrabě František Antonín Thun-Hohenstein. Největší stavební rozkvět zažila Kvilda za spravování vnuka prvního Thun-Hohensteina. V této době je zde vysvěcen kostel sv. Štěpána, vystavěn obecní dům a chudobinec. Po vzniku samostatné Československé republiky bylo panství na základě zákona o pozemkové reformě rozparcelováno a lesy byly předány Akciové společnosti pro zužitkování dříví. Od roku 1935 byla oblast ve správě Československého státu (Vávrová, 2005:27).

Kvildští obyvatelé se museli v počátcích svého sžívání s drsnou šumavskou přírodou postarat především o vlastní obživu. Nepropustná hradba lesa podél Zlaté stezky byla mýcena a klučena, na této půdě byla zakládána políčka či pastviny a stavěna první primitivní obydlí pro lidi a dobytek. Veškeré tehdejší obyvatelstvo obce se živilo zemědělstvím či dřevařstvím. Postupně se stále větší části lesa proměňovaly na zemědělsky využitelnou půdu, rozkládající se zejména na svazích okolních hor. V drsných podmínkách se dařilo pěstovat jen základní obilniny – žito, oves a ječmen. Chladné a vlhké podnebí vyhovovalo také pěstování lnu, jehož políčka se modrala na šumavských pláních. Pro vlastní potřebu se pěstovalo také zelí a později brambory. Zemědělství mělo pro většinu místních obyvatel samozásobitelský charakter. Hospodář vypěstoval pouze tolik plodin, aby jejich množství pokrylo spotřebu jeho rodiny. Prodej surovin byl spíše nárazový a ne příliš výdělečný (Vávrová, 2005:63). K zemědělství patřil samozřejmě také chov skotu. Dobytek byl využíván k potahu, poskytoval mléko, maso, kůži a mrvu k hnojení. Převládali hlavně tažní voli, koně byli spíše výjimkou. Ani chov vepřů a koz nebyl příliš rozšířen. Výhodným obchodním artiklem byly šumavské husy, které se s dobrým ziskem prodávaly do Bavor.

Těžký život horalů ztěžovaly rozmary počasí. Jeho nepředvídatelné zvraty často zničily celou úrodu.

Kromě zemědělství byla druhou hlavní obživou těžba dřeva. Hospodářský život dřevorubců těžce poznamenaly katastrofální vichřice z let 1868, 1870 a 1872, které způsobily rozsáhlé polomy a následně i kůrovcovou kalamitu. Tato etapa mělo paradoxně na Kvildu velmi dobrý vliv. Obec zaznamenala celkový rozvoj a zvýšené pracovní příležitosti. „Broučkové období“ líčí ve svém románu *V ráji šumavském* (1893) Karel Klostermann (Sumavanet, 2009). V tomto období nastaly zlaté časy pro majitele potahů, pro dřevaře, nádeníky, ale i hospodské a obchodníky. Díky nízkým cenám stavebního dřeva bylo postaveno hodně nových domů. Levné dřevo sem zase nalákalo příliv nových obyvatel. Zdejší pila Petra Strunze založená v roce 1820 proslula díky zpracováním rezonančního dřeva (Vávrová, 2005).

Kvilda se postupně stala nejvýznamnější obcí centrální Šumavy. Z původní nepříliš významné osady dřevařů a zemědělců se stává střediskem průmyslu, řemesel a obchodu. O důležitosti této obce nás přesvědčí různorodost profesí a množství významných podniků, které v Kvildě před druhou světovou válkou existovaly. Byly zde velké podniky jako výše zmíněný dřevařský velkopodnik Strunzův (viz Obr.5), papírna ve Františkově, pily Waltra Strunze a Adolfa Zoglauera jr. Kromě toho i pozoruhodné množství drobných živnostníků (Vávrová, 2005:37). Rozkvět Kvildy dokládá i rostoucí počet jejích obyvatel. První záznam o počtu osadníků Kvildy je doložen v Berní rule z roku 1654, tj. soupisu poddanské půdy, kdy je zaznamenáno šest domkářů. Nebyla zde ovšem zaevidována půda vrchnostenská, tudíž počet osadníků by byl pravděpodobně vyšší. Již v Tereziánském katastru z let 1713-1714 vzrostl jejich počet na 200. Koncem 18. století je udáván počet 380 a v roce 1945 dosáhl počet obyvatel 1 120 (Vávrová, 2005:33).

Obrázek 5. Dřevařský podnik Adolfa Strunze

Zdroj: www.sumavanet.cz [cit. červen 2009]

Kromě vlastního zemědělství a dřevařství se i zde, tak jako jinde na Šumavě, stalo významným místním řemeslem sklářství. Skláři brzy pochopili, jak výhodné prostředí jim pro toto řemeslo šumavský kraj nabízí. Lesy oplývající dřevem, horniny bohaté křemenem a téměř celoročně hojně vodnaté horské potůčky. Dodnes jsou v okolních lesích patrné jámy po těžbě křemene, který byl hlavní surovinou sklářů. Sklářům se nebývale dařilo v osadě Hraběcí Huť, která patřila ke Kvildě. V průběhu sta let se sklářské řemeslo rozrostlo a ve kvildské oblasti fungovalo pět sklářských hutí, které poskytovaly obživu obyvatelům širokého okolí. Dnes jsou místa sklářských hutí zarostlá a jediným pozůstatkem bývají často jen základy domů a sítě náhonů, či zbytky barevného skla v trávě. Proslulost získaly ve 2. polovině 19. století malby na skle Michaela Verderbera. Měl odbyť v celé monarchii a obrázky z jeho dílny nechyběly na žádné pouti či jarmarku. Smutný konec této dílny je spjat s mohutným požárem v roce 1881. Michaelův syn František se snažil vystavit proslulou dílnu znovu, ale chybělo mu veškeré vybavení a předlohy, podle kterých díla původně vznikala. Manufakturní podmalba na skle na Kvildě skončila (Vávrová, 2005).

Spojení obyvatel Kvildy s okolím bylo velmi náročné. Místní dopravě sloužily jen primitivní vozové cesty a pěšiny pro chodce.

Navíc cesty spojující Kvildu s okolním světem byly ve velmi špatném stavu. Okresní silnice z Vimperka do Zdíkova byla vystavěna až ve čtyřicátých letech devatenáctého století. Ve stavbě silnic spojujících Kvildu s okolními vesnicemi se pokračovalo po celé 19. století. Nedočkavě očekávané spojení Kvildy se světem se uskutečnilo roku 1867, kdy byla zřízena železniční trať, tzv. *K. u. K. Privat Kaiser Franz Josef Bahn*. Trať propojovala Vídeň, České Budějovice a Plzeň. Nejbližší zastávka pro kvildské obyvatelstvo byly Strakonice, přičemž cesta z Kvildy do Strakonic trvala pro pěší 11 hodin. Zkrácení cesty a ušetření času přinesl rok 1893 a trať do Vimperka. Na přelomu století byl ukončen další úsek z Vimperka do Lenory. V roce 1912 se začalo plánovat vybudování trati přímo do Kvildy, ale veškeré plány přerušila první světová válka. Osobní doprava zaznamenala veliký průlom v roce 1910, kdy se v Kvildě objevuje první automobil, který vlastní obchodník s koloniálním zbožím Kafka. Začalo přibývat dalších exemplářů, pro své povolání automobil potřeboval například místní lékař. Nákladní automobily byly zakoupeny pro místní papírnu a pilu. Důležitým komunikačním mezníkem byl rok 1869, kdy byl v Kvildě zřízen poštovní úřad (Vávrová,2005).

Tereziánskými reformami byla zavedena povinná školní docházka pro děti od šesti do dvanácti let. První vyučování zde začalo v roce 1768 ve vesničce, která patřila pod velkozdíkovské panství. V roce 1790 bylo pod kvildskou školou evidováno 52 dětí a jeden učitel. V roce 1810 byla postavena nová dřevěná školní budova s jednou třídou a bytem pro učitele. Počet žáků se zvyšoval a v roce 1870 na Kvildě působili už učitelé tři. Škola však při velkém požáru Kvildy roku 1889 vyhořela. Ještě téhož roku však byla vystavěna nová školní budova, se čtyřmi třídami, sociálním zařízením, kabinetem, knihovnou a bytem pro učitele. Dnes je v této budově umístěn obecní úřad a informační centrum obce. Tato škola byla německá a v meziválečném období jí navštěvovalo 160 až 200 žáků. Česká

jednotřídní škola byla zřízena až roku 1936. Koncem školního roku 1946/1947, po odsunu německého obyvatelstva, zbylo v Kvildě pouze 13 žáků. Jejich počet klesal a v roce 1953 zůstali ve škole jen tři žáci. Teprve od roku 1955 s přílivem nových usedlíků začal jejich počet narůstat. Maximální počet školáků je evidován ve školním roce 1964/65, kdy jich místní školu navštěvovalo 55. Po tomto školním roce však začal jejich počet opět klesat a v roce 1994, po 226 letech byla místní školní docházka ukončena (Vávrová, 2005).

Důležitou součástí života zdejších obyvatel bylo náboženství. Početné obyvatelstvo vyznávalo z velké většiny římskokatolické náboženství a patřilo do duchovní správy farnosti v Rejštejně. Nejstarším svatostánkem v Kvildě byla kaple sv. Štěpána. Tato kaplička byla nazývána „*Trömlovou kapličkou*“, neboť se o ní starala rodina Trömlů. Kaple byla vysvěcena roku 1709, zasvěcena byla Panně Marii, sv. Štěpánovi a sv. Rochovi. Několikrát do roka tu byly slouženy mše a udělována svátost oltářní. Svolení ke stavbě vlastního kostela dostala Kvilda v roce 1765. Žádost byla zdůvodněna vysokou polohou obce a tudíž neschůdnou, čtyři hodiny trvající cestou do kostela v Rejštejně. V průběhu roku byl vystavěn dřevěný kostel sv. Štěpána a fara pro kaplana. Původní kostel však při požáru Kvildy v roce 1889 lehl popelem. Nový, tentokrát již kamenný kostel byl vystavěn v letech 1892-1894, podle vzoru novogotického kostela v Knížecích Pláních (Sumavanet, 2009).

Do poklidného života kvildských občanů ostře zasáhla první světová válka. Chyběla pracovní síla, snižoval se počet kusů dobytka, vše se zdražovalo a často nebyly k dostání ani nejzákladnější potraviny. Pamětní kniha Kvildy uvádí seznam padlých čítající celkem 31 kvildských mužů (Vávrová, 2005:41). Vznik samostatné republiky přijali němečtí obyvatelé poklidně. Opět pomalu vzrůstající hospodářství zastavila krize třicátých let. Ta tvrdě postihla celou Šumavu. Velké podniky se zavíraly, v kvildské oblasti ukončila svou činnost například papírna ve Františkově. Krize a

zavírání podniků způsobilo následnou nezaměstnanost. Celkově neúspěšná situace byla jedním z důvodů, který přispěl k událostem následujících nepokojných let (Vávrová, 2005).

Hluboký rozkol v poklidném soužití Němců a Čechů způsobil narůstající německý nacionalismus a nesnášenlivá propaganda Henleinovy strany. Po podepsání Mnichovské dohody a vzniku Sudet z této oblasti odešlo postupně veškeré české obyvatelstvo. Po vypuknutí války začali odcházet rovněž muži němečtí, kteří mířili na frontu. Situace začala být kritická, proto začaly německé úřady organizovat přísun pracovníků z okupovaných zemí. Za tímto účelem byly zřizovány zajatecké a pracovní tábory. Tito zajatci těžili rašelinu, pracovali v lese, odklízeli sněh. Po válce, v srpnu 1945 bylo provedeno sčítání obyvatel Kvildy. Celkový počet obyvatelstva byl 1450 lidí, přičemž 1435 bylo německé národnosti a pouhých 15 národnosti české. V roce 1946 bylo v celkem 11 transportech odsunuto 649 obyvatel německé národnosti. Ostatní opustili Kvildu sami a potají. Důsledkem těchto opatření měla Kvilda v roce 1950 pouhých 238 obyvatel (Sumavanet, 2009). Následný vývoj Kvildy je spjat nejen s odsunem velké většiny místních obyvatel, ale také s dosídlením malého počtu nesourodých obyvatel, kteří těžko navazovali na tradice starých horalů. Posledním mezníkem za starým životem bylo zřízení pohraničního pásma, které podléhalo přísnému režimu (Sumavanet, 2009).

Součástí Kvildy byla a je dříve samostatná obec Bučina. Umístění obce na jižní straně, chráněné zalesněnými horami, způsobuje, že je její klima mírnější a teplejší než klima všech okolních obcí. Na potvrzení tohoto faktu stojí v obci jako němí svědkové višňové stromy. Základy obce *Buchwald* – Bučina byly položeny ve druhé polovině 18. století. Název je odvozen dle bukového lesa, který stával v okolí obce. Prostorem pozdější obce procházela od roku 1366 tzv. kašperskohorská větev Zlaté stezky. Stejně jako u Kvildy to byl hlavní důvod k založení obce. Území obce zahrnovalo mimo velkou

obec Bučinu i poněkud jižněji ležící osadu *Mühlreuterhäuser* – Na Mlýnské Mýtině, a ještě jižněji osadu *Hüttl* – Chaloupky, k nimž patřila i Reichartova pila, ležící poněkud osaměle, až na samé státní hranici tvořené Čertovou vodou (Vávrová, 2005:111). Osadu Bučina založilo sedm rodin, přilehlé Chaloupky rodin pět. Nejstarší soupis farníků obce Kvildy z roku 1793 uvádí v Bučině třináct domů, v nichž žilo celkem sto osob. V roce 1840 je zde domů již 17 a obyvatel 140. Od roku 1867 byla Bučina samostatnou obcí se svým starostou. Místní rychta má svého slavného rodáka. Je jím lidový básník Johann Peter, který vydával novely a lidové příběhy z oblasti Bučiny. Na západní část tohoto domu byla v roce 1928 Šumavským spolkem umístěna tomuto básníkovi pamětní deska (Vávrova, 2005).

Stejně tak jako Kvilda, i Bučina žila především zemědělstvím. Sedláci si seli na svá pole především žito a oves, ze kterých pekli černý chléb. Dařilo se i nenáročnému ječmeni. Od masového rozšíření brambor jako lidové pochutiny, zhruba v polovině 19. století, se brambory staly hlavní surovinou místních obyvatel. Byla-li dobrá úroda, brambory byly řezány na plátky, sušeny a uloženy v pytlích. Takto uskladněné sloužily jako zásoba na horší časy. Místní pěstovali i zelí a tuřín. Stejně jako brambory se i tyto suroviny schovávaly na dlouhá zimní období. Z rostlin sloužících k výrobě textilií se hojně uplatnil na počasí nenáročný len. Len se zpracovával ve všech zdejších domácnostech (Vávrová, 2005:116). Chovaný dobytek byl využíván k práci, poskytoval obživu, ale také byl důležitým obchodním artiklem. Bez volského povozu by se těžko hospodařilo nejen na statcích ale i v lese, neboť dobytek byl využíván pro dopravu dřeva z lesa. Mléko bylo vedle brambor a chleba další nezbytnou složkou každodenní stravy. Mléko se skladovalo ve velkém sudu, kde se dobře prokvasilo a z něj byla připravována –pro Šumavu tak typická – zdravá kyselá polévka (Vávrová, 2005:116). Rozpočet mnoha rodin vylepšoval sběr lesních plodů, brusinek, borůvek a hub. I tyto přírodniny byly sušeny a skladovány na zimní

období. Někteří místní obyvatelé je nosili do Bavor, kde je prodávali. Les poskytoval pro většinu obyvatel hlavní zdroj příjmu. Dřevo hrálo hlavní roli pro všechny osadníky. Z kmenů smrků byly širočinou tesány trámy ke stavbě domů, šindelem byly pokrývány střechy, dřevěným potrubím tekla voda. Ze dřeva byl vyráběn nábytek, dřeváky a nářadí. Velké množství dřeva z okolí Bučiny bylo zpracováno v milířích na dřevěné uhlí, dodávané především do nářaďových hamrů a kováren. Dřevo se využívalo také jako palivo ve sklárnách, nebo k výrobě potaše. Zbytky popele byly využívány k přihnojování polí a luk. Ze stromů byla sbírána smola, která sloužila ševcům při šití bot. Les zdejšími obyvatelům poskytoval nepřeberné množství materiálu a surovin. Vichřice druhé poloviny 19. století a následná kůrovcová kalamita přinesly obci blahobyt. Většina usedlíků měla dostatek dobře placené práce. Avšak na vykáčené a rozlámané lesy byl žalostný pohled (Vávrová, 2005:116).

Bučinští věřící původně navštěvovali bohoslužby v Rejštejně, po vysvěcení kostela v Kvildě chodili na bohoslužby sem. V roce 1828 byl vysvěcen kostel na Knížecích Pláních, který měli místní osadníci blíže než docházení na Kvildu, od té doby se účastnili bohoslužeb zde. Nový velký kamenný kostel byl v Knížecích Pláních vysvěcen roku 1864. Deset let po odsunu německých obyvatel Knížecích Plání a Bučiny byl majestátní kostel vyhozen do povětří. U zbořeného kostela byl pochopitelně i místní hřbitov, kde našli svůj odpočinek i obyvatelé Bučiny. Stejně tak jako kostel byl zničen i hřbitov. Obrovskou snahu prokázali současní obyvatelé, díky nimž byl hřbitov v letech 1991-1992 obnoven. Na místě, kde stával kostel, stojí dnes vysoký dřevěný kříž. Jak již bylo řečeno, Bučina vlastní kostel neměla, ale měla kapličku zasvěcenou Panně Marii. Tu stihl stejný osud jako kostel v sousední obci, v roce 1956 byla srovnána se zemí. Podobně na tom bylo i 50 domů v katastru Bučiny. Nová kaplička zde byla vysvěcena roku 1992 (Vávrová, 2005).

Do školy chodily bučinské děti také v Knížecích Pláních. V zimních měsících však tato náročná cesta trvala hodinu, proto obec ustanovila laického učitele, který vyučoval v hostinci. Škola v Bučině byla postavena v roce 1869 (Vávrová, 2005).

V období první republiky a druhé světové války měla Bučina podobný osud jako blízká Kvilda. Sčítání obyvatel v červenci roku 1945 evidovalo v Bučině 10 Čechů, všichni byli členové finanční stráže, a 273 Němců. Ti byli postupně převezeni do Vimperka a odtud transportováni do Německa. Následně bylo ustanoveno hraniční pásmo, do kterého patřila i Bučina. V roce 1956 byl vydán výnos o demolicích nemovitostí v hraničním pásmu, který znamenal konec obcí Bučina, Knížecí Pláně a mnohých dalších (Vávrová, 2005). Osud těchto vesnic slouží dnes jako dokument zpřetrhání kontinuity historického, ekonomického i kulturního vývoje ve vymezeném území.

4.2. Kvilda – příběhy z pohraničí

K doplnění informačního rámce o modelové oblasti Kvildy a jejího okolí, kterou jsem si vybral jako referenční bod pro úvahu nad změnami ve vývoji občanské společnosti po roce 1989, jsem zvolil metodu oral history. Tato metoda má své specifické rysy, např. „reflektuje tzv. malé dějiny (mikrohistorie), individuální prožitky, dějiny psané zdola (history from below), rozměr každodennosti apod.“ (Weber, 2009).

Ze studia pramenů a literatury se sice dá zjistit mnohé, ale nic nenahradí autentickou vzpomínku člověka, ať už je jakkoliv subjektivně zbarvená. „Rozhovor vychází z minulých prožitků jednotlivce, je ovlivňován časovým odstupem, ale i prostředím, ve kterém vzniká, závisí na osobních motivech dotazovaného, a proto jsou údaje obsažené v něm bytostně subjektivní“ (Weber, 2009). Tuto

metodu jsem vybral pro dokreslení informací získaných z literatury, abych teorii dodal lidský rozměr, aby mi prožitky autenticky sdělené jinou, osobně angažovanou osobou pomohly doplnit obraz vývoje regionu před a po roce 1989.

Snažil jsem se najít někoho, kdo si pamatuje co možná nejdelší úsek poválečného vývoje v regionu, a kdo by se i po roce 1989 nadále aktivně podílel na společenském dění a měl tak přehled o jeho vývoji do současné doby. Najít takového člověka se zdálo být nelehkým úkolem vzhledem k dlouhému období, jež bylo předmětem posuzování. Kupodivu se takový člověk našel. Je jím bývalý důstojník Pohraniční stráže, který na Šumavě vykonával službu od roku 1953 a který po roce 1989 zastával funkci starosty obce, PhDr. Jiří Frydlewicz.

Zaznamenanou historii zde neuvádím celou z důvodu jejího rozsahu, ale pouze ty části, které jsou relevantní vzhledem k danému tématu. Zajímalo mne osobní příběh života na Kvildě v období mezi druhou světovou válkou a rokem 1989 a v období, které následovalo po něm. Také mne zajímalo společenské klima v oblasti i témata, která se řešila po roce 1989, z nichž mnohá jsou dodnes aktuální. Vzhledem k tomu, že jsem chtěl nechat panu Frydlewiczovi co největší prostor, aby hovořil o tom, co sám považuje za důležité, jsem se snažil do jeho vyprávění zasahovat co nejméně.

Rozhovor s PhDr. Jiřím Frydlewiczem, bývalým starostou obce Kvilda.

Vedl Ondřej Mynařík 22.5.2009, Kvilda.

Tak abysme přešli k tomu, co je vlastně potřeba. Helejte, musíte vědět jednu věc, my máme tady ty obce, který jsou tedy celým svým katastrem spojený s Národním parkem Šumava. My tady vedli pět let válku o to, jestli park leží na území obcí, anebo obce na území parku. To trvalo pět let, to jsme se hádali přes parlament, protože my (myšleno obce, pozn. autora) jsme se domnívali, že park leží na území obcí a ne naopak. Kdežto ministři [...] a tak, no prostě různý lidi se domnívali, že je to jinak a po pěti letech to začali ten park akceptovat, že to je takhle. Já to říkám proto, poněvadž celkem 22 obcí, který jsou tady při té státní hranici a který vlastně tvoří tu Šumavu, tak 22 obcí má alespoň část svého území v parku, ale 7 obcí je tam celým svým katastrem, a to je Kvilda, to je Modrava, Horská Kvilda, Prášily, [...] jo prostě tyhle ty obce tam jsou. O to tady šlo, když to budeme brát z toho hlediska historického, tak to zatím ještě po tom roce 89 nemá žádnou velkou výpovědní hodnotu.

Já jsem sem přišel, už je to 55 let a to Kvilda byla v hraničním pásmu, oni to tenkrát udělali tak, že ty obce, který ležely při státní hranici takhle obkroužili a zase silnice byla mimo jo. Takže silnice do Borový Lady byla mimo hraniční pásmo, ale pod Kvildou a támhle po okrajích lesa [ukazuje na mapě] šlo hraniční pásmo a zase až tady k modravský silnici a pak šlo zase mimo modravskou silnici a zase Modrava byla v hraničním pásmu, takže takhle to bylo v tom roce 52, 53, 54 kdy se dělala ta změna toho hraničního pásma, a kdy se přišlo na to, že jsou tady prostě baráky, že je tu potřeba aby tady někdo žil a bydlel. Když jsem sem přišel, tak tady bylo 13 obyvatel, který byli civilové. Jinak tady byli důstojníci Pohraniční stráž, praporčíci to tehdy byli, rotmistři a podobně. No a začaly se tady vytvářet ty rodiny. Ředitel školy, kterej tady byl za první republiky a po

pětačtyřicátým roce , tak měl osm žáků ve škole. Prostě nic, jenomže pak se tady vytvořil prapor že jo, no a moje žena sem přišla učit po tom padesátým devátým, protože do té doby tady byla pořád jednotřídka.

Až do jedenapadesátého roku chránily pohraničí útvary SNB a až od 11. července 1951 byla utvořena pohraniční stráž. Od roku 51 kdy byla zřízená, tak tady byli její příslušníci a mezi nimi nějakí civilové a začala se budovat ochrana státní hranice. Je pravda, že támhle na Nových Hutích bylo asi pět ženských, které dříve pracovaly v Šumavanu ve Vimperku a v roce 53, když došlo ve Vimperku a v Plzni atd. k demonstracím, tak je udělali nežádoucí pro Vimperk a vyhnali je tady na ty vesnice. Za první republiky měla Kvilda kolem 1600 lidí, Horská Kvilda měla asi 600 lidí, Bučina, tam bylo asi 480 lidí. Dneska se tam podívejte, tam není nic na té Bučině, vyjma toho hotelu.

V té době, když ochranu hranice přebrala pohraniční stráž, tak se tu udělal třístěnný drátěný zátaras. To byla další taková lahůdka [posmutnělým hlasem], protože v tom bylo vysoký napětí. Dvě stěny sloužily jako ochrana a v prostředku šla stěna, kde na kůlech byly natlučené izolátory a na tom byly natažené 3, 4 i 7 vrstev těch drátů. V tom bylo od 4 do 13ti tisíc voltů. Takže pokud do toho někdo nebo něco vlezlo, tak byl konec. Zajímavý je, že tam, kde bylo největší napětí, tak tam bylo nejméně uhynulé zvěře, protože ten oblouk dokázal přeskočit i na dálku a to zvíře mohlo dostat ránu, ještě se vzpamatovat a utéct. To horší byly ty dráty s nižším napětím, tam to většinou končilo špatně. V padesátých letech se tu postupně utvořil prapor. To tady bylo asi 18 důstojníků tuším. Teď ten prapor byl rozdělený na roty a na těch byli ti vojáci a i důstojníci, že jo. Takže tady do toho prostoru se soustředilo celkem víc lidí. Pod volarskou brigádu patřili od Modravy až po Horní Planou všechny ty útvary. Tady od Filipovy Hutě po Knížecí Pláně bylo pět rot, které ten prapor tvořily. Pak se dělaly různé reorganizace a úpravy, většinou proto,

aby se ušetřilo. Ta výstavba rot, to byl docela šlendrián. Ten, co to plánoval, prostě vzal v kanceláři kružítko, nastavil si tam pět kilometrů, obkroužil s tím státní hranici padni kam padni a tam se postavily roty. Takže ty Švele tamhle nad Modravou v nadmořské výšce asi 1200 metrů, kam jsem přišel sloužit já, tak ty byly postavený na bažině, k tomu bylo 900 metrů povalový cesty. Tehdá to bylo jako že jsem na Sibiři jo [směje se], protože tehdá to bylo 15 kilometrů, v zimě vojáci na roty nosili jídlo na zádech, včetně konví mlíka a tak podobně, to se tahalo nahoru. Maso jsme dávali do potoka, protože elektrika nešla, to se teprve potom budovalo. Nebyla tam ani pořádná studna, takže když se vařily knedlíky nebo polívka, tak na tom plavala centimetrová vrstva takovýho zelenýho bahínka z rašeliny.

Co jste říkal na film „Král Šumavy“?

To je dobrej film, dokonce vynikající. Jenomže je branej politicky a opačně. Kalčík ho napsal jako dobrodružný. To teď kolem té jeho knížky Bílý list. Tady byli ti Kazarovci a ta jeho knížka Bílý list je psaná právě o těch Kazarovcích. To byli dva kluci tady na Hutích. Ty přijeli, já už si to moc nepamatuju, protože to už je taky let, ale ty sem přišli s celou rodinou normálně na voze a oni dva byli schovaní v kredenci, protože to byli vojenští zbězi. Rodina se ubytovala na Nových Hutích a ty kluci měli vykopaný pod kredencem, ze kterého se dala vytáhnout ta podlážka, tak tam měli udělaný úkryt. Kdyby bývali nic takového neudělali, tak se z toho ze všeho mohli dostat. Manželka musela pracovat sama, protože oni nevydělávali. Jenom doktoři ve vimperské porodnici se podivovali, že ta jedna z těch žen, protože oni byli oba dva ženatí, tak že měla pomalu každý rok dítě. Ptali se jí, s kým je má, a ona říkala, že s nějakým doktorem z Prahy, přitom je měla se svým mužem. Oni si sehnali někde malorážku a postřelili hajného v Borové Ladě, který je uviděl a poznal. Postřelili ho tak, že přišel o oko a on s ním byl ještě polesný, takže si hodně přitížili. To byla tenkrát obrovská akce. Já měl bohudík hnisavou

angínu, takže jsem tam nemusel. Tam bylo 3000 armádních vojáků. Celou tu oblast zablokovali a začali je hledat. Ti byli pořád schovaní v tej chalupě pod tím kredencem. Nakonec je udala vlastní sestra, která už nemohla vydržet to strašný napětí. Oni pak ale při výslechu stejně říkali, že by to už asi delší dobu nevydrželi, že tam nemohli pořádně dýchat. Dopadlo to s nima špatně, soudili je za pokus o vraždu a oba dostali 15 – 20 let kriminálu. Tak to napsal Kalčík taky, to byl můj kamarád ten Ruda. On to pak musel třikrát předělávat, než mu to uznali.

Jinak tady nebyli moc ti benderovci, to bylo spíš tam na Slovensku, ale tady, pokud tam nebyl ten drátěný zátaras, tak tady se hlavně pašovalo. Ti lidi to znali, vždyť tady žili. Já jsem znal jednoho pašeráka, který ještě v roce 54 šel do Bavorska. Jmenoval se Schwarz a byl to Němec. Taky v šedesátém osmém odešla tady dcera se svým otcem do Německa. Tak vyhodili velitele roty, za to, že mu tam přešli, a oni se za šest týdnů vrátili stejnou cestou. Werich se tady převedl, byl to národní umělec a ten, co ho převedl, šel do civilu a nesměl už prakticky nic. Po tom šedesátém osmém už to ale bylo ošklivé. Když jsem byl pak propuštěný, tak se mi třeba stalo, že jsem potkal důstojníka, on byl ode mne na dva metry a raději udělal vpravo vbok a přešel přes ulici, protože kdyby se mnou mluvil, tak o tom musel napsat zprávu. To bylo tak, že pokud se hlídka náhodou střetla s německou hlídkou na hranici, tak o tom musela udělat zápis. Tak se raději ani nezdravili. V té době ta izolace byla vrcholná a to až prakticky do revoluce. Pak se zrušila pohraniční stráž a vytvořila se pohraniční policie. Zbouraly se dráty a pak se to teprve zpřístupnilo. Nejvíc lidí ale na státní hranici zahynulo po 48. roce, když naši lidi utíkali hromadně. Ten tlak na státní hranici byl ale asi největší na Znojemsku, kde je to otevřená krajina, takže ten drát musel být blízko státní hranice. Tady se zvednul hodně tlak, když já jsem odešel do školy v té polovině sedmdesátých let, tak tady začali přecházet východní Němci. Jednou mi vyprávěl jeden velitel roty, se

kterým jsem o tom mluvil, že tady byla východoněmecká rodina se dvěma malými dětmi, ti se ubytovali u nádraží ve Vimperku a v noci asi v jednu hodinu zajeli do Borové Lady a z Borové Lady šli tu noc kolem Žďáreckého jezírka na druhou stranu. Tam museli čekat do úsvitu, aby viděli na tu mapku, co jim někdo namaloval, kudy jít dál. Celou noc hrozně mrzlo. Pohraničníci tam na ně čekali. Když je zadrželi, tak se ptali té ženy, jak mohla vystavit svoje děti takovému nebezpečí. Ona jim řekla, že to jsou německé děti a ty že to musí vydržet.

Tenkrát tady byl jiný systém, pokud jde o vládnutí abych tak řekl. Byly to ty národní výbory, který byly součástí státu, to byl stát že jo. Až do toho roku 89, lépe řečeno po devadesátém se to změnilo, kdy obce se staly jinými subjekty než stát. No a byl to problém třeba i v té spolupráci s obcemi na druhé straně, se kterými jsme od toho roku 89 udržovali nějaké ty vztahy. Na úrovni obcí byly protějškem vždycky obce, ale oni mají v Německu ty takzvané Landraty, ten Landrat neměl u nás v republice jakoby žádný protějšek. Přednosta okresního úřadu nejdřív nebyl volený, to byl normálně státní úředník. Pak zůstaly okresy jako územní celky ale už ne jako úřady, protože jich bylo hodně, a kdyby měly zákonodárnou iniciativu, tak by se v tom nikdo nevyznal. Čili pro ně byla až vláda nebo parlament. Proto to také byl jeden z důvodů, proč se vytvořily ty krajské úřady, aby byly partnery těch Landrátů z tohoto hlediska té spolupráce.

[narátor hledá zápisky] Podívejte, Modrava, Horská Kvilda, Kvilda, Borová Lada, Stožec, dohromady to mělo v tom roce 95 asi tak kolem 750ti lidí, nebo má lépe řečeno. Jenomže jeden z největších rajónů má Modrava, i když má v současné době asi 80 obyvatel. Ta se dostala, já to předběhnu, do velice dobré situace tím, že starosta byl chytřejší kluk a získal toho Bakalů, takže 80 obyvatel má rozpočet asi 40 milionů pro letošní rok. Což to je to hlavní a rozhodující, co bylo u nás tady jo, šlo o peníze. Já když jsem v roce 94 nastoupil, tak obec měla 7 milionů dluh, protože jsme chtěli tady tu bývalou

pohraniční rotu, tak jsme za to dávali mateřskou školku, kterou jsme přestavěli. V tom já jsem bohudík nefiguroval, ale potom jsme se dostali tady do situace, že obec, která má teď asi 170 obyvatel, tak jsme spláceli měsíčně asi 140 tisíc úrok pro banku a z toho dluhu se neodepsala ani koruna, takže jsme tu z toho byli sotva živi a nemohli jsme řešit jiné věci. To se splatilo až v roce 2002.

Ještě musím říct, to je podstatný, že jsem tu sloužil, ale od ledna 1966 jsem šel do akademie na pět let do Prahy no a v 1968 nás zrušili jako kontrarevoluční a dali nás do Bratislavy, kde jsem v 70. roce skončil. No a v jednasedmdesátém jsem šel jako nepotřebný do civilu, protože jsem byl vyloučený, a tak jsem nemohl vykonávat službu. No takže jsem potom tady dělal různý práce, začal jsem v lese stahovat dříví [...].

To tady nejspíš dělá hodně lidí, ne? To bylo takové tradiční řemeslo tady v tomhle kraji.

Ne, ne. Tradiční to bylo, to samozřejmě, jenomže právě ta situace je složitá v tom, že ty lidi, který tady dělali v lese na pile, protože tady byla dole pila, kde dělalo 40 lidí. To se ale všechno díky Národnímu parku Šumava změnilo. Oni teď udělali takovou věc [...], já se tím už nezabývám, ale oni teď dělají takzvaný mini-tendry. Takže ženský, který chodily sázet stromky do lesa mají teď takové zkoušky, ty jsou v Borový Ladě, protože tady polesí zrušili, a tam dělají zkoušky. Měly by psát test, aby věděly, jak mají sázet stromky. Pak z toho vybrali, ale hlavně vybrali ty, který šly na nejnižší mzdu. No a ty co neobsadí, tak chtějí sem vozit třeba ze Sušice, nějaké Vietnamky nebo tak. To je úplná zrada na těch lidech, protože Němci, když dělali park svůj, tak ho udělali takovým způsobem, že napřed to pohraničí vybudovali, ty tam vybudovali silnice, ty tam vybudovali čističky. Jo, tady proti nám stojí Mauth, tedy proti Kvildě, ale jinak je tam pět obcí, se kterýma jsme měli přeshraniční partnerský vztahy. Oni si tam vybudovali takovou pozici, že ten jejich park je v situaci

naprosto jiný, poněvadž obce teď mají v ruce zákon, že pokud chce jejich park udělat první zóny, ty takzvaný bezzásahový, tak obce mají právo veta. Jenomže to víte, tady je do deseti lidí, kteří dělají v tom parku z těch 180ti. Už je tady dost důchodců, teď se tu rozestavělo plno baráků, jako penzionů všelijakých a podobně a zákon o národním parku neexistuje. Neexistuje zákon, ten je zřízený vyhláškou vlády v roce 1991 s tím, že se zákon dělá, a protože patříme pod takzvaný IUCN (Světový svaz ochrany přírody, pozn. autora) v rámci tedy celého světa, tak tohle IUCN vytvořilo základ pro NP v tom, že 75% plochy toho národního parku je bezzásahových, což je naprostá hloupost tady pro nás, to je jako když řeknete, že všechny místa budou v první zóně, akorát silnice a katastry obcí budou mimo.

Na to jsem se chtěl zeptat. Ty Němci to teda dělají nějak jinak, když si pak stěžují, že tady lesy žere kůrovec a nic se s tím nedělá, že to jde k nim? Jak se tady tahle problematika projevuje.

No jasně, [je vidět, že téma narátora zaujalo, souhlasně přikyvuje a skáče mi do řeči ve snaze problematiku vysvětlit] to se táhne od roku 1994. To bylo x jednání s Kužvartem, jako ministrem, s Ambrozkem, třikrát tu byl Rychetský coby místopředseda vlády. Byl tady současný předseda parlamentu. Krajské zastupitelstvo v Budějovicích má komisi, která se zabývá otázkami národního parku a která vytváří předpoklady pro to, aby to k něčemu vedlo. Jenomže to je neprůstřelný, to je jako když jak se říká, házíte hrách na zeď. Vy totiž jedete do parlamentu, tam přijde pár duhistů a začnou vykládat. Co byl Beneš, místopředseda ODS, poslanec za Budějovice nebo tedy za kraj, tak já jsem s ním mluvil a povídám, prosím vás řekněte mi, co od nás vlastně chcete a proč vy do toho zákona o národním parku nejedete? A on mi povídá, zákon o národním parku si udělejte vy, ten si připravte a my vás podpoříme, ale od nás neočekávejte, že do toho půjdeme. Prezident Klaus tady chodil a taky nadává na park jo. My jsme tady, je to asi osm let, jsme dostávali prapor a znak, tak jsem

byl v parlamentu, protože on v té době byl předseda parlamentu. Já šel za ním a říkal jsem mu. Posíláme vám dopis [...] týkající se Národního parku Šumava. On se na mně takhle otočí a říká mi. Národní park to je složitý, to je složitý. Tak já říkám, no jo je to složitý, ale co s tím? A on říká, no to musí řešit napřed vláda. Vládě jste to poslali? Prvnímu jsme to poslali Zemanovi a pak vám. Tak on říká, že tak je to správný a na tom to taky skončilo. Havel tady byl, mám ho dole na vobrázku. Projel tady Kvildu, obědval dole v tom hotelu, jak tady stojí na tom parkovišti, tam je ta Chata u Krále Šumavy. To je jenom taková zajímavost, majitel mi říká, já si musím vzít víc rohlíků, protože Havel jí akorát rohlíky a polívku k vobědu [směje se]. Tak ale víte, celá ta věc se vrací zase zpátky. Nějakej profesor Prach, je snad z Třeboně a má na starosti střevlíky nebo co. Tak to je veliký bojovník za národní park. Bojovník v tom, že říká, že obce a politici by se neměli národním parkem vůbec zabývat. To můžou jedině odborníci a kdo se tím zabývá, tak ukazuje, že je to nevzdělanec a tak podobně. Nějaký profesor Mrkva, který je z lesnický školy z Brna, tak ten píše o tom celý statě, je členem rady národního parku. Já byl členem do 96., teď je tam současný starosta. Jenomže to víte, lidi, který jsou tam zaměstnaný, tak proti tomuhle, i když to bude třeba dobrý, tak si budou myslet svoje, ale neřeknou nic, protože mají letní, zimní uniformy, celkem slušný peníze, auta a mobilní telefony k dispozici. No a ředitel jim říká, že pokud budete mluvit o parku, tak holt u nás sloužit nebudete. A mají práci. Já jsem Zemanovi napsal, když vyšel ten jeho článek, spolu s bývalým starostou z Horský Kvildy, že s ním rádi pohovoříme, protože tyhle všechny věci kolem národního parku mají dopad na rozvoj našeho pohraničí tady. Když pojedete támhle na Březník směrem do roklanského údolí. Tam máte v Německu celá Mokrůvka, všechny ty porosty, to jsou normálně holý klacky. Oni k tomu přispěli v tom, že tam měli nějakého hajného, nebo prostě člověka, on se jmenuje krásně Biebelritter (Hans Biebelritter, ředitel Bavorského národního parku, v osmdesátých letech podal návrh na zřízení první zóny, který

vláda přijala, pozn. autora), on byl pro ně velký vědec, ale udělal tam průšvih a napadl jim tam kůrovec velikej kus lesa a oni, aby se z toho dostali, tak tam všude vyhlásili první zónu. To je ta, kde se nesmí provádět žádný práce, nesmí se tam ani chodit, sbírat borůvky, houby, může se jen po vyznačených cestách.

Takže ten základní spor je o co? Jestli kácet, nebo nekácet? Mají na to v tom Německu nějaký mustr?

To víte, že jo. Tam udělali to, že udělali takzvaný jádrový zóny. Ta jádrová zóna, pokud jí chtějí takhle zachovat, tak má možnost 500 metrů kolem dokola se může kácet, ale když vezmete, že ta zóna má někde třeba kilometr, tak když na každé straně uberu, tak jí vlastně můžu pokácet celou. Oni napřed měli výjimku kácet v národním parku i v tuhle těch zónách do roku 2007, teď už si udělali do roku 2017. Tady bylo už tolik schůzek kolem toho. Díky tomu Zemanovi se to teď znovu otevírá, i když já nečekám, že Zeman s tím něco získá. Já jsem Kužvartovi řekl, pane ministře, řekněte mi, jakým způsobem tady chcete utvořit 75% plochy aby bylo v první zóně, vždyť to je naprostý nesmysl, tady žijou lidi. Tak říkám, udělejte to, že těch sedm obcí uděláte na dožití a dejte sem dráty třeba, to je jedno [narátor hovoří jasně ironicky], pak si v tom udělejte 75% plochy. On potom než odešel z té funkce a potom, když už byl mimo tu funkci, tak s námi plně souhlasil. Tak mi na to tenkrát odpověděl. Ale já tam taky rád jezdím [směje se]. Kdo myslíte, že vám povolí vjezd, když se budete chtít podívat třeba na prameny Vltavy a budete třeba potřebovat, já nevím, maminka a tatínek, že mají veliký potíže, aby se tam doplazili pěšky, tak tam budete chtít dojet autem. Víte kdo to povoluje? Vláda! To si parlament vymohl, takovouhle hloupost, že to tak řeknu, protože, co to je za nesmysl, aby tohle povolovala vláda.

To je vlastně jako to bylo dřív.

No jistě, z parku tam taky musí autama, čím by tam jinak jezdili. Na koních?

Tak abych se vrátil k tomu, tady se v roce 1954 opravilo asi 15 baráků po Němcích, který se nezbouraly, který zůstaly a dospělo to k tomu, v té době to byla veliká akce, protože platy byly tak 7, 8 stovek a sem se investovalo 1,5 milionu. To byly velikánský peníze, takže se baráky opravily. Ne všechny, ale opravdu se opravily. Prvního října pak přijeli dosídlenci, protože se dělal nábor. Přijeli vlakem do Vimperka a on začal padat sníh. Byli to Slováci, Maďaři, Rumuni, a to nejen na Kvildu, to oni v rámci celého dosídlení byli tyhle lidi. Oni si přivezli vinou révu, kukuřici. Tadyhleta louka co je za náma, tak tam zasázeli v tom příštím roce já nevím vagón brambor a sklidili půl vagónu, protože tady je 116 dní průměrná vegetační doba. No tak ty lidi na takovýhle věci nebyli vůbec připravený. Potom oni jim dali na tehdejší dobu. Krávu, barák, 5 tisíc, udělali tady JZD, ale co jim nedali, tak to bylo dříví a uhlí. Ty lidi, protože tady napadlo půldruhého metru sněhu a tenkrát se nedělalo žádný nějaký velký protahování, to neexistovalo, takže neměli dřevo, no tak v těch barákách, i opravených, vyřezali trámy, ty ztopili, no a baráky pod tíhou sněhu spadly. Ne všechny, no ale spadlo jich dost. Takže to byly takový nesmysly, který se tady v tej době dělaly. Takovýmhle způsobem to vznikalo.

Pak se v té době (60. léta, pozn. autora) tvořili takzvaní újezdní tajemníci, když vezmeme tu lidosprávu abych tak řekl. To byli nějakí odborníci, nevím jací, školení nemohli mít žádný. Ten měl třeba tři vesnice na starosti jako tajemník a jezdil z vesnice do vesnice a tam vyřizoval poštu a tak. Pak se tohle zrušilo a zůstaly ty národní výbory. Po roce 89 se už k tomu vůbec nepřistoupilo. Já byl v národním výboru, než jsem šel do akademie, a pak jsem tam zase být nemohl, když jsem se z akademie vrátil, protože jsem byl

vyhozenej. Stejně jsem měl ale pak v tom roce 94, když jsem začal dělat toho starostu, plnou hlavu, i když jsem o tom měl přehled, protože přichází řada takových věcí, se kterými se normální člověk neseťká. To ani ty zastupitelstva, který jsou teď, ty mnohdy o tom nemají ani páru, co se třeba týká toho parku. Řeknou, to víte, to se nedá změnit a hlavní je heslo: Oni si stejně udělají, co budou chtít. To je to nejhroznější.

Nevím, možná, že jste o tom něco slyšel, že na pramenech Vltavy, že tam byl koncentrák a tak. Tam byla chata českých turistů. Já vám ji ukážu, já ji mám na fotce. Chata českých turistů a Klub českých turistů, jehož je teď Stráský předsedou. Tam třeba byl udělaný kiosek a dcera těch manželů, bylo jí asi 14, který byli na Bučině a stavěli tam ten hotel. Tak ta tady byla celý léto s dědečkem a babičkou na pramenech Vltavy a obsluhovali ty turisty, který tam přišli.auta tam opravdu nejezdily, to je pravda ale takový ten turistický ruch, tak ten tady byl. Tady i ty starý baráky dole, tam bydlela taková střenka, která pak šla taky do toho odsunu, ale oni nemuseli odejít. Oni odcházeli potom ve dvaadesátém roce. Tady odsud odcházelo, ne z Kvildy, to byla jenom sama ta babička, ale 32 rodin odcházelo z Modravy a hlavně z Horské Kvildy, oni šli za svým bývalým starostou do Německa. Tady je přemlouvali, aby tu zůstali, a oni že ne. Tam si vybudovali svoje. Němci zase je dali co nejbliž hranic na druhou stranu. Taky s nima dělali to, že třeba Knížecí Pláně, což byla dřív vesnice, taková celistvá s velkým kamenným kostelem. Ta vesnice tu byla opuštěná, ale protože tam byla státní hranice, tak se nezalidňovala. No a oni je vodili po státní hranici a ukazovali jim, jak ty jejich domy chátrají. Samozřejmě musely chátrat, jestliže jsou opuštěný, tak to zchátrá barák, který je i uprostřed města, to se nedá. Tak proto se dělaly ty demolice, ono se to sice ideologicky podporovalo v tom, že se v tom můžou ukrývat agenti a podobně, ale pravda je taková, že šlo hlavně tady o to. Ty baráky se rozebíraly, ten kostel odstřelili a po roce 1989 tam akorát Němci udělali místo

něj kříž. To udělali ti lidé z Německa, kteří tam měli pohřbený rodiče. Jenomže pak přišel nějaký dobytek a ty skleněné věci a tak jim tam roztřískal, ale to bylo až v devadesátých letech. Tady dnes už není prakticky žádný barák aby byl v takovém stavu jako třeba v tom osmatřicátém nebo čtyřicátém pátém roce. Protože tady se stavěly baráky tak, že dole byla kuchyně, to bylo kamenné a tam tekla doslova voda po zdech, ale do prvního poschodí bývaly krásné dřevěné schody a tam byla velká místnost, celá vyložená dřevem, třeba modřínovým. To byla krása. To měly všechny ty chalupy tady. Zkrátka na kamenné podsadě stála ta dřevěná nadstavba. Záchody měli vždycky udělané v prvním poschodí a pod tím bylo hnojiště, protože když tady v zimě napadlo dva metry sněhu, tak by si na ten záchod jinak nedošli. To mi taky připomíná ten starý zvyk, který tu byl, že se zesnulí dávali na takzvaná umrlčí prkna. To bylo vyřezávané prkno, na které toho nebožtíka v zimě položili a šoupli ho do závěje, kde vydržel do doby, než půda rozmrzla a mohli ho pohřbít. Můj dědeček stavěl v Sušici elektrárnu a pak tam dělal správce a měl hrozně rád Šumavu. Ten mi říkal, že když přišel na Horskou Kvildu, že nevěděl, k čemu jsou tam ty dlouhé tyče u baráku. To bylo proto, že oni museli třeba ráno po vánici vylézt a prošťouchnout komín, aby mohli dýchat. Lidé se tady živilí hodně sklářstvím. Tady mělo každé hospodářství, ať bylo jakkoliv malinké, minimálně pět kusů dobytka na obživu. Pak taky hodně lidí pracovalo v lese na pilách. Dohromady až ke Knížecím Pláním tu bylo asi pět pil. Podívejte, to je mapa [rozkládá na stole starou mapu] z roku 1926. Tady bylo tolika vesnic, to dneska to osídlení není ani třetinové, co bylo dřív. Zajímavý je třeba to, že Borová Lada se dřív nejmenovala takhle, ale jmenovala se Bříza. Už jsem se ptal několika lidí, aby mi to vysvětlili, proč to byla Bříza a proč se z toho udělala Borová Lada. Dodneška jsem nezjistil, proč to přejmenovali.

Dneska i přes všechny granty a podporu těch různých regionálních uskupení a institucí to prakticky po tom roce 1989 žádnou návaznost nemá. Mezi lidmi se až na pár výjimek mnoho tradic neudrhuje. Ucelená koncepce rozvoje prakticky neexistuje. Ten rozvoj je spíš dneska doprovodným jevem podnikatelských a zájmových aktivit samostatných subjektů. To jsem chtěl říct už na začátku. Nemám rád, když někdo dělá tyhle věci a vymýšlí si v tom a lže. Nebo dokonce, a to je pro mne to úplně nejhroznější, protože jsem se s tím velmi ošklivě v životě setkal, a to jsou polopravdy. V Prachaticích byl doktor, okresní archivář a ten dělal výzkum na pramenech Vltavy. Říkali, že tam byl koncentrák, jak to tam bylo, jak tam lidi mučili atd. Přišel rok 1989 a pan doktor to všechno popřel. Respektive ne popřel, ale řekl, že to musel takhle uvádět. Od Němců se o tom nedozvíte ani slovo. Tam byl lágr, který se bral jako koncentrák, že tam mučili ruský zajatce a tak. Dokonce se jednu dobu uvažovalo, že tam ty bažiny budou nějak prozkoumávat, ale sešlo z toho. Jednou, asi v roce 98 jsem šel v neděli dolů do vsi a ten pomník, co byl tady na tom náměstíčku takhle v prostředku, tak tam přijel chlap, zastavil auto a šel se na něj podívat. Tam byla dřív deska Rudé armády, ale pak se mluvilo o tom, že tady Rudá armáda nebyla, že to neosvobodila a dali tam desku neznámého vojína. Což je dobře, proti tomu já nemám nic. Tenhle chlap tam šel, přečetl to a šel od toho. Já se ho ptal, jestli tam něco hledá, a on na to, že se tady na Modravě narodil a žil tu celou válku, tak že se jde podívat, co se tam změnilo. Začali jsme se bavit a on říkal, že na té Modravě byl jako dítě a tam prý sice byli ruští zajatci, ale nežili tam jako v koncentráku, ale u sedláků. Maso jim prý nedávali, ale brambory, řepu, chleba to dostali, aby se najedli a pak dělali. Což je zase ovšem nějaký jiný přístup. Největší boom jsem toho tady zažil, když Štrougal s nějakýma těma fízlama vymysleli, že se tady musí ta špionážní síť aktivizovat a udělali to, že si zavolali velitele pohraniční stráže, řekli mu, že to nesmí nikomu říct a přivezli k Černému jezeru bedny, do kterých dali nějaké papíry a hodili je tam. Z toho se pak udělalo,

že v tom jezeře se našly nějaké tajné dokumenty z války. To bylo někdy tak kolem roku 1964. Pravda je, že nějaké ty sítě se zvedly, protože se báli, že se tam objeví jejich jména, ale jinak to byl čistokrevný podvod.

Pak se tady plánovalo, že by se tu udělalo muzeum železné opony, to jste neviděli ten cirkus. Přijel sem místopředseda senátu Sobotka, přijel sem ředitel policie, zástupci kraje, no zkrátka si třicet lidí. My jsme se to dozvěděli ve středu a oni přijeli už v sobotu. Prý, že tady bude přeshraniční triatlon a že nadace už je ustavená a že to má obrovský ohlas. Prezident té nadace říkal, že už mluvil s vnukem Churchilla v Londýně, a že byl kvůli tomu v Austrálii a v Los Alamos, kde mu ukazovali atomovou bombu, kterou by sem dali jako ukázkou. Prý by se tu vybudovala kancelář ruského prezidenta, amerického prezidenta a já nevím, co ještě všechno tady mělo být. Rozpočet byl na to asi 120 milionů. To bylo jako v Jiříkově vidění. Já to celkem třeba tohle pochopím, že se on takhle může chovat, prý byl jsem na Plese v opeře ve Vídni a tam jsem mluvil s tím a s tím. On byl nějakým majoritním akcionářem Škodovky a Plzeňských pivovarů. No a víte, jak to dopadlo? Vyšumělo to do ztracena. Eliška Coolidge (česká rodačka, bývalá šéfasistentka protokolu pro ceremoniály 5ti prezidentů USA, pozn. autora), já jsem ji předtím neznal. Má tady nad Hartmanicema zámek. Ona má v Praze nějakou školu, kde učí, jak se mají diplomaté chovat. Ona byla velice milá. Ovšem při té příležitosti toho závodu, kdy tady byl zástupce australské vlády, německý velvyslanec, slovenský velvyslanec, dva předsedové vlády, různé osobnosti jako Zátopková atd., tak přijela a říkala, že americký velvyslanec sem nepřijede, že prý je celá ta záležitost kolem toho plánu taková divná. Já říkal, že jsme v tom úplně nevině, že nám to sem vrazili. Nakonec z toho nějak sešlo a mělo se tady udělat muzeum v budově té bývalé roty. To se ale nakonec také neuskutečnilo, protože nějaká úřednice na ministerstvu životního prostředí tam dala razítko, že to není vhodné pro tyhle

účely a přes rozhodnutí téhle báby se nedostal ani senát ani parlament, no prostě to udrželi tak, že nakonec rozhodli, že to bude parku, ty lidi kolem tý nadace se otrávil a postupně odpadli. Tak tam park bude asi něco dělat. Jednou tady byl Šmejce, co vydělal jmění v hotelnictví, takovej mladej chlap. Povídal mi, že aby z toho třeba byl uznávaný hotel nějakého lepšího formátu, tak by se do toho muselo dát minimálně 120 milionů. Zase ale sežeňte investora, když to bylo ministerstva vnitra, a pokud by to obec dostala, tak by se to muselo deset let nechat podle zákona ležet. Do toho nikdo nepůjde, když nemá tu jistotu, že mu to za deset let zastupitelstvo přiklepe.

Za hřbitovem se tu třeba udělalo supermoderní hřiště, protože Zahradníka (bývalá budějovický hejtman, pozn. autora) přemluvili na příspěvek 800 tisíc a obec za to dala asi 1,3 milionu. Víte, to je zase tak, kdyby tam někdo chodil, ale tam si jdou v pátek zahrát volejbal a jinak tam nikdo nechodí. Hlavní argumentace byla, tady se udělá hřiště, bude se za to vybírat 200 korun na hodinu a z těch hotelů tam budou chodit lidi. A nic. Doktor sem jezdí jednou týdně a škola tady není, protože natalita je nízká. Blízko je škola ve Zdíkově a v Borové Ladě. Je pravda, že pro ty prvňáčky je 16 km dost, ale oni dávají nějaký příspěvek rodičům na dítě, protože mají také málo dětí.

Já se divím těm podnikatelům, kteří tady mají ty hospody. Za první republiky tu bylo pět hospod. Dneska je jich tu minimálně pět, ale vedle toho máte ještě pensiony. Kvilda má teď v současné době asi 180 obyvatel, který tady mají trvalé bydliště. I když to je stejně imaginární, protože třeba já mám dva syny, oba jsou tady přihlášení, ale oba žijí v Praze a to je tady řada takových lidí. Potom jsou tady ty, co si tu koupili byty a jezdí sem jakoby na rekreaci do bytů. To je teď nejnovější móda, že ne na chalupu, ale koupit si byt.

To ale na druhou stranu může ty lidi motivovat k určitému vztahu k tomu regionu, když tady mají nějaký majetek ne?

To můžete říct vy z vašeho hlediska [narátor zvyšuje hlas a naklání se dopředu, jakoby chtěl začít polemiku, pak se ale vrací zpět ke klidné formě vysvětlování]. Ne, je to pravda. Z mojího hlediska jako osoby je to výborná věc. Táhle v Borové Ladě je takovýhle dům, pan bývalý ministr financí tam má jeden byt, ten jak umřel, co dělal s Bubílkovou ten pořad [...] Šimek, ten tam má dva byty v tom baráku, čili jeho rodina. No a takhle. Jenomže o co jde. Jde o to, že obec má pozemek. Nemá ten barák, má pozemek, kterej prodá na výstavbu takového baráku, a tím ta obec skončila. Protože, když je tady pension, tak ten platí nejen domovní daň, ale platí i to takzvané vzdušné a platí i ten lázeňský poplatek a ono se to nezdá, ale ono to dělá pro tu obec skoro milion korun. Pokud jsou v tomhle tom baráku, tak neplatí nic. Jenomže neplatí nic. Přímo tady na Kvildě je u cesty na Vimperk pekař a vedle toho pekaře zpátky je barák, který předtím byla mateřská škola, pak z toho byla stanice pohraniční policie chvíli, no ale my jsme chtěli, aby se z toho udělala spíš taková rekreačka pro obec. No a dopadlo to tak, že tyhle ty hoši z Prahy, který to koupili, to opravili a tam stojí metr čtvereční, když si ten byt koupíte, zhruba 26 000 korun. Což když vezmete garsonku, tak je to jeden a tři čtvrtě milionu skoro. Bytů je tam asi 16.

Dneska se tu taky prodávají pozemky. Když jsem já začal dělat starostu v tom čtyřidevadesátém, tak to ještě nikdo moc stavět nechtěl, tak stál pro místního 35 Kč metr a pro cizího 60 Kč. Během roku a půl se to zvýšilo na tři stovky a v současné době se prodává metr čtvereční nezasíťovaného pozemku za 1800 Kč na Kvildě. Takže pozemek tak tisíc metrů je 1,8 milionu korun.

Jak to vlastně bylo s tím panem Bakalou (Zdeněk Bakala, český multimiliardář a zakladatel společnosti Patria Finance, pozn. autora) na Modravě a jak souvisí ta jeho osoba s tím, že má ta obec takový rozpočet?

To je díky tomu, že on jednak jim na to nějaké peníze dal a jednak se přihlásil v té obci k daním a z toho se to počítá. Za tu chaloupku, co tam má, dal 150 milionů. Stavěl mu ji Metrostav. To můžete vidět, protože on, jemu to opravdu pálí a když jedete z Filipovy Huti dolů na Modravu, tak těsně nad Modravou je odbočka nahoru, tam vyjedete a je tam už teď plot, ale když to stavěli, tak to vidět bylo. On měl u cesty vyvěšený plán s nákresem toho obydlí, aby uspokojil všechny zvědavce.

4.2.1. Analýza zaznamenané Oral History

Na základě výše uvedených autentických poznatků pamětníka bych chtěl připojit jejich stručnou analýzu. Jedná se totiž o **území i období (od 50.let 20. století do současnosti), ke kterému se váže mnoho účelových a tendenčních interpretací.** Znalost historických skutečností však umožňuje vyvodit ze záznamu některé zajímavé skutečnosti ve vztahu k problematice zkoumané v této práci.

50. léta minulého století, která byla v dané oblasti i mimo ni vnímána jako „dobrodružná“, např. v literárních nebo filmových zpracováních i vzpomínkách pamětníků, byla utvářena dobou a politikou totalitního systému. K této realitě patřila existence železné opony a s ní spojené osobní tragédie těch, kteří se ji snažili překonat. Tehdejší národní výbory vykonávaly politiku komunistického státu, s níž se mnozí občané, většinou pouze neformálně, neztotožňovali a považovali ji za nežádoucí. Institucionální báze pro opozici na základě tehdejší legislativy existovat nemohla, aktivity občanů proti režimu měly z hlediska tehdejší doby ilegální charakter. Změna této situace mohla nastat teprve se změnou politického systému po roce 1989. „Dobrodružný“ charakter oblasti zmizel, ale zároveň velmi zřetelně poukázal na represivní praktiky nedemokratického režimu i jejich důsledky.

Na druhé straně, dříve uzavřená oblast si zachovala z hlediska krajinné ekologie mnoho výjimečných kvalit, jež se staly základem pro přírodovědecké studie i podnikatelské záměry.

Nezávislost obcí po roce 1989 byla posílena možností vytvářet vlastní finanční rozpočet, samostatně hospodařit a tím i podporovat určité aktivity občanského sektoru. Omezením jsou ovšem dodneška limity těchto rozpočtů.

Nově vzniklá a někde i na původních základech obnovená partnerská spolupráce se v nových podmínkách přenesla za hranice do Německa a Rakouska. Vytvoření Krajských úřadů usnadnilo administrativní podmínky partnerství regionů v pohraničí. Některé projekty budou zmíněny níže.

Z hlediska funkce státních struktur a efektivity jejich působení v dané oblasti se v současnosti jeví jako problematické následující oblasti, související hlavně s Národním parkem Šumava a jeho statutem:

1. Příprava a dokončení zákona o Národním parku Šumava
2. Nevymezení pravomocí mezi odborníky a politiky při řešení komunálních problémů i režimu širší oblasti (NP)
3. Nezáměr vyjádřit vlastní názor ze strany zaměstnanců NP, možnost více či méně skryté formy nátlaku ze strany zaměstnavatele
4. Určité výjimky v režimu NP povoluje přímo vláda, což komplikuje možnost flexibilního a kompetentního řešení konkrétních případů přímo na místě
5. Nevybudovaná infrastruktura a zázemí NP

Z výše uvedených reminiscencí na dobu po 2.světové válce, ale i nedávno minulou dále zřetelně vyplývá také svrchovaná důležitost informovanosti a nerozporuplnosti informací pro rozvoj a fungování občanské společnosti. Doba dřívější izolovanosti Šumavy, jak je

popsána v kapitole o historii oblasti, je nenávratně pryč a někdejší lidskou pospolitost nahradil kromě rozhlasu a televize především internet a internetové diskuse všeho druhu. Přesto se tragické důsledky nedostatku informací v minulosti, jak je popsal dr. J.Frydlewicz např. v případě spadlých domů při dosídlování Kvildy a okolí, dají s určitou nadsázkou srovnat s negativním působením záplavy mnohdy protichůdných, polovičatých informací v současných sdělovacích médiích. Zde je jistě prostor pro pozitivní vliv občanských aktivit, a to formou spolupráce při usměrňování politických a ekonomických snah do roviny občanského života tak, aby přinášely užitek místním lidem, usnadňovaly jejich život a prohlubovaly spokojenost.

Vzpomínky dr.Frydlewicze dále potvrzují teorii **specifického potenciálu pohraniční oblastí**, a to jak v pozitivním, tak negativním smyslu. Pozitivní možnosti rozvoje občanské společnosti zde směřují nejen do vnitrozemí, ale i přes hranice, což umožňuje bezprostřední výměnu zkušeností a styk kultur. V negativním smyslu byla v minulosti oblast pohraničí ekonomicky znevýhodněna a stávala se terčem účelových politických aktivit nejrůznějších skupin.

5. Vývoj aspektů občanské společnosti po roce 1989 - Kvilda

Rozvoj občanské společnosti po roce 1989 na Kvildě, a podobně tomu bude i u ostatních 21 obcí, které se nacházejí na území NP Šumava (viz. Tab 3.), postupně zaznamenává určitou návaznost na tradice předválečného vývoje i přesto, že byla předválečná živá interakční zóna českého pohraničí oslabena odlivem lidského potenciálu statisíců německých starousedlíků, kteří z oblastí odešli, ať už dobrovolně, nebo z donucení. Následná izolace, dosídlování lidmi bez vztahů k místní krajině, demolice původních obydlí a další jevy, které provázely zdejší poválečný vývoj, přispěly nadlouho k degradaci zdejší kulturní krajiny a společenského klimatu. Na druhé straně však přispěly také k zachování neporušené přírody a biodiverzity v oblasti. Posílil se rekreační potenciál oblasti, z čehož vyplynula zvýšená návštěvnost, ale dořešení rozvoje území je stále problematické. Tento proces se neobejde bez aktivní role občanského sektoru.

Podle statistiky žilo k 1. 1. 2005 v Kvildě 173 trvale hlášených osob. Je zde 23 rodinných domků trvale obydlených, 33 domů chalupářů a 6 bytových budov s celkovým počtem 49 bytů (Vávrová, 2005). Dnešní význam obce neleží v hospodářské důležitosti, ale obec se stala význačným lákadlem turistů a milovníků přírody. Od toho se také odvíjí aktivity obce, snažící se především o rozvoj cestovního ruchu. Většina aktivit a institucí občanské společnosti je také sdružována kolem oblasti podpory regionálního a místního rozvoje, podpory lokálních podnikatelských aktivit, podpory zaměstnanosti a rozvoje infrastruktury, jež v regionu zatím stále zaostává. Bylo nutno se vypořádat s mnohými kostlivci ve skříni v podobě degradované a narušené kulturní krajiny, což bylo dědictvím po minulém režimu. Přímo na Kvildě a v jejím nejbližším okolí dnes nenajdeme mnoho původních staveb, tedy oněch typických šumavských dlouhých domů s kamennou podezdívkou a dřevěnou nadstavbou. Snad až na kostel sv.Štěpána (viz Obr 6.) , který unikl osudu tolika jiných církevních

staveb v pohraničí a byl překvapivě citlivě zrekonstruován. Vesnice na naší straně působí oproti svým protějškům na druhé straně hranice do jisté míry zanedbaně. Rozvoj cestovního ruchu a přeshraniční spolupráce je jedním z klíčových prvků aktivit nejrůznějších spolků, sdružení a nadací, které zde působí na obou stranách hranice, ať už se jedná o spolky fyzických osob nebo o sdružení obcí a soukromoprávních subjektů na nejrůznějších úrovních (sdružení obcí NP Šumava, mikroregiony, Euroregion, atd). Mnoho památek a zejména církevních staveb, kapliček, božích muk, atp. bylo zachráněno a zrekonstruováno právě díky působení místních i přeshraničních dobrovolnických a zájmových organizací.

Osud zaniklé Bučiny byl popsán výše. Na Bučině byl r. 1992 otevřen hraniční přechod pro pěší a cyklisty. Dnes v zaniklé obci stojí pouze kaplička zasvěcená Panně Marii. Od roku 2004 dochází také k výstavbě bývalého Peschlova hotelu. Katastrální území Bučiny a jeho správa byly svěřeny obci Kvildě (Vávrová,2005).

Dobudování kulturní krajiny šumavského pohraničí a rozvoj turismu zde však narážejí na další velmi významnou oblast, kolem které se v současné době soustřeďuje pozornost společnosti, a tou je ochrana přírody. Statut Národního parku Šumava velmi významně ovlivňuje společenské klima na Šumavě. Kolem této problematiky se také vytváří bohatá struktura institucí občanské společnosti nejrůznějších typů a jsou vedeny vášnivé diskuse na různá dílčí témata, hlavně těžbu dřeva v lokalitách napadených kůrovcem. V tomto ohledu plní občanská společnost svou úlohu vytváření prostoru pro diskuzi a výměnu názorů mezi veřejností, odborníky a státem. Naráží ovšem na nedostatek legislativních opatření (neexistuje zákon o NP Šumava) a neochotu odborníků a politiků současnou situaci společně řešit a dojít ke konsenzu, který by byl ve veřejném zájmu a vedl by v ideálním případě ke koncepci dlouhodobě udržitelného rozvoje Šumavy při zachování přírodního a kulturního bohatství pro další generace. Hlavní úlohu institucí občanské

společnosti v rámci této problematiky spatřuji ve vytváření neustálého tlaku na zástupce státu i odborné veřejnosti, aby konali v zájmu obecného blaha. Veřejnost by měla být informována o všech aspektech rozhodovacího procesu, aby si mohla vytvořit kvalitní názor na problematiku. Instituce občanské společnosti by měly vykonávat dozor a napomáhat eliminaci případných individuálních zájmů jednotlivců, které by mohly tento záměr ohrozit, stejně jako by měly napomáhat udržovat dialog mezi státem a odborníky a naplňovat jednotlivé kroky, které k nastavení a realizaci konceptu udržitelného rozvoje a ochrany přírody na Šumavě povedou.

Obec Kvilda se shromažďuje veškeré informace i exponáty, týkající se historie i každodenního života obyvatel oblasti v místním muzeu. Architektonickou dominantou je místní kostel sv. Štěpána, kde se čas od času pořádají koncerty za přispění účastníků z druhé strany hranic. Kvilda se může rovněž pochlubit společenským sálem s unikátní konstrukcí stropu, či archeologickou památkou v podobě již výše zmíněných sejpů. V obci se pořádají kulturní akce, třeba ve formě výstavy fotografií z minulosti Kvildy. Přitažlivost Kvildy velkou měrou zvyšuje kinematografie. Byly zde natočeny mnohé filmy, z nichž nejznámější je Markéta Lazarová režiséra Františka Vláčila a filmy Václava Gajera Pod Jezevčí skálou, Na pytlácké stezce a Za trnkovým keřem. Nejvýznamnějším dílem, které Kvildu proslavilo, byl film Karla Kachyni *Král Šumavy*. Tento film je vytvořen na základě předlohy Rudolfa Kalčíka. Děj filmu se odehrává v létě roku 1948, kdy přes drsné šumavské hvozdy skupina převaděčů pomáhá lidem přecházet hranici v obou směrech. Rudolf Kalčík si pro postavu krále Šumavy vypůjčil skutečnou šumavskou legendu, totiž Kiliána - Franze Nowotného. Franz Nowotny pocházel z německé rodiny ze Starých Hutí. V roce 1946 byl odsunut do Bavorska. Už za první republiky si přivydělával pašováním přes hranici a i po odsunu se do své bývalé vlasti vracel (Spisovatelé, 2009). Jak výrazným rysem v tomto kraji byla existence podobných „králů Šumavy“, o tom

svědčí skutečnost, že v červnu roku 2004 se konalo ve Františkově slavnostní odhalení pomníku králům Šumavy. Jako reakci na svůj specifický vývoj chce Kvilda v nejbližší době otevřít Totalitní skanzen. Měl by být umístěn v prostorách bývalé pohraniční stráže. Skanzen by měl zahrnovat například původní ubikace, tehdejší zbraňové systémy, či mezi Kvildou a Bučinou umístěný stometrový úsek, věrně kopírující tehdejší zabezpečení státní hranice. Kromě toho může Kvilda nabídnout přírodní krásy Národního parku Šumava a široké spektrum sportovního vyžití (Sumavanet, 2009). Tomu odpovídají i nabízené služby v oblasti ubytování, novinkou dnešní doby je pak výstavba bytů v objektech odkoupených podnikateli od obce, které si potom zájemci o koupi pořizují pro trvalejší rekreační užívání. Obci však přinášejí větší užitek klasické penziony, a to z důvodu povinných poplatků z cestovního ruchu, odváděných do obecní kasy.

Obrázek 6. kostel sv. Štěpána na Kvildě

Zdroj: <http://expedice.rps.cz/lokality/12125-kostel-sv-Stepana-kvilda-kostel.html>

6. Od východisek k současnosti OS na Šumavě

Charakter území ve smyslu aktivit jeho obyvatel se proměnil pod vlivem pádu totality, přeměny ekonomického systému a posléze vstupu do EU. Jak je patrné z četných dokladů a odkazů, v rámci přeshraniční spolupráce a díky nasazení lidí nadšených pro věc jsou dnes udržovány některé kulturní tradice, které byly v době nedávno minulé přerušeny, jako jsou například hořické pašijové hry, jejichž tradice byla znovu obnovena po roce 1990. V rámci přeshraniční spolupráce, která se v současnosti stala důležitým a motivačně silným aspektem v dané oblasti, se pořádají nejrůznější sportovní, ale i kulturní akce od triatlonů a cyklistických závodů až po koncerty a výstavy nejrůznějších typů. Všechny tyto akce jsou pořádány zcela v duchu nové doby. Doba je zaměřená na výkon, je nutno uchopit příležitost a proměnit ji ve svou výhodu. Peníze jsou katalyzátorem změny a věda a technika otevírají nové možnosti. Tradice a duchovní hodnoty jsou dnes pro většinu lidí spíše prostředkem psychického odpočinku a dobrovolným aditivem seberealizace.

Česká a německá kultura, které zde po dlouhou dobu společně koexistovaly, se navzájem sice ovlivňovaly, ale nikdy se nemísily. Češi v pohraničí nikdy nenosili obvyklé bavorské „padací mosty“ na kalhotách. Také nehovořili stejným jazykem, což je v multikulturní společnosti důležitým znakem příslušnosti ke stejnému národu. Hodnota zdejší společnosti byla právě v tom, že se tu naučily žít vedle sebe ve vzájemné úctě a respektu dvě odlišné kultury (Antikomplex, 2006). Právě z tohoto soužití a respektu, ale i z přirozené rivality a národnostních rozdílů plynula síla, která byla hnacím motorem společenského života na Šumavě před druhou světovou válkou. InSTITUTE občanské společnosti se zde v minulosti utvářely z velké části právě kolem problematiky národnostního vymezení a práva na sebeurčení. Toto soužití bylo bohužel nakonec ukončeno vlivem celosvětových událostí. Nacionalistické názory představitelů Třetí říše, ke kterým se řadil i Konrád Henlein, nakonec

našly svou živnou půdu i v těchto jinak mírumilovných končinách a způsobily to, že se ze Sudeťáků (obyvatelé českého pohraničí německé národnosti) stali sudeťáci (příslušníci SdP a později NSDAP) a staletí soužití nenávratně skončila v propadlišti dějin.

Díky následné izolaci se zde postupně obnovovala příroda na úkor původní kulturní krajiny. Tomu napomáhaly i řízené demolice původního osídlení a „zabednění“ železnou oponou. „A přesně takovou ji bylo možno spatřit v roce 1989: jako totální pustinu nebo spíš zemi nikoho, kde se kolem cest povalovaly kusy ostnatých drátů, daly se spatřit ruiny vojenských strelnic, které ještě nestačily zarůst a kde si domorodci z pobořených a vylidněných vesniček každého ‘cizince’ prohlíželi ještě hodně podezřívavě a zamračeně. Během let se ale na Šumavu přece jen pomalu vrátil normální život: řada nadšenců nakoupila zdejší zboženiště a ujala se místní obnovy. A postupně se obnovovala i příroda: dnes je Šumava sice pustinou, ale přeci jen plnou podivuhodného života - Národním parkem stanovené návštěvnické zóny totiž dovolují divukrásné divočině se trochu roztáhnout. Cesty po pohraničnicích tak pomalu zarůstají, do vod se vrátila třeba vydra, vidět je jelen či liška nebo na cestě rudě zbarvená křivka zmije. Přesto zde jistá tíseň pořád zůstává – a to hlavně z pocitu, že jsme původní a plnohodnotný život v náruči magické Šumavy nezvládli a že se její původní podoba už asi jen těžko může vrátit. Museli bychom totiž nejen obnovit dělostřelci rozstřílené hektary pastvin a polí, ale znovu postavit celé desítky vesniček, samot, kapliček, studánek, Božích muk či pouhých lávek. Za velkého úsilí znovu vystavět kostely, vybudovat sklárny na výrobu zrcadel, pily či pivovary. Jenže to je asi marné toužení: zničit se nám totiž podařilo celá staletí úsilí a trpělivé práce“ (Brabec, 2009).

Občanská společnost dnes na Šumavě existuje a díky obětavé práci mnoha lidí je její struktura poměrně bohatá. Má však svá regionální specifika a tak jako v celé České republice, tak i zde, přesto že od změny politického režimu uplynulo již dvacet let, jeví nedostatky

spojené s vývojem a jejím poměrným „mládím“ v porovnání s našimi západními sousedy, kde svobodný prostor pro dialog existuje přeci jen o něco déle. Je to právě dialog mezi zástupci státu, soukromé ziskové sféry a občanského sektoru, kde se dnes nejčastěji setkáváme s nevhodně zvolenými formami komunikace, paušalizacemi a polopravdami založenými na stále ještě nedostatečně vyvinutém systému společenských hodnot, jak o nich již před druhou světovou válkou hovořil Tomáš Baťa. Jedině výchovou k jasným postojům vůči hodnotám, jako je vzdělání, lidská práce a jejich kvalita můžeme něco změnit.

Po absolvování rozhovoru s panem Frydlewiczem a studiu dalších pramenů, ať už v podobě odborné literatury nebo online informací ve formě www stránek nejrůznějších soukromoprávních subjektů, blogů, či veřejných informačních databází, jsem vymezil čtyři důležité oblasti, v nichž se rozvíjejí typické struktury dnešní občanské společnosti. Na tyto oblasti je dnes na Šumavě kladen největší důraz. Oproti tomu byly upozaděny oblasti problematiky menšin a národnostního vymezení, které zde byly velmi důležité z historického hlediska.

7. Akcentované oblasti z hlediska rozvoje struktury OS ve vymezeném území

Čtyři oblasti, které jsem pro účely této práce vymezil, slouží zejména pro zjednodušení a přehlednost velmi široké, spletité a navzájem se prolínající sféry aktivit občanské společnosti ve vymezeném regionu. Pátá oblast, kterou je zemědělská činnost, je pojednána v závěru, neboť je tou nejstarší a nejtypičtější aktivitou spjatou s regionem Šumavy a její charakter po r.1989 zaznamenal velké změny z hlediska občanské společnosti, a to právě např. návratem k některým tradicím.

Široký institucionální rámec, který tvoří základnu těchto aktivit, je bezesporu výhodou a znakem výrazně se rozvíjející demokratické občanské společnosti, nicméně množství zapojených institucí velkou měrou znesnadňuje jejich mapování a je proto nutná určitá míra zobecnění. Za zmínku stojí také fakt, že od roku 1989 vykazovaly některé aktivity antagonistické tendence, a to zejména v oblasti regionálního rozvoje a podpory cestovního ruchu vzhledem ke snahám v oblasti ochrany přírody. Přesto, že se mnohé rozpory za 20 let svobodného rozvoje regionu podařilo vyřešit, stále existují témata, která jsou živá a jejichž hrany, i když do jisté míry obroušené, jsou stále citelné, protože narážejí zejména na nedostatek legislativních opatření a nedostatečnou, nebo zcela chybějící koncepčnost prosazovaných nebo i uplatňovaných řešení. Zde narážím zejména na neexistenci zákona na ochranu NP Šumava, který byl ustaven na základě vyjmutí nejceněnějších lokalit z CHKO Šumava již v březnu 1991.

Na Šumavě dnes působí velké množství organizací občanského sektoru prakticky všech typů a zaměření. Jsou zde zastoupeny všechny důležité oblasti, jako je hospodářský a regionální rozvoj, informační služby, sociální, zdravotní a další služby, dobrovolnické spolky, sdružení a zájmové organizace všeho druhu (církevní, myslivecké, rybářské, či hasičské spolky, spolky na ochranu přírodních, kulturních i technických památek, ale i kluby přátel turistiky a obcí, mládežnické a volnočasové spolky atd.), občanská sdružení a sdružení právnických osob, nadace, charity, a obecně prospěšné společnosti, atp. Problém tedy netkví v rozmanitosti a rozvinutosti občanského sektoru ve vymezeném území, ale spíše v určitém hodnotovém zakotvení, které je pro současnou českou společnost typické.

7.1. Oblast dobudování pohraničí – regionální rozvoj

Pokud bychom dnes vyrazili na německou stranu hranice a prošli se Šumavou tam, nejspíše bychom zjistili, že v německém pohraničí vesnice určitým způsobem prorůstají, že vesnická stavení se prolínají s vilkami a činžáky a malá města splývají s okolní krajinou v jakési symbióze (Antikomplex, 2006). Je to pohraničí, které bylo nepřetržitě budováno, nebylo „znevýhodněno“ a kde se vývoj nezastavil. Pohraničí na naší straně hranice bylo, zvláště po 2.světové válce, značnou měrou izolováno a degradováno. V tomto ohledu zde byl po roce 1989 otevřen zcela nový prostor. Formální základ na úrovni koncepce dal novým snahám Trilaterální koncept rozvoje Byerischer Wald, Šumava, Muhlviertel v rámci Mezinárodního pilotního projektu UNESCO vydaný v červnu roku 1994, kde byla provedena detailní analýza území a bylo konstatováno, že území je cenné pro svůj typický obraz zemědělské a lesnické krajiny, a že cenné biotické i abiotické zdroje představují kapitál, který je třeba pomocí adekvátních prostředků chránit (TERPLAN, 1994). Tento koncept byl bezesporu nutný a důležitý, nicméně formuloval jasné cíle především v oblasti ochrany zdrojů. Opatření týkající se rozvoje regionu zde měla spíše formu doporučení, jakým směrem se v daných oblastech ubírat. Tato doporučení se však mnohem snáze realizovala na území našich sousedů, kde pohraničí bylo dobudované a potřeba řešit zásadní otázky např. chybějící infrastruktury a občanské vybavenosti území nebyla tak zásadní. Situaci na našem území také příliš nenahrával stav českého stále se ještě vyvíjejícího a ne příliš pružného zákonodárství. Zejména obce, ale i další subjekty zapojené do tohoto procesu musely překonávat mnohé překážky plynoucí z nedostatečné, nejednoznačné a mnohdy obstrukční legislativy. Bylo zapotřebí splácet půjčky, které si obce braly na svůj rozvoj, a tvrdá realita demokracie a tržního prostředí, kde není nic zadarmo a všechno není všech, vedla k mnohdy rychlému a bolestnému vystřízlivění z porevoluční euforie. V oblasti byl také významným

faktorem koncept NP Šumava a tzv. bezzásahových zón, což je skutečnost s významným vlivem na hospodaření obcí, potažmo všech soukromoprávních subjektů v katastru 22 obcí spadajících do území NP. Mnoho snah ve sféře regionálního rozvoje naráží ve vymezeném území na to, že pracovní příležitosti, formy podnikání i obslužnost jednotlivých území sem spadajících byly a jsou tímto faktorem do určité míry limitovány. Není sporu o tom, že Národní park je pro společnost potřebný a zachování přírodních památek a biodiverzity je věcí obecně prospěšnou. Nicméně je nutné pamatovat i na potřeby lidí, kteří v regionu žijí. Spory, které se dříve vedly hlavně o formu ochrany zájmových lokalit, se nyní přemístily spíše do oblasti debat o stavu, způsobu a vývoji managementu chráněných ekosystémů.

Přerušování kontinuity ekonomického systému v období mezi lety 1948 až 1989 mělo nemalé negativní důsledky. Co se týče postoje k práci jako prostředku obživy, lidé se znovu musí dobrat k poznání, že rychlý a mnohdy bezohledně vytvořený zisk nemusí být z dlouhodobějšího pohledu tou nejvíce žádoucí hodnotou. Znovu je potřeba obnovit vzdělanost, rozhled a hlavně sebeúctu u lidí na obyčejných pozicích, dát zřetelné signály, že pocit uplatnění není výlučně vázán na výši osobního finančního zisku. Současná ekonomická krize pravděpodobně nebude mít pouze negativní dopad – může se objevit šance přehodnotit to, co bylo dosud bráno jako samozřejmost, změnit smýšlení o rolích na trhu práce, o udržitelnosti současných ekonomických trendů (teorie „bublin“, v nichž se rozvíjí určité oblasti ekonomiky a které mají pouze růstový režim, po jehož ukončení prasknou – Cílek, LN, 14.8.2009).

Nástrojem pro realizaci různých zařízení k výrobě alternativní energie, pro vytváření úsporného bydlení, pro ekologické zemědělské metody, podporu malého a středního podnikání, podporu zaměstnanosti atd., zkrátka podporu regionálního rozvoje jsou fondy EU i finanční podpora od ministerstev (MŽP, MMR, MZe). Dále je samozřejmě důležitá funkční samospráva zajišťovaná na všech

úrovních informovanými, vstřícnými a nezkorumpovanými pracovníky. Důležitou roli zde hrají i sdružení právnických osob v podobě mikroregionů Šumava Západ a Horní Vltava Boubínsko, Euroregionu Šumava, Regionální rozvojová agentura Šumava o.p.s., Svaz obcí NP Šumava a další subjekty. Společným jmenovatelem, sice snadno definovatelným, ale obtížněji realizovatelným, je informovanost, vzdělanost a kultura každého jednotlivce. Nejde totiž pouze o tabulkové hodnoty uvádějící celkové počty proškolených, rekvalifikovaných, vyučených, středoškolsky a vysokoškolsky vzdělaných atd., ale právě o jednoznačné signály, že obce i stát a potažmo společnost jako celek, otevřeně preferují solidní práci všech, nejen rychlé a živelné investice.

Taková politika by se jistě vyplatila, ale kde začít? Média přinášejí na oltář „zábavy“ karikatury; ve sportovní sféře se řeší hlavně peníze; serióznost je synonymem trapnosti; přežívají politické boje a animozity a zároveň rostou sympatie k násilným řešením společenských problémů a útokům na menšiny. Uskrovnit se není přece samo o sobě trapné, pouze to nesmí být provázeno výsměchem někoho druhého, kdo ušetřený prostor či prostředky následně použije pro sebe, často za asistence špatné legislativy či ziskuchtivých a úplatných úředníků. Potom se dostaví účinek spíše odrazující. Často se také používají zástupné problémy, lidé žijí ve světě polopravd, účelových tvrzení, mnohdy i vědomých lží nejen v osobní, ale i veřejné sféře. Jako by účel (pochybný) světil prostředky (jakékoli).

Kamenem úrazu bude pravděpodobně učňovské a odborné školství. Pozice absolventů těchto škol nejsou většinou příliš výnosné a pravděpodobně jsou jako nedůležité vnímány i samotnými pracovníky. Seberealizace v malém místním obchodě, za volantem linky autobusu nebo na stavbě může být obtížná. Ve společnosti je zvykem soutěžit, dokazovat si vlastní převahu. Citelně tedy chybí prostředí, kde lidé umí dát pozitivním způsobem najevo úctu i k běžné profesi, k obyčejné práci. Vesnické hospody tak možná někdy

fungují, anonymní městské prostředí je jiné. Kritizovat je lehčí než spolupracovat – jak v politice, tak v občanské společnosti. Zbraní i štítem jednatelce může být třeba schopnost vytvořit si na každý problém vlastní názor. Co k tomu může napomoci? Vzdělání a kultura získané ve škole i mimo ni. Mimo jiné i prostřednictvím signálů z institucí všeho druhu, hlavně shora, že dělat poctivě řemeslo nebo dobře a spolehlivě pracovat v oblasti služeb či ve školství je důležité a má cenu, že je zájmem státu, aby umožnil těmto pracovníkům zabezpečit sebe i rodinu.

7.2. Ochrana přírody

Další důležitou sférou, která je dnes velmi diskutovaným tématem a kolem které se soustředí řada aktivit nerůznějších institucí občanské společnosti, je ochrana přírody. Základní úlohu zde hraje stát a jeho složky, jako je Agentura ochrany přírody a krajiny ČR (AOPK ČR), která poskytuje data a informace zejména na základě dvou zákonů, kterými jsou zákon o právu na informace o životním prostředí č. 123/1998 Sb. a zákon o svobodném přístupu k informacím č. 106/1999 Sb. AOPK ČR provozuje soustavu internetových domén, kde je většina dat a informací týkajících se ochrany přírody v České republice volně dostupná široké veřejnosti - www.nature.cz – oficiální stránky AOPK ČR, www.natura2000.cz – stránky o soustavě Natura 2000 v ČR (evropsky významná území s výskytem chráněných druhů ptactva), www.chm.nature.cz – Ústřední seznam ochrany přírody a další.

AOPK ČR zajišťuje rovněž péči o státní majetek ve zvláště chráněných územích. Mimo území národních parků, jejich ochranných pásem a mimo vojenské újezdy zajišťují správy chráněných krajinných oblastí (CHKO) na celém území státu druhovou ochranu kriticky ohrožených a silně ohrožených druhů rostlin a živočichů. Pro ptací oblasti, na jejichž území zasahuje CHKO, nebo národní přírodní

rezervace či národní přírodní památky, vydávají souhlas k činnostem, které jsou ve zřizovacím výnosu ptačí oblasti na souhlas vázané. AOPK ČR zajišťuje vyplácení finančních náhrad za ochranou přírody, vázanou na ztížení zemědělského a lesnického hospodaření a při hospodaření na rybnících. Organizace zajišťuje také praktickou péči o národní přírodní rezervace a národní přírodní památky i mimo území CHKO. Mimo výše uvedené mají správy CHKO malou část kompetencí v naplňování zákona CITES a také funkci sběrného místa a odborného garanta při uplatňování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy na území CHKO podle zákona č. 115/2000 Sb. Nejnověji přibyly Správám pro území CHKO kompetence v zákoně 167/2008 Sb., o ekologické újmě a o jejím předcházení (Ochrana přírody, 2009).

Na celosvětové úrovni ovlivňuje dění v oblasti ochrany přírody v naší zemi zejména Světový svaz ochrany přírody IUCN (The World Conservation Union), který je zřejmě nejvýznamnějším a největším mezinárodním elementem v oblasti organizací pro ochranu přírody. IUCN byl založen v roce 1948 v závěru mezinárodní konference o ochraně přírody, pořádané organizací UNESCO ve Fontainebleau poblíž Paříže. Původní název Mezinárodní unie pro ochranu přírody (International Union for Protection of Nature) byl později změněn na (International Union for Conservation of Nature and Natural Resources) - Mezinárodní unie pro ochranu přírody a přírodních zdrojů. Dnes se používá zkrácený název Světový svaz ochrany přírody (World Conservation Union), zkratka IUCN však zůstala zachována, protože již vešla ve všeobecnou známost. V současné době má svaz kolem 1000 členů ve 140 zemích světa a každé tři roky pořádá Světový kongres na ochranu přírody, kde se prezentují stanoviska a schvaluje program. Členem se mohou stát jednotlivé země, státní instituce, akademické ústavy i národní a mezinárodní nevládní organizace. Ústředí sídlí ve švýcarském Glandu a regionální kancelář pro Evropu sídlí v Bruselu (Ochrana přírody, 2009).

Na úrovni Evropské unie zde zároveň působí již výše zmiňovaná soustava Natura 2000, což je soustava evropsky významných chráněných území, která vytvářejí státy podle jednotných pravidel EU. Účelem této soustavy je chránit ty druhy živočichů, rostlin a typy přírodních stanovišť, která jsou z evropského pohledu nejvzácnější, nejvíce ohrožená, vzácná či omezená svým výskytem jen na určitou oblast (Nature, 2009).

Na vymezeném území působí v této oblasti především Správa Národního parku a chráněné krajinné oblasti Šumava, která je příspěvkovou organizací, jež byla zřízena z rozhodnutí Ministerstva životního prostředí v souvislosti se zřízením Národního parku Šumava v dubnu roku 1991. V rozsahu daném zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Správa NP a CHKO Šumava také spravuje státní majetek, především zajišťuje péči o lesní pozemky a porosty, některá nelesní území a drobné vodní toky v NP Šumava. Na dodržování pravidel ochranného režimu zde dohlížejí profesionální strážci NP Šumava, kteří také poskytují informace návštěvníkům.

Forma ochrany přírody na území NP Šumava je aktuálním tématem, které spojuje, ale i rozděluje širokou veřejnost. Zástupci obcí, které svým katastrům spadají do NPŠ, zformovali sdružení právnických osob pod názvem Svaz obcí národního parku Šumava. Tento svaz zastupuje zájmy zdejších obyvatel a snaží se upozornit na stav managementu NP Šumava. Jako protiklad k těmto snahám vystupují nejrůznější odborné i občanské iniciativy, které ovšem bohužel často v duchu české povahy volí nefér argumentaci a označují své názorové protivníky - starosty, regionální politiky a lesníky - za zájmovou skupinu podporující kácení stromů. Popularizace tématu s sebou bohužel přinesla i značnou míru paušalizace, populismu a tendenčních snah zužitkovat problematiku v předvolebním boji bez ohledu na skutečný stav věcí. Neinformovaný občan je dnes vystavován kusým informacím prezentovaným médii bez možnosti udělat si vlastní názor, protože postrádá objektivní informace z obou

stran spektra. V posledním veřejném vystoupení v televizi, které jsem zaznamenal před dokončením této práce, obhajoval například současný jihočeský hejtman Mgr. Zimola své prohlášení, že pokud se situace v NP nezmění a jeho vedení nebude ochotno diskutovat o hrozbě kůrovcové kalamity a jejím řešení, bude nucen vyhlásit na území mimořádný stav a situaci řešit dostupnými prostředky z titulu své pravomoci. Proti tomu hájil postup parku v otázkách managementu šumavských lesních ekosystémů bývalý ministr životního prostředí Martin Bursík, výsledek debaty však vyzněl do ztracena, a tak nezbyvá než čekat, co se bude dít dále. Současný ministr životního prostředí Miko zároveň zpochybnil objektivitu studie předložené hejtmanovi speciální výzkumnou komisí, která měla stav v oblasti prozkoumat, jelikož se v ní nacházeli pouze lesníci a žádní zástupci přírodovědců, MŽP ani Správy NP Šumava.

Problém, zda a jakým způsobem zasahovat proti lýkožroutu smrkovému v zónách, které jsou vedeny jako bezzásahové a kde by si údajně měla příroda dokázat pomoci sama, je složitý. Faktem je, že kůrovcová kalamita se z nezpracovaného dřeva v jádrových oblastech může přes veškerá opatření šířit do okolí a zasahovat i další porosty v okolní kulturní a hospodářské krajině. Faktem také je, že volání obcí po zákoně o NPŠ je jistě oprávněné a kvalitní zákon, na jehož tvorbě by se podíleli odborníci, by jistě ušetřil mnoho času stráveného planými diskusemi. Tvorba takového zákona by ale byla (pokud by měl být kvalitní) náročným procesem, a tak odkládána. „Ještě nikdy nezaujaly šumavské obce jednotný postoj. Ještě nikdy však nebyly v tak velkém rozporu se státními orgány zajišťujícími řízení NPŠ. Příčinou sporu jsou dvě rozdílné koncepce ochrany přírody na Šumavě - klasická a ta, kterou dnes prosazují vedení NPŠ a ekologičtí aktivisté, nazývaná ‘bezzásahová‘ či výstižněji ‘divočina‘. Obě strany sporu jsou přesvědčeny o správnosti té své varianty a mají stejný cíl: zachovat Šumavu krásnou i pro příští generace“ (Silvarium, 2007).

Občanská sdružení a spolky zaměřené na ochranu životního prostředí, ekologii, ale i na zachování konkrétních lokalit v rámci vymezeného území by se měly snažit objektivně informovat o dané problematice, poskytovat prostor fundovaným názorům a potlačovat populistické výlevy anonymních a někdy i přiznaných diskutérů. Rád bych zde uvedl některé dle mého názoru kvalitní zdroje informací, které jsou poměrně snadno dostupné. Jedním z nich je publikace „Stav, vývoj a management lesních ekosystémů v průběhu existence NP Šumava“, vydaná již zmiňovaným Svazem obcí NP Šumava v roce 2008. Dalším velmi významným zdrojem jsou stránky již zmiňované AOPK ČR. Kvalitní online názory lze nalézt i na lesnicko-dřevařském serveru, který provádí monitoring tisku, publikuje názory obou stran a dává i prostor pro veřejnou diskusi - www.silvarium.cz, na stránkách občanského sdružení Šumava 21 - www.sumava21.cz, které bylo založeno v roce 2003 a má podle svých stanov za úkol zachránit zelené lesy v NP Šumava. Názory z druhé strany spektra si může zájemce přečíst například na stránkách Hnutí Duha - www.hnutiduha.cz.

Problém stavu lesů na Šumavě zasahuje přímo do podstaty samotné existence „fenoménu Šumava“, jak je vnímán jejími obyvateli i návštěvníky odedávna. Také proto zde byl podrobněji popsán. Dopady situace v NP jsou více či méně konstruktivně řešeny i přeshraničně s bavorskými sousedy.

7.3. Přeshraniční spolupráce

Do oblasti přeshraniční spolupráce spadají dnes zejména aktivity týkající se oblastí zlepšování dopravní dostupnosti přeshraničního regionu, ochrany životního prostředí, podpory rozvoje přeshraniční infrastruktury i služeb cestovního ruchu. Důležitou složkou jsou i aktivity zaměřené na podporu vzdělávání a sociální integrace, podporu spolupráce hospodářských subjektů a transferu technologií,

podporu přeshraniční spolupráce územních samospráv na obou stranách hranice a v neposlední řadě i ochrany a rekonstrukce společného kulturního dědictví a rozvoje kultury a volnočasových aktivit. Tato sféra tedy proniká do ostatních zmiňovaných oblastí, avšak jejím hlavním rysem je právě důraz na podporu rozvoje pohraničí jakožto místa setkávání, prezentace a vymezování různých národů a kultur. V případě vymezeného území se jedná o oblast Euroregionu Šumava (ČR) – Bayerischer Wald (Německo) - Mühlviertel (Rakousko). V rámci Euroregionu byly z programu PHARE, za podpory strukturálních fondů EU a iniciativy Společenství realizovány na Šumavě projekty týkající se pobytů českých studentů na gymnáziích v Německu, byla realizována rekonstrukce budov železničních stanic Špičák a Železná Ruda, došlo k vybudování sítě (cca 250km) česko-bavorských cyklostezek i k dobudování moderního školicího a vzdělávacího centra Eurocamp v Běšínách. Za zmínku také stojí vydání učebnice Šumava bez hranic nebo každoroční sportovní aktivity pořádané pravidelně za účasti sportovců ze všech tří zemí Euroregionu (RISY, 2009). Úspěšné jsou výměnné jazykové kurzy pro děti či kulturní spolupráce v rámci akce NaturVision, což je festival dokumentárních filmů o přírodě spojený s fotografickou soutěží a workshopem a konaný ve spolupráci měst Neuchonau v Bavorsku a Vimperk. Letos proběhl 8. ročník tohoto festivalu.

Drobné stavební památky v regionu byly často zachráněny díky obětavosti dobrovolníků z řad místních i nadšenců ze sousedních zemí. Na celém zájmovém území nyní působí řada nestátních neziskových organizací, zájmových sdružení a spolků zabývajících se různými formami přeshraniční spolupráce v nějaké z výše zmiňovaných oblastí. Za všechny uveďme například občanské sdružení Karel Klostermann – spisovatel Šumavy, jehož hlavním zájmem je propagace literární činnosti Karla Klostermanna jako spisovatele Šumavy a spolupráce s přeshraničními partnery v této

oblasti. V oblasti kultury také působí například Společnost pro zachování pašijových her v Hořicích, která aktivně spolupracuje s podobnými spolky v zahraničí, zejména v německém Perlesreuthemu. Podobné aktivity bychom našli ve všech dalších obcích centrální Šumavy.

7.4. Aktivity směřující k rozvoji cestovního ruchu

Hodnotíme-li rozvoj cestovního ruchu z hlediska současnosti, je možné konstatovat, že v této oblasti se situace vyvíjí poměrně jednoznačně a je pravděpodobně přehlednější než v jiných oblastech rozvoje zájmového území včetně ostatních ekonomických trendů.

Cestovní ruch je (a do jisté míry byl i před rokem 1989) uznáván jako jedna z možností, jak přilákat do dané oblasti investory, obohatit region o pracovní příležitosti, rozšířit infrastrukturu, vytvořit novou nabídku služeb a celkově povzbudit lokální podnikání. K tomuto účelu existuje mnoho nástrojů, které lze využít. Nejdůležitější jsou možnosti získat financování a příspěvky z nejrůznějších fondů – evropských (např. ze strukturálních fondů Program rozvoje venkova 2007 – 2013, konkrétně části III.1.3 pro podnikání v turistice, IV.1.2 pro rozvojové strategie, atd.), fondů ministerstev (MŽP, MPO, MZ). Dnešní rozvojové projekty alespoň formálně přesahují hledisko pouhého krátkodobého zisku a zaměřují se, v duchu propozic EU, na dlouhodobě udržitelný rozvoj většího územního celku či naopak mikroregionů.

S podnikáním v jakékoli oblasti souvisí marketingový nástroj vlastní realizace stanovených záměrů. Nejinak je to v turistice. Kde tedy zájemci získávají informace o možnostech nákupu produktů nabízených v zájmové oblasti? Podle průzkumu serverů www.isumava.cz , www.info-sumava.cz či www.sumavanet.cz jsou využívány čtyři hlavní zdroje: Internet, mass media a cestovní

kanceláře, jiné organizace a instituce jako např. Klub českých turistů a místní informační centra, a konečně osobní zkušenosti rodiny, přátel a známých. Zdá se však, že společná marketingová strategie pro celý region neexistuje a není ani spolupráce mezi jednotlivými subjekty nabízejícími služby v oblasti turismu, i když formálně je nabídka, zvláště informací o ubytování turistů, bohatá.

Regionální rozvojová agentura Šumava o.p.s., Euroregion Šumava, příslušná oddělení krajského úřadu Jihočeského a Západočeského kraje, místní úřady atd. nabízejí mimo jiné také informace o možnostech, jak dosáhnout na určité fondy, jak se zapojit do projektů atd. Při bližším kontaktu však je zřejmé, že materiály zveřejňované výše zmíněnými subjekty jsou spíše formální, neorientují se na konkrétní segment, ale pouze na okamžitou, nejčastěji sezónní, velmi obecnou poptávku.

Zdá se tedy, že cestovní ruch na Šumavě nemá v současnosti charakter obávaného „tvrdého turismu“ (hard tourism), devastujícího lokalitu, na které vlastně parazituje a svou existencí ji ničí. Podle některých se však už v této kategorii ocitl třeba Český Krumlov, kde neutuchající turistický ruch sytí sféru podnikání, ale stírá autentický charakter místa a tím ho poškozuje. Je to skutečně důvod k obavám, neboť autenticita místa, jeho životaschopnost, funkčnost a osobitý charakter nezávislý na turistech je jedním z kritérií posuzování významných destinací, které jsou na seznamu památek UNESCO.

Alfou a omegou podnikání v této sféře je nejen podoba, ale i poloha každého daného místa, tedy jeho dostupnost, a tak Šumava celkově zaznamenává spíše pozitivní efekt: i stálí obyvatelé profitují z většího množství autobusových spojů (cyklobusy), z nově budovaných zpoplatněných parkovišť, z obcí odváděných poplatků při pobytu turistů, z rozšířených nákupních a stravovacích možností atd. Problém je, že tyto „bonusy“ většinou mizí s koncem sezóny. Lepší je situace těch, kdo celoročně vytvářejí tradiční a typické produkty, od

r. 2008 chráněné ochrannou známkou „Šumava originální produkt^R“, např. šumavští pekaři a jiní výrobci. Tato ochranná známka se nově vztahuje nejen na výrobky, ale i na ubytovací a stravovací zařízení.

Stále ale platí, že i sebelépe propagované aktivity a resorty mohou snadno doplatit na svou neschopnost se prodat. Narážím tak na vlastní nedávnou zkušenost z účasti na masovém sjíždění řeky Vltavy, kde v současné době funguje v sezóně skutečně úctyhodný business pro provozovatele půjčoven raftů a lodí, přes občerstvovací zařízení všeho druhu až po kempy a ubytovací střediska. Valná většina provozovatelů ale nezvládá nápor turistů a neudrží si ani úroveň služby, ani profesionální přístup. Tak se člověku snadno stane, že ho tu ošidí, onde dostane za své peníze zcela neodpovídající kvalitu, jinde mu požitek ze zasloužené dovolené zkazí sprostá a bezdůvodně našťvaná obsluha. To je bohužel jev, se kterým se bezmála dvacet let od revoluce stále setkáváme. O úrovni a standardu služeb v Bavorsku a Rakousku si stále můžeme nechat spíše zdát. Tento jev, tyto malé epizody neschopnosti prodat to, o co je zájem, to jsou projevy skutečnosti, že ačkoliv se mnohé změnilo k lepšímu, bude zapotřebí mnohem hlubší celospolečenské proměny na všech jejích úrovních. Českou společnost podle všeho čeká ještě dlouhá cesta k sebepoznání a využití vlastního potenciálu.

8. Závěr

Na závěr bych se rád vrátil k úvodnímu citátu v kapitole 1.3., který vypovídá o tom, že vazba lidí a prostředí funguje oboustranně. Současnost nemá řešení pro nápravu veřejných věcí tam, kde chybí koncepce, kompetentní místní správa a zájem informovaných občanů. Jsou-li lidé v určitém místě motivováni jenom a výlučně krátkodobým ziskem v oblasti trhu, naruší se integrita prostředí, celek přestane být příjemný pro život a ve výsledku lidé odcházejí jinam.

Pro ilustraci současné situace v kontrastu k poměrům v době minulé bych rád oživil své dojmy z nedávné letní návštěvy Železné Rudy, kde mne doslova zaskočila naprostá nekonceptnost jejího vývoje. Zdá se, jako kdyby se tu zastavil čas a odhalil nějaké groteskní panoptikum, ve kterém se barokní kostel Panny Marie Pomocné z hvězdy utápí mezi sádrovými trpaslíky a stánky vietnamských obchodníků, čemuž zpovzdálí přizvukují zašedlé fasády komunistického hotelu v centru obce a do prachu ulice zívající dveře hospod 4. cenové kategorie. Člověk se rázem přenese o dvacet let zpátky do kultury levného piva, kofoly, cigaret Start za 3,60 Kčs a umaštěných ubrusů. To vše doplňuje jeden obchod se smíšeným zbožím a pestrobarevné poutače místních kasin a heren. Kde jsou všechny proklamované aktivity a jejich výsledky, jež umožňuje současná doba, kam se poděly peníze z dotací?

Ze své zkušenosti vím, že v některých evropských zemích se podstatně lépe daří zvládnout např. takové urbanizační dilema, jakým je výstavba současného standardního bydlení v oblastech s převahou tradiční architektury a výraznými, historicky danými územními specifiky. Domy se staví stále ve stejném stylu a ze stejného materiálu jako dříve, jen vnitřní vybavení je jiné, moderní. Příkladem může být francouzská Bretaň, přímořské oblasti Británie a jistě i další oblasti, třeba ve Středomoří. Snaha a vůle občanů nezměnit specifický ráz daného území, jeho charakter přírodní i urbanistický,

který je objektivně vnímanou hodnotou jak ze strany rezidentů, tak i správy území, může být i důkazem toho, že struktury místní samosprávy fungují a že mnohdy vyhrocený, konfliktní vztah stát versus občané, jak ho někdy zažíváme u nás, může mít podobu kooperace. Příkladem moderního řešení udržení charakteru lokality v Pošumaví za pomoci mezinárodních fondů jsou Holašovice (vesnice přibližně 18 km západně od Českých Budějovic), respektive jejich historická náves ve stylu selského baroka.

Pokud sledujeme ekonomické aktivity ve zkoumané oblasti, je patrné, že tak jako dříve, i dnes jejich velká část souvisí v závislosti na typu krajiny a osídlení se zemědělstvím. Novým faktorem, vycházejícím ze zhoršování životního prostředí a ubývání zdrojů, je udržitelnost hospodaření. Relativní novinkou posledních několika let jsou ekologické farmy, výroba biopotravin, výroba alternativních zdrojů energie (bioplyn, biopaliva, elektrická energie), stavby energeticky nenáročných a šetrných pasivních domů, výroba a instalace solárních a jiných systémů pro doplnění energie na bydlení, tedy vytápění a ohřev vody.

Teoreticky vzato jsou tyto trendy odezvou na krizi spotřeby tradičních zdrojů a fosilních paliv i na současnou ekonomickou krizi konzumní a energeticky nepřiměřeně náročné společnosti. Bohužel se tyto ekonomické aktivity v českém prostředí – na rozdíl od sousedů za hranicemi - nerozvíjejí nijak rychle vzhledem k finančně náročnému zabezpečení procesu výroby i pořízení konečných produktů. Jinak řečeno, od někdejších skelných hutí, využívajících místní zdroje materiálu, je k některým novým technologiím hodně daleko. Nyní se však nabízejí i nové možnosti realizace, zakotvené právě v rozvoji občanské společnosti, jejích informačních zdrojů i podpůrných projektů včetně finanční podpory.

Tradice doby minulé, která se z oblasti vytrácí, jako by naopak ožívala v činnosti ekologických zemědělců, a to i přes krizové jevy v zemědělství související s dovozem levných zahraničních produktů a tím snižování výkupních cen. Lze pozorovat nejen rostoucí zájem o ekologické produkty, ale i zájem veřejnosti o metody vzniku biopotravin (svědčí o tom i rozsáhlé příležitostné diskuse na internetu). Nedůvěřivost veřejnosti vůči obchodním řetězcům nahrává nákupům potravin „ze dvora“, tj. přímo od výrobců. Jakousi syntézu odpočinku a zdravé stravy potom umožňují biofarmy a agroturistika.

Téma, které jsem se snažil v této práci zpracovat, nabízí četné náměty k dalšímu zkoumání. Úhelným kamenem pohledu na problematiku se zde stává osobní paměť účastníka, který dobu vnímal přímo jako její svědek. Autenticita posunuje hranice, otevírá prostor, vysvětluje, o čem jiné prameny mlčí. Plně objektivní je pouze to, co je změřené, spočítané, přesně definované, případně mrtvé. Život lidí vtěsnat do norem nelze. Nestojíme dnes na prahu dalších změn, které jsou podobně závažné, jako byly ty, které jsou zaznamenány ve výše uvedené oral history? Otázkou je nepřeberně a analýza minulých událostí rozhodně může přispět i k pochopení dneška. Budoucnost leží v rozvoji výchovy a vzdělávání, v přehodnocení morálních postojů ve smyslu přístupu k člověku, k jeho práci, třeba obyčejné, ale poctivé, a v neposlední řadě ve veřejném oceňování její kvality. Zvláště toto je důležité, aby se nevytrácel smysl všech činností, které dříve zabezpečovaly živobytí a přežití, ale dnes jsou vnímány jako nutné zlo, přičemž cíl je mnohdy viděn ve spotřebě a zábavě.

Zcela odděleně od oblasti trhu a demokratických státních struktur občanská společnost, která je svou podstatou nezisková a právě proto může fungovat jako korektiv diktátu trhu, existovat nemůže (Potůček, 1997). Dnešní doba konfliktu mezi spotřebou až plýtváním ve jménu ekonomického rozvoje na jedné straně a principy udržitelnosti na straně druhé ukazuje, že občanská společnost musí být korektivem

činnosti trhu a státu, a to ve všech svých podobách, od neformálních platforem po instituce.

V rámci hypotézy uvedené v úvodu jsme posuzovali, zda je v oblasti Šumavy možno v občanském sektoru po roce 1989 nalézt návaznost na období před druhou světovou válkou a v čem tento rozvoj spočívá.

Prozkoumaný materiál, týkající se historie i současnosti vybraného území, **potvrzuje hypotézu**, že kontinuita OS v tomto území, které je výrazně determinováno svou pohraniční polohou, byla přerušena druhou světovou válkou a následnými historickými událostmi. Od nastolení totalitního režimu se rozvíjela řada abnormalit, kdy legální platforma pro činnost občanského sektoru chyběla a byla nahrazována formálními a k režimu vynuceně loyálními „zájmovými“ uskupeními v rámci Národní fronty. Po roce 1989 proměnila charakter občanských aktivit změna ekonomického a politického systému, a to v pozitivním i negativním smyslu, jak rovněž dokládají předložené materiály. Vstup do Evropské unie v roce 2004 přinesl celou řadu změn, zejména v institucionální rovině, které mají převážně pozitivní dopad na rozvoj občanského sektoru, ale nutně předpokládají větší flexibilitu struktur OS, místní samosprávy i kooperativní roli státu. Z hlediska rozvoje OS po roce 1989 byla posílena a rozšířena zejména báze institucionální, dále lze konstatovat, že se aktivity občanského sektoru váží hlavně na oblast ochrany přírody, cestovního ruchu, řešení rozvoje regionu a hospodaření v něm, včetně zemědělství s přidruženými problémy. V průběhu celého dvacetiletého období od r. 1989 se v oblasti Šumavy postupně obnovuje koexistence a vzájemné pozitivní vymezování kultur tří sousedících států na bázi OS. Na předválečné občanské tradice se v současnosti nedaří navázat ve smyslu obnovení morálního hlediska úcty k poctivé práci.

9. Shrnutí výsledků

1. Empirický průzkum materiálu z hlediska stanovených východisek potvrdil **nárůst institucionální základny organizací občanské společnosti** po roce 1989, dále zejména po vstupu ČR do Evropské unie.

2. Pohraniční šumavský region v rámci vymezení pro účely práce vykazuje četná **specifika daná polohou, charakterem krajiny a historií osídlení**, která pozitivně i negativně ovlivňují funkci a rozvoj občanské společnosti. Zde figuruje především **ochrana přírody**.

3. **Návaznost tradic a sdílení hodnot občanské společnosti** je patrné v oblasti přeshraniční spolupráce, zejména v kulturních a vzdělávacích projektech a programech, a to v přímém partnerství i v rámci EU programů. Tématy jsou především hudba, divadlo, film a výtvarné umění.

4. Zemědělství, jeden z atributů oblasti, rozvíjí šumavskou tradici **kvalitativně novými trendy**, avšak prostřednictvím občanských aktivit také odmítá negativní změny na trhu zemědělských produktů.

5. Vliv ekonomické krize posouvá občanskou společnost k **zájmu o alternativní úsporné technologie** a iniciuje tak nástup nových hodnot při vzniku institucí občanské společnosti za účelem získání orientace v této oblasti a dosažení podpory.

6. Relativně **novou sférou rozvoje občanské společnosti** na Šumavě je oblast udržitelného cestovního ruchu, přinášející pozitiva pro občany, ale i z hlediska šumavských obcí méně žádoucí soukromou výstavbu bytových domů k prodeji.

7. Občanské aktivity zahrnující mládež jsou spojeny se **sportem**, a to často v přeshraničním měřítku.

8. Více obecně prospěšných společností by se mělo v oblasti zaměřit na **podporu učňovského a odborného školství**, a to především směrem podpory rozvoje dovedností a hlavně oceňování a zveřejňování výsledků.

10. Seznam použité literatury a zdrojů

Literatura

- Anděra, Miloš a kol. 2003. Šumava – příroda, historie, život. Praha: Baset.
- Antikomplex a kolektiv autorů. 2006. Zmizelé Sudety – Das Verschwundene Sudetenland. Domažlice: Nakladatelství Českého lesa.
- Baťa, T. 1932. Úvahy a projevy. Zlín. Redakce A. Cekota.
- Beneš, Zdeněk a kol. 2002. Rozumět dějinám (Vývoj česko-německých vztahů na našem území v letech 1848–1948). Praha: Gallery, s.r.o.
- Brabec, Jan. 2009. Rekonstrukce Šumavy [cit. 10. září 2009]. www.respekt.cz, dostupné z: <http://respekt.ihned.cz/glosy/c1-38117330-rekonstrukce-sumavy>
- Cílek, Václav. 2005. Krajiny vnitřní a vnější. Praha: Dokořán, s.r.o.
- Demek, Jaromír a kol. 1987. Zeměpisný lexikon ČSR. Hory a nížiny. Brno: Academia.
- Dohnalová, Marie. 2006. Sociální ekonomika v evropském kontextu. Brno: CERM.
- Frič, Pavol, Martin Bútor. 2005. Role občanského sektoru ve veřejné politice. In Martin Potůček a kol. Veřejná politika. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Knopp, Guido. 2006. Exodus, osud vyhnanců. Praha: Ikar.
- Kudrlička, Vilém. 2005. Šumava - Co zmizelo z Královského hvozdu. Praha: Baset.
- Macháček, Pavel. 2002. Cesta Čechů a Němců ke dnešku. Praha: Aventinum.
- Mandler, Emanuel. 2002. Benešovy dekrety, proč vznikaly a co jsou. Praha: Libri.
- Mikšíček, Petr. 2005. Sudetská pouť aneb Waldgang. Praha: Dokořán, s.r.o.
- Müller, Karel. 2003. Češi a občanská společnost. Pojem, problémy, východiska. Praha: Triton.
- Petráš, Karel. 2006. Krajem šumavských Lad. České Budějovice: Kopp.
- Potůček, Martin, Miroslav Purkrábek, Josef Vavroušek a kol. 1994. Zrod teorie veřejné politiky v České republice. Praha: Vesmír.
- Potůček, Martin. 1997. Nejen trh – Role trhu, státu a občanského sektoru v proměnách české společnosti. Praha: Sociologické nakladatelství.

- Richter, Karel. 2003. Bez démonů minulosti, Česko-německé vztahy v osudových okamžicích společné historie. Praha: Rodiče.
- Siebt, Ferdinand. 1996. Německo a Češi, Dějiny jednoho sousedství uprostřed Evropy. Praha: Academia.
- Sládek, Milan. 2002. Němci v Čechách. Praha: Pragma.
- Šípek, Jiří. 2001. Úvod do geopsychologie. Praha: ISV nakladatelství.
- Taylor, Charles. 2001. Etika autenticity. Praha: Filosofia.
- TERPLAN a.s. 1994. Trilaterální koncept rozvoje Bayerischer Wald / Šumava / Muhlviertel. Mezinárodní pilotní projekt UNESCO. Praha: Ministerstvo hospodářství ČR.
- Vacek, Stanislav, Vilém Podrázský. 2008. Stav, vývoj a management lesních ekosystémů v průběhu existence NP Šumava. Praha: Lesnická práce, s.r.o.
- Vávrová, Jaroslava. 2005. Kapitoly z minulosti Kvildy. Kvilda: Vávrová v.n.
- Vondruška, Vlastimil. 1989. Život staré Šumavy. Plzeň: Západočeské nakladatelství.
- Weber, David. 2009. Metoda orální historie. Vyprávěná „Paměť národa“, aneb co je to oral history metoda [cit. 18. září 2009]. www.pametnaroda.cz, dostupné z: <http://www.pametnaroda.cz/index.php/page/index/title/oral-history-method>

Analyzované dokumenty

- Multikulturalita a výchova k občanství. 2007. Sborník příspěvků ze 14. ročníku Letní školy pro učitele občanské výchovy a základů společenských věd „Multikulturní dimenze v RVP ZV a její reflexe v ŠVP prostřednictvím výchovy k občanství“, konané ve dnech 20.–24. srpna 2007 na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Praha: Epoque
- Shaping a sustainable future. 2008. IUCN Programme for 2009 – 2012. World Conservation Congress. Barcelona.

Webové stránky a internetové odkazy

www.ceskenoviny.cz, Zpravodajský server ČTK. České noviny.cz [cit. 30. října 2009].

www.euregio.cz, Euroregion Šumava [cit. 12. června 2009].

www.hnutiduha.cz, Stránky Hnutí Duha

www.hornivltava.cz/mrhvb, MRHVB - Mikroregion Horní Vltava, Boubínsko [cit. 11. června 2009].

www.chm.nature.cz, Ústřední seznam ochrany přírody

www.info-sumava.cz, Internetové informační Centrum Šumava [cit. 8. října 2009].

www.isumava.cz, Oficiální rozcestník cestovního ruchu turistického regionu Šumava [cit. 8. října 2009].

www.natura2000.cz, stránky o soustavě Natura 2000 v ČR

www.nature.cz, oficiální stránky AOPK ČR

www.npsumava.cz, Správa Národního parku a chráněné krajinné oblasti Šumava [cit. 1. srpna 2009].

www.nuov.cz, NUOV – Národní ústav odborného vzdělávání. Územně správní členění České Republiky [cit. 10. června 2009].

www.obcan.ecn.cz, Občanská společnost – návod k použití

www.ochranaprirody.cz, Agentura ochrany přírody a krajiny ČR [cit. 15. srpna 2009].

www.oralhistory.cz, Czech Oral History Association – Česká asociace orální historie [cit. 1. listopadu 2009].

www.risy.cz, Regionální Informační Servis [cit. 11. června 2009].

www.silvarium.cz, Lesnicko dřevařský informační server [cit. 10. září 2009].

www.spisovatele.cz, Životopisy českých a světových spisovatelů [cit. 12. srpna 2009].

www.sumava21.cz, Občanské sdružení pro záchranu zelených lesů Šumavy

www.sumavanet.cz, SumavaNet – informační server [cit. 10. června 2009].

www.wikipedia.cz, Wikipedie [cit. 15. června 2009].

Použité výzkumy

Zpravodajský server ČTK. 2009. Víra v Boha v ČR. 2009. Praha: Středisko analýz a empirických výzkumů SANEP, dostupné z:

http://www.ceskenoviny.cz/tema/zpravy/v-boha-veri-v-cr-ctvrtina-lidi-desetina-chodi-do-kostela/400917&id_seznam=334

Zákony

Podmínky vzniku sdružení právnických osob dle Občanského zákoníku, § 20, písm. f)

Ustavení NP Šumava ve smyslu zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

Úloha AOPK ČR dle zákona o právu na informace o životním prostředí č. 123/1998 Sb. a zákona o svobodném přístupu k informacím č. 106/1999 Sb.

Vymezení kompetencí správ CHKO dle zákona č. 115/2000 Sb. a nejnověji i dle zákona 167/2008 Sb., o ekologické újmě a o jejím předcházení

Rozhovor

Rozhovor. PhDr. Jiří Frydlewicz, bývalý starosta obce Kvilda. Vedl Ondřej Mynařík 22.5.2009.

11. Přílohy

Příloha 1 - Historie šumavského osídlení

Nepříznivé klimatické podmínky bránily trvalejšímu osídlení Šumavy a Pošumaví. Až do mladší doby kamenné bylo osídlení Šumavy jen okrajové a velmi sporadické. V této době do Čech přišli Keltové (Anděra, 2003). Důkazem jejich zdejšího pobytu jsou četná hradiště. Významnější jsou například Vě nec, Zámek, Kněž í hora a zejména nejvýše u nás položené hradiště Obří hrad (1009m.n.m). Keltové byli nejen zručnými hutníky a kováři, ale i významnými prospektory, kteří za zlatem postupovali hluboko do Pošumaví. Důkazem jejich rýžovnické činnosti jsou archeologická naleziště tzv. sejpů, například nález keltského rýžoviště u Modlešovic. Moderní archeologové předpokládají, že hradiště Obří hrad bylo Kelty vybudováno právě na ochranu rýžovišť (RISY, 2009). Keltové zde byli vystřídáni kmeny Germánů. O jejich přítomnosti na Šumavě svědčí pouze několik ojedinělých nálezů římských mincí a keramiky. Důvodem sporadického osídlení této doby může být zhoršené podnebí. Caesar se ve svých textech zmiňuje i o pozorování losa v Hercynském lese (RISY, 2009). Souvislé osídlení šumavských plání je spojeno s příchodem Slovanů, kteří se v Pootaví usadili na přelomu 7. a 8. století. Slovanské obyvatelstvo začalo stavět své vesnice s typickými polozemnicemi v údolí řek a potoků. Klučila se také půda pro pole a osídlení pomalu postupovalo výše do hor (Anděra, 2003). Vzhledem k potížím s kolonizací lesní půdy se zemědělské osídlení rozšiřovalo poměrně zdlouhavě, proto se zde usazovali spíše hledači zlata. Těžba zlata nabyla značného rozsahu, o čemž svědčí dodnes viditelné pozůstatky podél vodních toků Otavy, Volyňky, Vydry i Blanice. Hraniční hvozď Šumavy měl jednu důležitou roli - přinášel spojení s okolními zeměmi. Proto významná role při osidlování zdejší krajiny připadla také obchodním stezkám, kolem nichž se soustřeďovaly osady. Kolonizace lesní půdy byla nákladná a složitá, z toho důvodu byla ve 12. století největším vlastníkem půdy

v Pošumaví majetná církev. Postupně sem však začala pronikat i šlechta. Mnohé významné středověké šlechtické rody se podílely na další kolonizaci. Mezi takové rody patří například Vítkovci, páni z Janovic, páni z Velhartic, Bavorové ze Strakonice či Švihovští z Rýzmburka. Pronikala sem ale i šlechta z ciziny, význačným vlastníkem zdejší půdy byla například hrabata z Bogenu. Velký zájem o zdejší půdu měl také panovník. Ten z důvodů zabezpečení zemské hranice a posílení svého vlivu zakládala královská města, jako například Klatovy, Sušice a Kašperské Hory. K obraně území a královských stezek sloužily vystavěné hrady, například Kašperk. Feudálové však také stavěli hrady, například Velhartice, Vimperk, Čachrov, Janovice, Svojsice či Volyni (Anděra, 2003).

Velká kolonizace ve 12. a 13. století přilákala osadníky dále proti proudu potoků a říček v šumavském podhůří. Začala vznikat poměrně hustá síť větších i menších vesnic, u obchodních cest se zformovala prosperující městská střediska, skupiny osadníků pronikaly až do pohraničního hvozdu. Tato vlna kolonizace byla nesena hlavně německým etnikem. Dokladem stálého rýžování zlata je vznik osad Rejštejn či Horažďovice (Anděra, 2003). K dolování zlatonosné rudy byly založeny například Kašperské Hory. Šumavští osadníci rozdělovali svůj čas mezi pěstování dobytka pro trh a obděláváním svých políček. Husitské hnutí nějak výrazněji ráz Šumavy ani její obyvatelstvo nepoznalo. Větší změnou je jen výrazný přesun v majetkové držbě, po církvi a panovníkovi se stává hlavním pozemkovým držitelem šlechta. Význačným rysem 15. a 16. století se stalo rozšiřování zemědělského půdního fondu již existujících obcí. K pronikání dál do šumavských hvozdů přispělo v 16. století velkou měrou sklářství. Sklářští mistři zde měli ideální podmínky pro rozvoj svého řemesla, dostatek křemene a dřeva. Díky tvrdému podnebí a nepříznivým klimatickým podmínkám bylo zemědělství jen vedlejším příjmem sloužícím hlavně k obživě rodiny. Hlavním zdrojem živobytí byly především šikovné ruce řemeslníků zabývajících se hornictvím,

hutnictvím, sklářstvím, dřevařstvím a plátenictvím. Renesanční doba se svou zálibou v cestování přinesla v 16. století příliv nových osadníků. Hranice přestaly být neproniknutelné a naopak vybízely ke zdolání. Šumavští usedlíci spolu vycházeli velmi dobře, národnostní otázka nehrála veskrze žádný význam. Často můžeme číst, že „přišli ke mně na pivo Němci...“ nebo že „měl jsem své přátele z Němec zde...“ (Anděra, 2003:376). Hlavním rysem tohoto období byl celkový rozkvět, ať už obchodu či řemesel. Šumavská města a městečka bohatla díky obchodu se solí na Zlaté stezce, města Plánice či Velhartice bohatla díky rozvoji těžby stříbra.

Další fáze kolonizace a pronikání do hlubších lesních strání byla na počátku 17. století. Období třicetileté války však znamenalo velký hospodářský úpadek – prudce poklesl obchod i výroba, velké plochy půdy se přestaly obdělávat, města a vesnice byly vypáleny a řada z nich zcela zanikla. V rukou Švédů byly například vypálené Klatovy, Sušice, Horažďovice a Volary. Po prohrané bitvě na Bílé Hoře a tvrdém zásahu panovníka mnohé šlechtické i měšťanské rody odešly ze země ze strachu z rekatolizace. Panovník projevoval svůj vděk věrným rodům a řada panství na Šumavě byla prodána, darována či zastavena cizincům. Nové složení feudálních vlastníků půdy ovlivnilo vývoj Šumavy. Příliv kolonistů z Rakouska i z Bavorska zásadně změnil národnostní strukturu Šumavy. Následné období ukončilo rozkvět šumavské oblasti (Anděra, 2003). Vlna rekatolizace však měla kromě všeobecně vnímaných negativních dopadů i pozitivní hlediska. Jedním z nich je příchod nových církevních činitelů i do odlehlejších oblastí Šumavy, kteří ve snaze šířit katolické učení zároveň šířili i vzdělanost. I přes tuto skutečnost, důsledkem posledních krušných let, životní úroveň zdejších obyvatel klesala. Řada šumavských skláren skončila svou existenci, neboť neobstála v sílící konkurenci. Ještě větší negativní dopad pro šumavskou oblast mělo ukončení aktivity na Zlaté stezce, která v konkurenčním boji

podlehla dovozu císařské soli z Gmundenu v roce 1692 (Anděra, 2003).

Kolonizace pohraničního hvozdu vyvrcholila v 18. století. Hlavním podnětem byl rozvoj sklářství a s tím související těžby dřeva. Těžba dřeva poskytovala obživu stovkám rodin. Po celé Šumavě navíc pracovaly hamry a pily a později se objevilo i nové odvětví – výroba papíru. Pro rozvoj těžby dřeva byl důležitý vznik Schwarzenberského plavebního kanálu na konci 18. století, o délce necelých 58 kilometrů. Kanál umožnil jednodušší a rychlejší dopravu dřeva do rakouských zemí (Anděra, 2003:379). Tereziánské reformy se na Šumavě prosazovaly díky horší dostupnosti a zaostalosti kraje mnohem hůře než v jiných oblastech monarchie. V ekonomické oblasti zde přetrvávala tradiční zemědělská malovýroba a nově vzniklých průmyslových podniků se objevilo jen poskrovnu. V polovině 19. století docházelo k odlivu obyvatelstva, a to právě v důsledku zaostávání zemědělské produkce a úpadku domácí výroby pro manufaktury. Šumava klesla postupně na jeden z nejchudších a nejzanedbanějších koutů v celé zemi (Anděra, 2003). Textilní produkce zde nepřešla k manufakturní výrobě, dopravní síť sem nedorazila včas, tudíž rozsáhlé oblasti zůstaly stranou bez spojení s okolním světem. Ke krátkodobému oživení došlo na počátku 70. let 19. století díky kůrovcové kalamitě. Ale i toto období rozkvětu po několika letech skončilo. Nevznikal zde větší průmysl, možnosti zemědělství byly omezené. Šumava měla statut nejméně zalidněného území Čech. Jedním z důvodů byl nedostatek pracovních příležitostí a následný odchod obyvatel na sezónní práce do ciziny. Lidé chudli, a přesto lpěli na rodném kraji a jen neradi ho opouštěli. V průmyslových podnicích mohlo nalézt obživu jen omezené množství lidí, pro ostatní bylo stále těžší uhájit holou existenci (Vondruška, 1989). Během napoleonských válek na počátku 19. století se vlivem inflace a nucených dodávek pro armádu projevil hlad a bída, doprovázené infekčními nemocemi. Na počátku 30. let

19. století se také objevila epidemie cholery. Jako by toho šumavští obyvatelé měli málo, přidaly se nepříznivé přírodní podmínky. V roce 1844 zažili místní obyvatelé velkou sněhovou kalamitu, jejímž důsledkem byla neúroda (Anděra, 2003). Protože klesaly příjmy obyvatel, byli lidé nuceni pečlivě chránit svůj skrovný majetek, ani staré a opotřebované věci se nevyhazovaly. Snad právě proto se udržela v šumavské lidové kultuře řada předmětů, které už jinde nebyly k vidění. Lidé neměli peníze a vše si museli zhotovovat sami. Díky tomu se zachovávaly řemeslné tradice a původní výrobní postupy. Udržely se staré způsoby života. Čas jako by se tu zastavil. Jak žili lidé v 18. století, žili často i na konci století devatenáctého (Vondruška, 1989).

Oproti první polovině 19. století je jeho druhá polovina spojena s částečným ekonomickým rozmachem a nástupem průmyslové revoluce. Ke starším a tradičním hospodářským činnostem se přidružily další aktivity. Ve větších šumavských centrech vznikaly nové podniky. Z významných firem si bližší pozornost zaslouží zejména továrna na sirky v Sušici, která se stala světoznámou a vyvážela sirky do mnoha zemí Evropy i zámoří. Dalším významným podnikem byla Steinbrennerova knihařská dílna a tiskárna ve Vimperku. Neméně důležité byly i papírna v Loučovicích, prýmkařská továrna v Prachaticích či továrna na výrobu staniolu v Hartmanicích (Anděra, 2003:382). Nejsilnější ekonomickou doménu však nadále tvořila těžba a zpracování dřeva. Ve 2. polovině 19. století zde bylo několik desítek pil, na kterých se přižívovaly tisíce lidí. Důležitým krokem k posílení ekonomiky v regionu byla výstavba železniční tratě spojující hlavní šumavská centra. Počínající rozvoj oblasti zastavil krach vídeňské burzy v roce 1873. Následná krize těžce postihla šumavské podniky, došlo k úpadku živností a k drastickému zchudnutí obyvatelstva, což se mimo jiné odrazilo na demografickém přírůstku (viz Tab.2) (Anděra, 2003:383).

Tabulka 2. Národnostní poměry v šumavské oblasti v letech 1880 a 1890

	Češi		Němci	
	1880	1890	1880	1890
Okresní Hejtmanství Sušice				
Soudní okres Sušice	23103	23409	3188	2969
Soudní okres Hartmanice	409	299	14546	15298
Soudní okres Kašperské Hory	7107	7365	9104	9585
Okresní Hejtmanství Prachatice				
Soudní okres Vimperk	9603	11359	16759	16945
Soudní okres Prachatice	12350	11437	11269	10736
Soudní okres Volary	17	13	7534	7559
Okresní Hejtmanství Český Krumlov				
Soudní okres Český Krumlov	13867	14880	13731	16181
Soudní okres Horní Planá	139	180	15155	15251
Okresní Hejtmanství Kaplice				
Soudní okres Kaplice	2107	1956	18049	17767
Soudní okres Vyšší Brod	20	13	17469	16974
Okresní Hejtmanství Klatovy				
Soudní okres Nýrsko	278	184	12066	11968

Zdroj: Anděra a kol., 2003: 382

Společné soužití Čechů a Němců probíhalo poklidně. Pokud se projeví nějaké vyhraněné národnostní otázky, většinou to bylo v oblasti kulturní, například ve snaze o zakládání českých škol. Roku 1884 byl založen spolek *Národní jednota pošumavská*. Toto sdružení dohlíželo na místa, kde byla pozice českých obyvatel ohrožena legislativními opatřeními německé správy, či kde docházelo k případům poněmčování a k migraci Čechů. Jednota bedlivě sledovala národnostní poměry v daných lokalitách Šumavy, vyhodnocovala momentální pozice českého školství i osvěty a na základě takovýchto výsledků pak iniciovala nejrůznější společenské a hospodářské aktivity (Anděra, 2003:381). Zasloužila se například o zakládání záložen a peněžních podniků, provozování ochotnických divadelních souborů, sítě vlastních veřejných knihoven a čítáren, zřizování českých škol a různé charitativní a společenské akce. Stála

také u zrodu Klubu českých turistů. *Klub českých turistů* si vytyčil za cíl zakládat sítě turistických chat a ubytoven a zpřístupňovat šumavské kouty české veřejnosti. Jako protiváha českého spolku zde fungoval německý *Böhmerwaldbund* (Anděra, 2003:381). Bouře nacionálního cítění se ukazovaly při pořádání národních slavností. Masovou českou manifestací se stala oslava 500. výročí narození Mistra Jana Husa v Husinci roku 1869. Slavnost vyzněla současně jako politická demonstrace proti uskutečnění Rakousko-Uherského vyrovnání (Anděra, 2003). Jak již bylo řečeno, česko-německý boj se projevoval zejména v oblasti vzdělávání. V národnostně smíšených šumavských okresech fungovaly vedle sebe dvě školní rady, česká a německá. Velmi častým a vyčerpávajícím jevem byl boj o zavedení každé školy, obzvláště v menšinových oblastech (Anděra, 2003:382). Případů po snaze o vyzdvihování českého živlu v kulturní oblasti přibývalo, nicméně politický zřetel zde hrál krajní roli. Šumava si dlouhou dobu zachovávala statut společensky i politicky konzervativní oblasti. Zprávy *Národní jednoty pošumavské* poukazovaly na to, že české obyvatelstvo na Šumavě bylo národnostně málo uvědomělé až vlažné a neprosazovalo své národnostní nároky. Postupem doby se však vlivem společenského vývoje, aktivity německých i českých nacionálních kruhů a rodícího se systému politických stran situace na Šumavě poněkud změnila. Ubývalo vzájemných ústupků z obou stran. Napětí mezi oběma národními enklávami však ani tehdy nepřekročilo v tomto regionu únosnou mez. Mezi výjimky lze zařadit německou nacionální bouři v Prachaticích v roce 1906 (Anděra, 2003:384).

První oblast, kde se projevil fakt vypuknutí první světové války, byla sféra ekonomická. Byl zaveden lístkový systém, nucený odprodej zrna, brambor a skotu pro armádu, byla vypsána rakouská půjčka a celkově se zhoršila hospodářská situace. Tíži válečných útrap ještě umocnil vysoký počet padlých z mnoha šumavských obcí a měst. Konec války a zřízení samostatného státu poznamenalo společenské

klima Šumavy. V německých oblastech se státní moc nového politického útvaru musela prosazovat za pomoci ozbrojených složek. Němečtí obyvatelé na konci roku 1918 vytvořili tzv. šumavskou župu, která nejprve vyhlásila samostatnost a nezávislost na Československém státu, později zažádala o připojení župy k Hornímu Rakousku. Župa měla sídlo v Českém Krumlově a k ochraně zájmů vytvářela ozbrojené jednotky *Volkswehru*. Československé úřady však urychleně zakročily, během několika dní byly obsazeny Volary, byla zprůjezdněna porušená železnice a za použití zbraní byla obsazena Horní Planá. Dohoda šumavských měst a obcí o podřízení se československé státní moci byla podepsána v Horním Dvořišti (Anděra, 2003). Následný společenský vývoj v oblasti probíhal ve znamení posílení českého vlivu. Patrný přírůstek českých obyvatel je hlavně v okresech Nýrsko, Volary a Vyšší Brod. Posílení českého vlivu se projevilo nejvíce ve státní správě a v mocenském aparátu. Dosazovaní úředníci byli převážně z řad českých usedlíků, ať už šlo o finanční úředníky, zaměstnance pošt, četníky či policisty. Výrazné podpory se dočkalo zejména české školství, vznikalo mnoho nových českých škol. Desetiletí zaostávání šumavského kraje však nešlo popřít, Šumava zůstala oproti jiným oblastem hospodářsky silně zaostalým regionem. Na těžké životní podmínky místních obyvatel měla tvrdý dopad světová hospodářská krize. Stoupala nezaměstnanost, dělníci vyhlašovali stávková hnutí, přibývalo bídy a migrace obyvatel za živobytím (Anděra, 2003).

Tíživá ekonomická situace přispěla k vyhocení nacionálních a fašistických nálad. V květnu roku 1935 se po volbách do parlamentu stala nejsilnější politickou stranou v Československé republice Sudetoněmecká strana Konráda Henleina. Ani Šumava nebyla výjimkou a první místo zde také obsadila Sudetoněmecká strana. Ostatní strany, které se pokoušely o vytvoření antifašistické opozice, selhaly. Proti praktikám henleinovců byly na několika místech organizovány antifašistické demonstrace. Pod vlivem nebezpečí

vojenské agrese ze strany Německa se československá vláda rozhodla vybudovat na hranicích pevnostní systém, který zasahoval i do oblastí Pošumaví. Na linii Klatovy – Kolinec – Sušice – Kašperské Hory – Vimperk vznikla síť opevnění, zvaných lidově „řopíky“ podle zkratky ředitelství opevňovacích prací (Anděra, 2003:386). Po obsazení Rakouska na jaře 1938 se vnitropolitická situace v pohraničí ještě výrazněji vyhroutil. Události vyvrcholily v srpnu a v září vyhlášením stanného práva a mobilizací československé branné moci. Přes všechna opatření československé vlády docházelo k řadě lokálních nepokojů, ať už se jednalo o demonstrace v Hartmanicích a Kašperských Horách, přepadení družstva Stráže obrany státu nedaleko Loučovic, nebo postřelení velitele četnické stanice z Rychnova na Vyšebrodsku. Předzvěst definitivního česko-německého rozchodu se promítla v šumavském regionu nejen v násilnostech a krvavých střetech mezi německými ordnery a československou vojenskou mocí, ale i v excesech namířených proti českému obyvatelstvu a místní civilní správě. Mnichovská konference v září 1938 a následné nucené odstoupení Sudet Německu definitivně uzavřelo jednu kapitolu vývoje Šumavy (Anděra, 2003).

Část území Československa, které v důsledku Mnichovské dohody připadlo Německu, bylo důležité nejen strategicky, ale hlavně průmyslově. Šumavská oblast byla rozdělena a připadla částečně župě Horní Dunaj a částečně župě Bavorská Východní marka. Německé jednotky postupně obsazovaly československé území. Ve většině případů německé obyvatelstvo nadšeně přivítalo začlenění tohoto území k Říši. Kdysi přátelští šumavští Němci hovořili na oslavných mítincích nadšeně o zrušení nespravedlivé hranice a o šťastné budoucnosti. Na přelom října a listopadu připadla práce tzv. delimitační komise, která měla upravovat nové hranice. Objektivita byla zaručena a garantována na základě Mnichovské dohody, přesto byl opak pravdou a prioritní byly německé zájmy. Díky tomu bylo k Říši přiřčeno další území, ale s procentuálně významnější částí

českého obyvatelstva. Vzrůstal počet českých uprchlíků z těchto pohraničních oblastí. Události roku 1938 a 1939 vedly k definitivnímu konci poklidného soužití českého a německého živlu. Kvůli migracím českého obyvatelstva do vnitrozemí došlo i k významné změně v národnostní skladbě obyvatelstva (Anděra, 2003). Po německém záboru bylo vyhnáno nebo ze Sudet dobrovolně odešlo přes 200 tisíc Čechů (Knopp, 2001). Během války hospodářský úpadek šumavské oblasti stále narůstal. Existující průmysl byl řízen nesourodými směnicemi z Lince. Charakteristickým jevem válečných let byl i úbytek pracovních sil, který směřoval do centra německé říše. Tento nucený schodek snižovali váleční zajatci. Koncem války se šumavské území stalo svědkem mnoha transportů smrti. Jednalo se o realizaci německého projektu *ARLZ* (*Absetzung, Auflockerung, Räumung, Lähmung, Zerstörung* – odpoutání, uvolnění, vyklizení, ochromení a zničení). Cílem bylo především rozptýlit do menších skupin vězně z koncentračních táborů, východní dělníky a sovětské zajatce. Tyto akce probíhaly zejména od ledna až do března roku 1945. S koncem války se stupňovala letecká aktivita spojenců. Ač byly spojeny s četným bombardováním, tyto aktivity se pro české obyvatele staly symbolem blížícího se konce války. Dne 5. května zahájila americká vojska obsazování západních a jižních Čech. I když Američané nenaráželi na větší odpor, přesto docházelo k občasným lokálním bojům. Prozatímní vojenská správa poskytla významnou pomoc československému hospodářství. Podílela se na opravách mostů a komunikací, poskytovala zdravotnické pomůcky a léky, pomáhala při sklizních. Naopak s nevolí byly přijímány zásahy do výkonu civilní správy. Na nátlak československé vlády a prezidenta Beneše došlo ke stahování spojeneckých vojsk z našeho území. Většina spojeneckých vojsk odešla do konce roku 1945, zbytek odcházel postupně ještě v roce 1946 (Anděra, 2003:387-393).

První poválečný rok ovlivnil česko-německé vztahy pravděpodobně ještě více než rok před začátkem války. Československá armáda začala obsazovat pohraničí s cílem evakuace Němců. Protiněmecké nálady v této době nijak nevybočovaly z evropského či světového rámce. Německá menšina byla odsunuta také z Polska, Maďarska či Jugoslávie. Byl to předpokládaný a očekávatelný důsledek předchozích šesti let, kdy si obyvatelé pod německou správou vytrpěli četná příkoří (Beneš, 2002). Období od května do července 1945 je charakterizováno tzv. divokými odsuny a násilnostmi vůči německému obyvatelstvu (Anděra, 2003). Z úřadu Prozatímního národního shromáždění dokonce vyšel zákon, který zpětně ospravedlňoval chování Čechů k Němcům jako oprávněnou odplatu okupantům a jejich pomahačům (Knopp, 2001). Byl stanoven plán odsunu. Nejdříve měli být odsunuti říšští Němci, zejména uprchlíci, úředníci nacistického správního a vojenského aparátu a jejich rodiny. Po nich to měli být podnikatelé a zámožné vrstvy, jejichž majetek měl být zabezpečen proti drancování. Nakonec zbytek Němců. Zvlášť měly být projednávány případy smíšených rodin. V šumavském kraji nedocházelo k takovým projevům násilí a brutality jako třeba v severních Čechách a na jižní Moravě (Knopp, 2001). Postupimská konference a dekret prezidenta republiky z 2. srpna 1945 ukončily období divokých odsunů a začal se připravovat organizovaný odsun, který byl prováděn v roce 1946 a dozníval v roce 1947. Praxe odsunu se lišila podle místních podmínek. Němci čekající na odsun byli zčásti ponecháni ve svých domovech, zčásti soustředěni ve sběrných střediscích. V pohraničí se Němci nesměli volně pohybovat, cestovat, zdržovat se na veřejných prostranstvích, navštěvovat kina, divadla a jiné veřejné podniky, nesměli používat veřejné hromadné prostředky, byla jim cenzurována a omezována korespondence apod. (Anděra, 2003). Byli povinni nosit označení, zpravidla bílou pásku přes rukáv obleku s písmenem „N“. Říšští Němci a uprchlíci z jiných zemí německého etnika nosili zpravidla žlutou pásku, antifašisté červenobílou či rudou. Přípravu a průběh odsunu měly na starosti

zřízené osídlovací úřadovny. Byly zodpovědné i za chod života v internačních táborech a řídily soupis konfiskovaného majetku, také prováděly jmenné seznamy Němců a Maďarů. Němcům ze smíšených manželství byly poskytovány „úlevy“ a nebyli zpravidla zařazováni do transportů. Udělování takovýchto výjimek mělo v první řadě praktické hledisko, potřebu pracovních sil. Z odsunu se také vylučovaly větší skupiny Němců živících se zemědělstvím. Početnější skupina německých zajatců pracovala na Šumavě v letech 1945 a 1946, neboť lesy byly napadeny kůrovcem a lesní správa se odvolávala na hrozbu nezvládnutelné kalamity. Avšak většina pracovních sil pocházela z vojenských zajatců. Dozvuky odsunu byly na počátku 50. let, kdy byli odsunuti lidé duševně choří, pohybu neschopní, zestárlí či invalidní. Odsun změnil od základů nejen celkovou národnostní strukturu Čech, ale také tvářnost krajiny. Němečtí usedlíci, kteří byli se zdejší krajinou po staletí pevně spjati, zmizeli a staré vazby byly zpřetrhány (Anděra, 2003).

Proces znovuosídlování českého pohraničí trval několik let a měl více fází. Původní německé vesnice byly buď vylidněné, nebo čekaly na odsun. V kraji zůstala smíšená manželství a za války sem násilně zavlčení zajatci. Také se sem vraceli obyvatelé, kteří museli tuto oblast opustit po podepsání Mnichovské dohody. Šumavský region se velké přízni nových kolonizátorů netěšil. Proti zdejšímu kraji mluvily drsné přírodní podmínky a nedostatek pracovních příležitostí. Prvotní vlna osídlování byla velmi impulsivní a živelná, a proto docházelo často k návratům obyvatel zpátky do vnitrozemí. Druhým extrémem byly skupiny tzv. zlatokopů, kteří sem přicházeli pouze rabovat a rychle zbohatnout. Druhá vlna osídlování už byla více organizovaná. Československý tisk a rozhlas prováděly masívní propagační kampaň. Ale i nyní zůstávala Šumava stranou hlavního zájmu. Přicházeli sem hlavně chudší zemědělství osídlenci. Třetí etapa osídlování se zaměřila přímo na dosud neosídlené části, především Šumavu. Zájemci však byli umísťováni tam, kde bylo volné místo, a svobodný

výběr osadníků nepřicházel v úvahu. Proto se mnoho z nich navrátilo zpět do vnitrozemí. Důležitou součástí byla reemigrace. Vraceli se sem krajané ze zahraničí. Šlo především o volyňské Čechy. Druhou nejpočetnější skupinou byli rumunští Slováci. Další část tvořili Slováci z Maďarska, poměrně početnou skupinou bylo také romské obyvatelstvo. V pohraničních oblastech došlo paradoxně ke vzniku pestré multikulturní struktury. Tato etnická i etnografická specifika se odrazila i ve společenských, kulturních i civilizačních rozdílech. Na těchto odlišných hodnotách se vytvářely nové společenské a kulturní stereotypy a postoje. Začaly se utvářet nové zvyky, tradice i předpoklady pro rozvoj regionu (Anděra, 2003:394-396).

Poválečný vývoj však celkově přinesl velké a nepříznivé změny. Řada míst už nebyla nikdy nově osídlena a časem zcela zanikla. Po komunistickém převratu se příhraniční šumavský region proměnil v periferní oblast, kde byl postupně veškerý život podřizován vojenským a bezpečnostním cílům. Do pohraničního pásma byl zakázán vstup osobám, které tam nebydlely nebo tam neměly trvalé zaměstnání. V roce 1951 byla zřízena Pohraniční stráž, na hranicích mezi SRN a Rakouskem bylo 16 000 pohraničnicků. Ve stejném roce bylo zřízeno podél hranic s Rakouskem a SRN zakázané hraniční pásmo. Z tohoto území bylo vystěhováno téměř veškeré obyvatelstvo. Hraniční přechody byly opatřeny příkopy, byly zde umísťovány ostnaté dráty, do drátěné stěny byl pouštěn elektrický proud se smrtícím napětím, některé úseky byly zaminovány. O oprávněnosti názvu železná opona jako stěna smrti svědčí přibližně 195 zastřelených při pokusu o ilegální přechod přes hranice v letech 1948-1989, dále 90 usmrcených v elektrických drátěných zátarasech a dalších 58 zemřelých osob z různých jiných příčin (Anděra, 2003).

Se vznikem železná opona se dokonalo dílo zkázy, které začalo podepsáním Mnichovské dohody. Řada dříve živých obcí zpustla, zmizely pro Šumavu typické roztroušené samoty, stavení v oblasti vojenských újezdů sloužila za terče, vyloupené a pustnouce kostely a

zpusťosené hřbitovy dodávaly kraji tísňivou atmosféru opuštěnosti. V šumavském pásmu přibližně třetina oblasti byla vojenským pásmem, třetina hraničním pásmem a pouhá třetina volně přístupná veřejnosti (Anděra, 2003:402).

Příloha 2 - Domov na Šumavě

Díky vnitřní a vnější kolonizaci se stala Šumava územím jazykově smíšeným. Češi a Němci zde vedle sebe žili, pracovali a často uzavírali smíšená manželství. Tato skutečnost zasahovala do všech oblastí života místních obyvatel. Již na podobě domů a jejich interiérů jsou patrné vlivy nejen vnitrozemské, ale i ze sousedního Bavorska. Pro Šumavu je typický špýcharový dům. Společným znakem tohoto domu je zděný patrový špýchar, připojený přímo k síni obytného stavení. Takové uspořádání odpovídalo potřebám lidí, kteří se živilí zemědělstvím a mohli ze světnice vejít rovnou do stodoly (Vondruška, 1989:161). Časté je budování pavláček pod štítem střechy; tento stavební prvek přijali šumavští osadníci ze sousedního Rakouska. Typickým znakem šumavských stavení je také malá zvonička.

Hlavní místností byla obytná světnice, nazývaná dýmná jizba. Tento název byl naprosto výstižný, neboť uprostřed chýše bývalo otevřené ohniště. Z takového ohniště unikal dým do jizby a otvory ve stěně a ve střeše ven. Jelikož byly místnosti celé začouzené a plné sazí, bývalo jejich vybavení co nejprostší. V pokoji stával pouze nejjednodušší nábytek bez zdobení – jen lavice, stůl, postel, někdy i truhla. Na proměnu světnice měl zásadní vliv vznik černé kuchyně. Topeniště, pec zůstala pro vyhřátí obytné části ve světnici, ale otvor na přikládání byl situován do zadní části domu. Kouř z pece unikal tudy a stropem ven. Obytná místnost zůstala tedy vytopená, ale neznečistěná dýmem a sazí. Proměna vzhledu obytné prostory byla vyjádřena i názvem, namísto začouzené jizby vznikla čistá a jasná

světnice – původně světlice, od slova světlá. Taková místnost už vybízela k dekoraci. Zde se umísťovaly zdobené kusy nábytku, užívaly se interiérové textilie, věšely obrázky apod. Černé kuchyně zanikaly v průběhu 19. století, kdy se objevily sporáky (Vondruška, 1989).

Typickým znakem šumavské světnice byly stěny roubené z kuláčů. Ve štítové straně se nacházely dvě, někdy i tři okna. Okenice byly zdobeny barevnými rostlinnými vyobrazeními. V zimě se okna utěšňovala mechem. Podlaha byla původně z udusané hlíny, od 18. století byly běžné i podlahy prkenné (Vondruška, 1989). V domácnosti se svítilo loučemi. Svíčky byly drahé a ponechávaly se na slavnostní příležitosti.

Nejdůležitějším vybavením světnice byl stůl. Velký význam měl díky tomu, že představoval symbol hojnosti a domácí pohody. Jeho důležitost však utvářela skutečnost, že se u stolu setkávala celá rodina. Stůl stával v rohu u okna, obvykle naproti dveřím. Podél stěn byly lavice a stálo tu i několik židlí. U pece byla další lavice, na které hospodyně vykonávala domácí práce. V dalším rohu stála postel. Typickým zařízením světnice se stala až v 17. století. Předtím lidé spali na lavicích, v houních či na seníku. Oblíbenou se stala postel s nebesy. Díky přehozené plachtě poskytovala určité zdání soukromí. V posteli spal jen hospodář, ostatní uložili svá těla tam, kam se dalo. Základním kusem nábytku pro úschovu a uložení věcí byla truhla. Skříň se objevila až na přelomu 18. a 19. století (Vondruška, 1989: 175-183).

Složení stravy domácnosti bylo ovlivněno ekonomickými a hospodářskými možnostmi jednotlivých rodin. Složení a množství jídla ovlivňovalo také místo a způsob hospodaření. Základem jídelníčku byly potraviny ze surovin, jež se daly vypěstovat. Co nebylo možné vypěstovat nebo nasbírat v okolí, to bylo nevýhodné a zbytečně rodině prodražovalo rozpočet. Jednu z možností, jak levně

získat nedostupné potraviny, nebo jak si přivydělat jejich prodejem, nabízelo pašování přes rakouské hranice.

Základem jídelníčku byl chléb. Pekl se tmavý ze žitné mouky, v chudších rodinách se do něj přidával oves. Chléb byl nejen základní potravinou, ale byl také vnímán jako boží dar. Při pečení se hospodyně nad bochníkem pokřižovala, tři kříže špičkou nože dělala také při zakrojení. Velkým hříchem bývalo z něj vyhodit byť jen malý kousíček. Movitější sedláci, kteří si mohli dovolit péct z pšeničné mouky, dělávali často také vdolky, buchty a koláče. V 18. století se základní potravinou chudých venkovanů staly brambory. Byly velmi nenáročné na pěstování, dařilo se jim i ve vyšších polohách, a proto i nejchudší rodiny měly zasazeno alespoň několik brázd. Důležitou složkou potravy bývalo mléko a mléčné výrobky. Mléko se nejen pilo, ale též stloukalo na máslo, lisovalo na sýr a tvaroh a používalo jako zahušťovadlo do omáček a polévek. Přes zimu se používalo zkvašené v hustou kaši, které se říkalo heřmel. Název je odvozený z německého *Herbstmilch*, tedy podzimní mléko (Vondruška, 2003:189). Na přilepšenou mívala rodina ovoce. Přestože se v tak vysokých polohách ovoci příliš nedařilo, na jídelníčku šumavských domácností se čas od času objevovalo. Ovoce se krájelo na plátky, sušilo v peci a schovávalo na zimní dny. Oblíbenou pochoutkou, která měla své místo i na štědrovečerní tabuli, byla tzv. muzika, kompot ze sušených hrušek a švestek. Nejoblíbenějším ovocem, které také nacházelo největší uplatnění, byly švestky. Nevyčerpatelným zdrojem surovin byl les, lidé sbírali houby i lesní plody. Na šumavském stole měla své zastoupení i zelenina. Významné místo ve stravě připadalo na zelí. Zelí se strouhalo a nakládalo do sudů. Místním obyvatelům tak chutnalo, že ho často jedli samotné. Jinak se používalo jako příloha k pokrmům z brambor, nebo se dávalo do polévek. Ostatní zelenina, hlavně mrkev, cibule a česnek, se užívala k vaření v menší míře (Vondruška, 1989:191).

K obědu se nejčastěji vařily rozmanité polévky. Podávaly se nejen k obědu, ale i k večeři a často i k snídani. Oběd si muži nosili do lesa či na pole v rendlíku, který byl podobný dnešnímu ešusu. Polévky byly rozmanité, z kyselého mléka, bramborová, chlebová, hrachová, zelná, česneková, drobená, hovězí apod. Rozmanitost na jídelním stole poskytovaly brambory. Z nich se dělaly knedlíky se zelím, pekly se z nich lívance, tzv. karásky, dělaly se z nich šišky posypávané mákem nebo tvarohem. Oblíbené byly také bramborové placky zvané třepanky, bramboráky s houbami, kaše, šklubánky, lepenec či velmi oblíbený trhanec. Maso se na stole neobjevovalo příliš často. Pouze hospodář, který doma choval vepře, uspořádal zabijačku, maso vyudil a celou zimu si vystačil s vepřovým. Zabijačkové sádlo se nakládalo ve velkém do hrnců. Venkovští usedlíci jídla hodně mastili, kaše a polévky často v omastku přímo plavaly. Věřilo se, že tučné pokrmy dávají sílu, proto se tučná jídla objevovala na stolech obzvláště v době těžkých prací. Méně často se na stole nalézalo hovězí a telecí, neboť skot se dal dobře prodat řezníkům do měst. Ryby na jídelníčku Šumavanů byly spíše výjimkou, touto potravinou Šumavané opovrhovali. Drůbež byla vyhrazena pro větší svátky, například o posvícení se zabíjela vykrmená husa. V lesních obcích, kde měli místní možnost a povolení lovit divokou zvěř, se masitá strava vyskytovala na stole častěji. K masu se vařily omáčky, oblíbená byla houbová, koprová a cibulová. Také četné svátky měly svá jídla, která k nim nerozlučně patřila. Jen stěží si lidé dokázali představit štědrovečerní tabuli bez kuby a muziky, posvícení bez vypečené husy a Velikonoce bez mazance. Šumavští jedli obvykle pětkrát denně, k večeři bývaly zbytky od oběda. Při jídle se stolovalo dohromady, jedlo se z jedné společné mísy, příborem byla jen lžíce, k masu byl přidán nůž. Teprve druhá polovina 19. století přináší dnešní způsoby stravování. Objevují se první talíře, vidličky a pohárky na pití (Vondruška, 1989:185-193).

Oblečení bylo velmi prosté, většinou domácí zhotovované. Veškeré pracovní oblečení se připravovalo z domácí příze. Hlavní zásadou oděvu byla jeho funkčnost. Teprve v 18. století se přidalo na zdobnost a barevnost. V této době pronikla do lidového oblečení výšivka a objevila se krajka. Výrazný vliv na podobu oděvu zde mělo Doudlebsko, Prácheňsko a Klatovsko, a to hlavně u slavnostního kroje. Předpokládaný vliv mělo také Rakousko a Bavorsko, projevující se dovozem některých látek, typických šátků apod.

Příloha 3 - Rodina

Koloběh života začínal narozením dítěte. Žena až do porodu normálně pracovala. Před vlastním porodem byla zavolána porodní bába a rodičku obklopily zkušené matky. Porod byl výhradně ženskou doménou, které se muž nesměl zúčastnit. Po porodu žena zůstávala ležet v tzv. koutné posteli a dostávala vydatnou stravu. Za jídlo, které mělo dodávat ztracené síly, byla považována silná slepičí polévka. Za kritickou dobu se považovalo šestinedělí, v této době musela žena zůstat v posteli a neukazovat se na veřejnosti. Důvodem nebyla jen ochrana rodičky, ale hlavně pověra, že taková žena nosí neštěstí. Na ochranu narozeného nemluvněte byla vykonávána řada praktik. Patřilo mezi ně hození mince do první koupele pro zajištění majetnosti, nebo vložení růžence do povijanu, aby ho chránil před nečistými silami. Další pověra, kterou lidi zachovávali, byla ochrana dítěte před kočkou, neboť pokud by kočka novorozeně přeskočila, dítě by se změnilo na můru sající krev. Stejně tak nesmělo dítě v prvním roce svého života zmoknout, aby mu nenaskákaly pihy. Když matka přestala dítě kojit, položila před něj na stůl knihu, růženec, peníze, metlu a cukr. Podle toho, na co dítě sáhlo, odhadovali jeho budoucí povahu – vzdělanost, zbožnost, zámožnost, sílu či zálibu v jídle. Takovýchto pověr a zvyklostí bylo spousta a vesničané je všechny striktně dodržovali. Pro dítě byl důležitý křest, při něm dostávalo jméno a začleňovalo se do

společnosti. Významná role připadla kmetovi, který měl povinnost dát dítěti ke křtu dárek. Běžným dárkem byl šperk pro dívku a zlaták pro chlapce (Vondruška, 1989).

Život mládeže vyplýval z pracovních a církevních cyklů obce. Zvyklostí té doby bylo, že mladík se nesměl oženit do doby, než se jeho otec rozhodl odejít na výměnek a jemu ponechat hospodářství. Teprve tím získal svou vlastní domácnost a mohl si do ní přivést nevěstu. Mladé dívky a chlapci se však často scházeli i bez uzavření manželství. Mládež se setkávala při veškerých církevních a zemědělských oslavách, při přástkách, na tancovačkách, při společných obřadech, v době senoseče apod. Příležitost se vždy našla. Dívky se sice svodům svého vyvoleného bránily, ale nebývalo výjimkou, že lichotkám chlapců podlehly. V malé obci s přísnou sociální kontrolou se takováto skutečnost často stávala věcí veřejně známou. Rodiče dívky se obrátili na dotyčného mladíka a trvali na tom, aby si vzal jejich dceru za ženu. Pokud se jednalo o rodiny přibližně stejně zámožné, bývalo zvykem, že brzy byla ruka v rukávě. Komplikace nastaly v případě, že jeden z mladých lidí byl z chudší rodiny. Zámožnější rodiče odmítli dát se sňatkem souhlas. Mladí provinilci se poté i přes skutečnost, že se měli rádi, museli sňatku vzdát. Rodičovský souhlas se sňatkem byl nutný, bez něj byl sňatek hříchem a manželství by nebylo šťastné. Většina svateb se chystala na Masopust. Svatební veselí se připravovalo v domě nevěsty. Ženy ze sousedství pomáhaly s pečením, pozvaní sousedé poslali příspěvek, nejrůznější potraviny a pití. V určenou hodinu přišel ženich s celým doprovodem do domu nevěsty. Ve dveřích byl uvítán a musel plnit nejrůznější úkoly, například musel vést debaty s družbou a tlampačem, vykupovat se apod. Rodiče dali dětem požehnání, pak se odešlo do kostela, kde proběhl svatební obřad. Důležitou součástí svatebního obřadu byla hostina v domě nevěsty. Věřilo se, že jak hojná bude hostina, tak bohatý bude následující život novomanželů. Na závěr dne odešla nevěsta se všemi vdanými ženami do ložnice,

kde byla připravena na svatební noc. Obřadem bylo navlíknutí čepce na hlavu novomanželky, čímž ji ostatní ženy slavnostně přijaly mezi sebe. Svatební nocí veselka skončila a začal všední život.

Významným přechodovým rituálem, který vybočoval z každodennosti obyvatel, bylo úmrtí. Pokud umírající byl doma, pokládal se na slamník, protože v peřinách se prý těžce umíralo. Zemřelému zatlačili oči a podvázali mu šátkem bradu, aby měl zavřená ústa. Zároveň zapálili hromničku a otevřeli okno, aby duše zemřelého mohla odletět do nebe. Zemřelý byl členy rodiny slavnostně oděn a uložen na prkno, kolem mrtvého zapálili svíčky. Ve světnici se s ním mohli rozloučit sousedé. Poté se vydala rakev s pozůstalými v doprovodu vyhrávající kapely na hřbitov. Po pohřbu bylo obvyklé posezení v hospodě, kde pozůstalí zapili nebožtíka. Unikátním šumavským zvykem, v českých zemích nevídaným, bylo stavění umrlčích prken. Mrtvý se po smrti položil na prkno, které se užívalo jako máry a v zimě, kdy pohřbívání nebylo kvůli mrazu možné, sloužilo k poslednímu odpočinku často až do jara. Každý hospodář měl doma u stodoly narovnaná vyschlá prkna do zásoby. Výzdoba prken se svěřila truhláři. Truhlář na něj psal verše, modlitby, nápisy i datum smrti. Často maloval symbol tří křížů, zlomenou svíci, Krista na kříži, lebku a hnáty, anděla, boží oko apod. Umrlčí prkna pak stávala u kapliček a křížů podél cest, někdy se přibíjela hřeby i na stěnu kapličky. Oblíbeným místem bývaly také okraje lesů, kudy vedla cesta do kostela, zde se prkna přibíjela přímo na kmeny stromů. Umrlčí prkna měla vyjadřovat úctu k zemřelému, sloužila jako určitý pomníček. Životní cyklus člověka od narození po smrt doprovázel každého člověka na venkově a hrál ve společnosti důležitou roli (Vondruška, 1989).

Příloha 4 – Šumavské tradice a zvyky

Od nejstarších dob lidé věřili v rozmanité tajemné síly, které podle jejich mínění ovládaly přírodu a životy jich samotných. Nejrůznějším věcem a úkonům se připisoval vliv na osud světa. Ač později lidé nepřipisovali obřadům magickou funkci, přesto zůstaly v jejich životech a neodmyslitelně k němu patřily. Lidové zvyky spojené s rodinným životem se prováděly hlavně při událostech, které vybočovaly z jejich každodennosti. Vesničané měli spoustu zvyků a obřadů doprovázející narození nového člena rodiny, svatbu dětí či smrt blízkého. Kromě nich však řídil jejich život zemědělský rok. K němu se vázalo nejvíce obřadů a zvyklostí.

Zemědělský rok začal jarním výhonem dobytka. Shromažďoval se dobytek, počítal se, a také se mu uřezávaly špičky rohů, aby si zvířata navzájem neublížila. Po zatroubení pastýře na roh přiváděli hospodáři dobytek, který byl ozdobený pentlemi a květy. Aby bylo shromážděné stádo ochráněné, musel kolem něj pastýř běhat a kropit je svěcenou vodou, přitom se musel modlit a prosit o ochranu. Dalším svátkem byla slavnost na sv. Martina, kdy hnal pastýř své stádo zpět. Chodíval dům od domu, přál zdraví a štěstí a přednášel veršované průpovídky. Poté obdržel odměnu za práci, tzv. martinskou koledu. Přes Vánoční svátky se dělaly obřady pro zjištění vhodného termínu osevu či vhodné plodiny. S jarní orbou se začínalo kolem sv. Řehoře, s tímto dnem je spojena i známá průpovídka - na svatého Řehoře, lenoch sedlák, který neoře. Když sedlák či pacholek vyjížděl poprvé toho roku orat, měly ženy právo ho nečekaně polít vodou, aby byl po celý rok svěží. Stejnou měrou opláceli muži hospodyním a děvečkám, když šly poprvé na trávu. Hospodářský rok vyvrcholil sklizní obilí a lnu. V případě dobré úrody měl hospodář zabezpečeno živobytí pro celý příští rok, tudíž pádný argument k oslavě. Na ukončení žní se pořádaly obžínky či dovazná. Tímto obřadem se vzdával dík přírodním silám. Ženci nechali na poli poslední snop, který se

slavnostně ozdobil. Po odvezení poslední fůry pro něj přijeli na ozdobeném žebříňáku, snop naložili a za zpěvu písní a veselého výskání jeli zpět na statek. Tam předali hospodáři kytici z polních květů, někdy i z obilí upletený dožínkový věnec, a vinšovali zdar v příštím roce. Hospodář za to připravil pohoštění a dal žencům peníze na útratu v hospodě. Poslední snop se pečlivě uschoval a mlátil se jako poslední, neboť se zrnu z něho prisuzoval magický význam (Vondruška, 1989:227). Zvláštní obyčeje se na Šumavě udržovaly v souvislosti se zpracováním lnu, ale také při návratu dřevařů na podzim z hor, při ukončení zimního svozu dřeva, při výhasu a opětovném zapálení sklářské pece apod.

Kromě oslav zemědělského roku měla vesnice svátky církevní. V jejich oslavách si prostý lid spojil prvky křesťanské s těmi pohanskými. Nový rok se neslavil, jako přelom roku byl vnímán Štědrý den, tj. doba zimního slunovratu. Nejlidovější a také nejrozvernější zábavou byl Masopust. Každá domácnost musela mít plný stůl, objevovaly se pochoutky ze zabijaček, koblihy, šišky. Součástí slavnosti byl průvod maškary. Ten obcházel jednotlivé usedlosti, kde maškary přednášely verše, hrály představení a výměnou za to dostávaly výslužku a pohoštění. Nakonec se všichni sešli v hospodě, kde průvod končil taneční zábavou a veselící. Půlnočním zatroubením pastýře na roh končila veselice, utichla hudba a začínal půst. Specifický význam mělo i šest postních nedělí, které následovaly. Na každou z nich se vařilo zvláštní jídlo a dělaly různé úkony. Pátá z nich, nazvaná černá či smrtelná, měla zvláštní význam. V tento den mládež vynášela figurínu smrti, vhodila ji za zpěvu do vody potoka a nechala uplavat. Symbolickým utopením smrti končila zima a nastupovalo jaro. Na neděli před Velikonocemi, tzv. Květnou, se světily proutky kočiček a dalších ratolestí. Věřilo se, že mají magickou moc, proto se dávaly do půdy pro dobrou úrodu či do světnice jako ochranu před bleskem. Velikonoční pátek byl znám jako den, kdy čarodějnice obzvlášť trápí prostý lid svými činy. Z toho

důvodu se stavení kropila svčcenou vodou. Někde byl zvyk klást večer před práh stáje drn trávy. Neboť čarodějnice, než vešla, musela spočítat všechny lístky, to se jí do rána nepovedlo a musela s nepořízenou odejít. Jinde hospodář obcházel stavení se sekyrou a na každý práh třikrát udeřil, aby ho uzavřel před zlými silami. Hospodář se také v tento den modlil na poli či v sadu za dobrou úrodu. O bílé sobotě každý člen rodiny dostal oharek z pálení Jidáše. Tento oharek léčil a chránil před požárem. Hospodyně tento den uklízely, někde se dokonce bílilo, to je možný důvod vzniku jméno tohoto dne. Na Velikonoční neděli končil půst a nastávala lidová veselice. Dále se dodržovaly zvyky, které známe i z dnešních dnů. Chlapci chodili s pomlázkami, aby všechny svobodné dívky vyšlehali. Dívky jim na oplátku dávaly jako výslužku kraslice. Na pohoštění hospodyně nabízely mazance, kořalku a koláče. Další svátek se slavil v noci z 30. dubna na 1. května. Stejně jako v dnešní době se tento večer pálily čarodějnice. Chlapci zapalovali košťata, házeli je do výšky a soutěžili, kdo vyhodí koště nejvýše. Ten mohl mít štěstí a svým koštětem zasáhnout a popálit čarodějnici. Staří lidé vystupovali na kopce, protože věřili, že čím více ohňů uvidí, tím déle budou ještě živi (Vondruška, 1989:235). Před jednotlivými chalupami, kde žily svobodné dívky, stavěli chlapci máje okrášlené pentlemi a cukrovím.

Od druhé poloviny 19. století se slavil nám známý svátek sv. Mikuláše. Před ním byl spíše oblíben svátek sv. Lucie. Během tohoto svátku se mladé dívky oblékly do bílých košil, začernily si tváře a chodily dům od domu. Lucie je známa jako patronka domácích prací, proto tyto dívky chodily po světnicích, kde vše rozházely a zpřevracely, aby hospodyně měla důvod pořádně uklidit. Vánoce se neslavily tak okázale jako dnes. Vánoční stromek nebyl, je to vynález až přelomu 19. a 20. století. Tradičním vánočním jídlem byla kuba, hrachová polévka a muzika – sušené švestky a hrušky. Po večeři se ještě podávala vánočka a ovoce. Bylo zvykem dát část jídla ze stolu dobytku a drůbeži, drobty se zase házely do ohně a do studny. Po

večeři se chodilo na mši. Ostatní vánoční zvyky jsou důvěrně známé i nám, krájení jablka, lití olova apod. Svobodná děvčata si psala na papírky jména chlapců z okolí a tahala, který jí připadne. Také se odkrojila slupka z jablka, hodila se za hlavu a jaká podoba písmena to byla, od toho písmene začínalo jméno budoucího milého dívky. Podobný účinek mělo i zaštekání psa. Z které strany zaštekal, tam se měla dívka provdat. Na Štěpána bylo zvykem chodit koledovat a přát zdar do nového roku (Vondruška, 1989: 222-238). Ve 20. století mnohé tradiční zvyky zanikly či získaly jiný význam, z mnohých se stala pouze zábava pro děti.

12. O autorovi

Narodil jsem se 27.12.1979 v Českých Budějovicích. Po střední česko-anglické škole jsem v letech 1999 – 2002 vystudoval Vyšší odbornou školu v Jihlavě, a to v oboru podnikání v cestovním ruchu. Studium jsem s vyznamenáním zakončil absolventskou prací zaměřenou na pozitivní a negativní vlivy cestování na lidskou psychiku. Mezitím jsem byl přijat také ke studiu na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích, kde jsem v kombinované (dálkové) formě studoval na Pedagogické fakultě bakalářský studijní program Psychologie, obor Arteterapie (2000 – 2005). Studium jsem ukončil absolventskou výstavou výtvarných prací v galerii Oliva v Praze v roce 2004 a bakalářskou prací na téma „Symbol cesty v evropské vizuální kultuře 13. – 16.století.“ V mezidobí jsem podnikl delší cestu do USA, kde jsem se živil v oblasti cestovního ruchu a sám zakoušel na vlastní kůži některé aspekty cestování, které jsem předtím teoreticky popisoval ve svých pracích. Symbolika cesty jako životní pouti za poznáním má pro mne osobní význam, stejně jako obraz domova, do kterého se navracíme obohaceni, abychom zde mohli nové poznatky nadále rozvíjet a uplatňovat. Tímto domovem jsou pro mne jižní Čechy a křižovatkou propojující aspekty cesty je studium občanské společnosti na FHS UK, kde studuji od roku 2006.

Jako student jsem vykonával odbornou praxi v několika neziskových a příspěvkových organizacích. Díky dobré znalosti AJ (zkouška CAC) jsem se živil coby učitel na volné noze. Na plný úvazek jsem začal pracovat jako referent vzdělávací společnosti v roce 2003. V současné době pracuji jako Manažer obchodních projektů v leasingové společnosti patřící nadnárodní finanční skupině Societé Générale.

13. Rejstřík důležitějších jmen a pojmů

Agentura ochrany přírody a krajiny	81, 98
Bučina	46, 47, 48, 49, 52
Cestovní ruch	87
Euroregion	27, 28, 71, 88, 98
Foucault	12
Hegel	12
institucionální rámec	77
institucionální základna organizací občanské společnosti	94
INTERREG IIIA	86
IUCN	57, 82, 97
Kvilda	3, 6, 7, 18, 20, 27, 38, 39, 41, 42, 45, 46, 47, 49, 51, 52, 55, 65, 70, 72, 97, 99
NNO	27
NP Šumava	71, 79, 80, 83, 85
NUTS	25, 26
občanská společnost	6, 12, 14, 71, 92, 96
<i>občanský sektor</i>	13
oral history	18, 49, 92, 97
Orální historie	18
PHARE	86
přeshraniční spolupráce	6, 10, 14, 71, 74, 85, 86, 94
Putnam	12
Sudety	6, 20, 29, 30, 31, 96
Šumava	6, 7, 8, 9, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 31, 38, 39, 51, 56, 58, 68, 70, 71, 73, 75, 77, 78, 80, 83, 85, 86, 88, 96, 97, 98, 99, 103, 106, 107, 111, 113
Tocquevil	12
Trilaterální koncept rozvoje	78, 97

14. Slovník vybraných pojmů

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR je institucí státní ochrany přírody. Zajišťuje metodickou, dokumentační, informační, výchovně-vzdělávací, vědeckovýzkumnou a poradenskou činnost v oblasti péče o přírodu a krajinu. AOPK má ústředí v Praze, další pracoviště v Brně, Českých Budějovicích, Plzni, Ústí nad Labem, Pardubicích, Havlíčkově Brodě, Olomouci a Ostravě.

Bučina, zaniklá obec náležející ke Kvildě

Euroregion, evropský region, také euregio/n, označuje regionální formy spolupráce, zpravidla přes hranice evropských zemí. Euroregiony začaly v oblasti hospodářské spolupráce, dnes ale mají také za cíl, sbližovat země Evropy ve společenském a kulturním životě. Euroregiony nemají sjednocenou úřední, nebo státní, mezistátní definici, tento název je používán ve více úrovních pro veřejnoprávní (státy, země, okresy, okrsky, obce), soukromé, občanskoprávní, smíšené právní formy veřejných a soukromých organizací bez právně formální formy. Rada Evropy upravuje pojem Euroregionu v tzv. „Madridské dohodě“ z roku 1980, rámcové dohodě o spolupráci regionů Evropy přes hranice jednotlivých zemí, která je právně nezávazným dokumentem.

Institucionální rámec, ukotvení aktivit, rolí, hodnot a představ občanské společnosti v systému pomocí širokého spektra zavedených způsobů jednání, legislativy a organizací působících v různých oblastech života společnosti v daném regionu.

Institucionální základna organizací občanské společnosti, souhrn způsobů institucionalizovaných činností v rámci organizací tvořených lidmi dle oblastí které regulují.

INTERREG III A, je iniciativa EU zaměřená na podporu rovnoměrného rozvoje a integrace evropského území, které je jednou z hlavních zásad EU. Základním cílem Iniciativy Společenství INTERREG IIIA je pozvednout celkovou socioekonomickou úroveň příhraničních regionů s ohledem na obchodní, hospodářské, turistické a kulturní vztahy mezi sousedícími regiony. Z tohoto důvodu se klade velký důraz na podporu přeshraniční spolupráce mezi příhraničními oblastmi, které jsou znevýhodněny izolací příhraničních komunit od svých přirozených sousedů na druhé straně hranice a zároveň okrajovým postavením území v rámci svých vlastních státních hranic a politik.

IUCN, „International Union for Conservation of Nature and Natural Resources“ – původní název byl zkrácen na Světový svaz ochrany přírody - The World Conservation Union - je nejvýznamnější a největší mezinárodní organizací pro

ochranu přírody. Založena byla v roce 1948 v závěru mezinárodní konference o ochraně přírody, pořádané organizací UNESCO ve Fontainebleau poblíž Paříže. Dnes se používá právě zkrácený název "Světový svaz ochrany přírody (World Conservation Union), zkratka IUCN však zůstala zachována pro všeobecnou známost. Hlavním posláním IUCN je ovlivňovat, povzbuzovat a podporovat společenstva na celém světě k ochraně integrity a rozmanitost přírody a zajistit spravedlivé a udržitelné využívání přírodních zdrojů.

Kvilda (německy **AuBergefeld**) je obec na Šumavě, v okrese Prachatice, 16 km jihozápadně od Vimperka. Leží v nadmořské výšce 1062 m, 5 km od pramenů Teplé Vltavy, v místech, kde do ní zleva ústí Kvildský potok.

NNO, nevládní neziskové organizace

NP Šumava, Národní park Šumava – jeden ze čtyř národních parků v České republice, vznikl v roce 1991 z části území původní chráněné krajinné oblasti Šumava.

NUTS, Nomenklatura územních statistických jednotek, (z francouzštiny „Nomenclature des Unites Territoriales Statistique“, nebo z angličtiny „Nomenclature of Units for Territorial Statistics“) jsou územní celky vytvořené pro statistické účely Eurostatu (statistický úřad Evropské unie) pro porovnání a analýzu ekonomických ukazatelů, statistickému monitorování, přípravě, realizaci a hodnocení regionální politiky členských zemí EU. Klasifikaci NUTS zavedl Eurostat v roce 1988. Normalizovaná klasifikace územních celků v České republice nese název CZ-NUTS.

Občanská společnost, v širším slova smyslu není jen společenstvím občanů daného státu. Je oblastí institucí, organizací a jedinců v prostoru mezi rodinou, trhem a státem. Je prostorem, kde se mohou lidé svobodně a dobrovolně sdružovat za účelem prosazování společných zájmů. V tomto prostoru je reprezentováno veřejné mínění.

Občanský sektor, sektor národního hospodářství zahrnující právnické subjekty, které jsou nestátní, neziskové, institucionalizované a dobrovolnické

Orální historie, (z angličtiny „oral history“), specifická kvalitativní výzkumná metoda užívaná především ve společenských vědách. Metodou záznamu rozhovoru se zaměřuje se na jednotlivce, jeho subjektivní podání dějinných událostí, na jeho osobní zkušenost a prožitky. Následuje analýza rozhovoru, porovnání s dalšími dostupnými prameny a vyhodnocení.

PHARE (Poland and Hungary Aid for Reconstruction of the Economy), fond EU, jenž byl vytvořen v roce 1989 původně pro pomoc Polsku a Maďarsku za účelem transformace jejich ekonomiky z centrálně plánovaných na tržní. Krátce po svém vzniku byla jeho působnost rozšířena na dalších 11 zemí včetně ČR. Předvstupní podpora z EU zahrnovala celkem 17 aktivit s desítkami projektů v oblasti vzdělávání, dopravy, veřejných institucí, energetiky, zemědělství, sociální a hospodářské soudržnosti, harmonizace s evropským právem, atd.

Přeshraniční spolupráce označuje aktivity v oblasti hospodářské a sociální integrace příhraničních území prostřednictvím odstraňování přetrvávajících bariér a posilování jejich rozvojového potenciálu, zejména vzájemných hospodářských, společenských a kulturních vztahů, společné péče o přírodní bohatství. Patří sem také rozvoj přeshraničního cestovního ruchu a budování flexibilního trhu práce.

Sudety (z němčiny Sudetenland, z polštiny Kraj Sudecki) je v českém jazyce označení pro pohraniční oblasti dnešní ČR, ve kterých před druhou světovou válkou převažovalo německé osídlení.

Šumava je název pohoří na hranicích České republiky, Rakouska a Německa (Bavorska)

Trilaterální koncept rozvoje, dokument, mezinárodní pilotní projekt zpracovaný pro tři strany - Česko, Německo a Rakousko pod záštitou organizace UNESCO. Obsahuje soupis konkrétních opatření a návrhy na realizaci přeshraničních projektů. K realizaci těchto projektů bylo možno použít podpůrné prostředky EU.